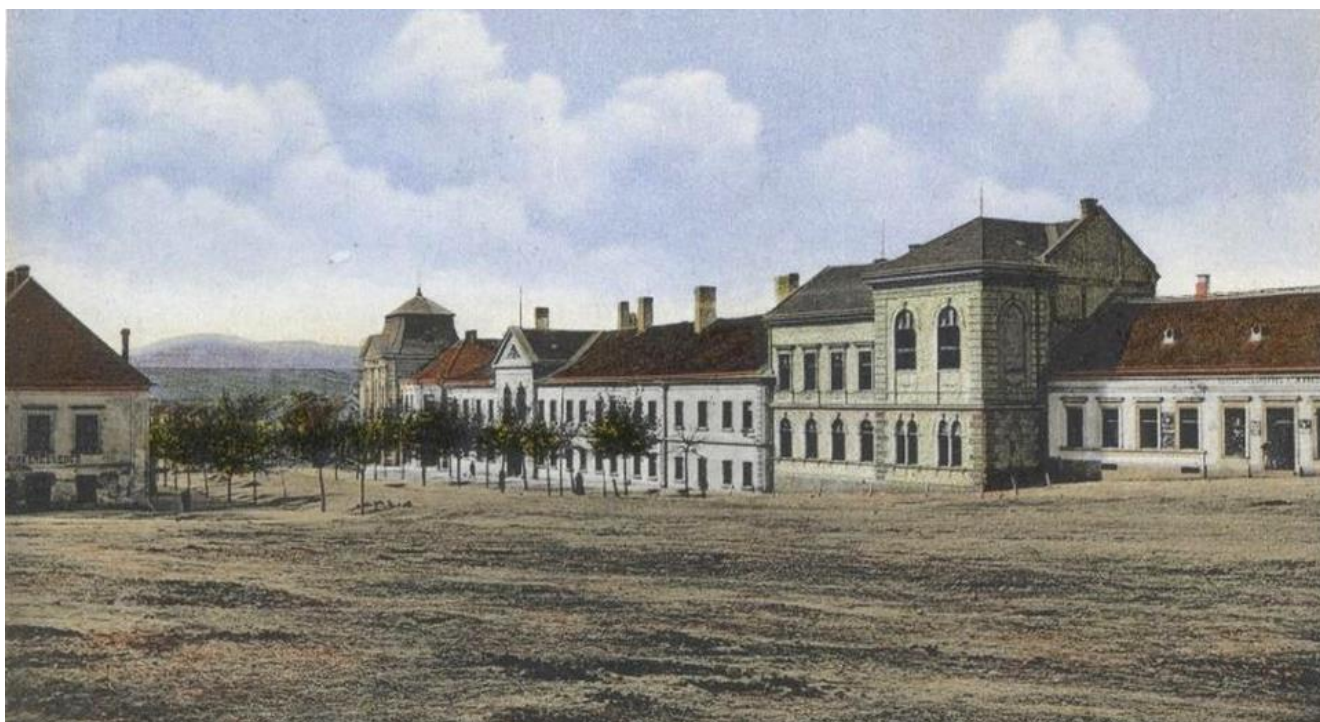

PAMIATKOVÁ ZÓNA ZLATÉ MORAVCE

ZÁSADY OCHRANY, OBNOVY A PREZENTÁCIE HODNÔT PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Krajský pamiatkový úrad Nitra, 04/2020

Zodpovedná: Ing. arch. Eva Gažiová

Spracovatelia: Ing. arch. Eva Gažiová – urbanizmus, architektúra

Mgr. Richard E. Pročka – urbanizmus, architektúra

Anna Jurišová – reklamy, drobná architektúra

Ing. Darina Ulrychová, CSc. - zeleň

Michal Gróf– archeológia

I. URBANISTICKO – HISTORICKÁ ANALÝZA PAMIATKOVEJ ZÓNY

TEXTOVÁ ČASŤ

A. ZÁKLADNÉ ÚDAJE O ÚZEMÍ

A.1. NÁZOV PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Pamiatková zóna ZLATÉ MORAVCE

A.2. NÁZOV OBCE, MESTA PODĽA ZÁKLADNEJ ÚZEMNEJ JEDNOTKY A KATASTRA

Kraj: Nitriansky kraj
Okres: Zlaté Moravce
Mesto: Zlaté Moravce
Katastrálne územie: Zlaté Moravce

A.3. VYHLÁSENIE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Pamiatkovú zónu Zlaté Moravce vyhlásil Okresný úrad Nitra vyhláškou č. 1/94 dňa 01. 03. 1994 o vyhlásení pamiatkovej zóny, uverejnenou vo Vestníku vlády SR, čiastka 4 zo dňa 14 . 12.1994.

Vyhláška Okresného úradu Nitra č. 1/94 zo dňa 1. marca 1994 o vyhlásení pamiatkovej zóny centra mesta v Zlatých Moravciach nadobudla účinnosť dňom 14. 12. 1994.

B. VYMEDZENIE HRANÍC ÚZEMIA

B.1. VYMEDZENIE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA POPISOM HRANICE

Hranica pamiatkovej zóny Zlaté Moravce je popísaná podľa vektorovej katastrálnej mapy Zlaté Moravce, archív PÚ SR, Bratislava.

Východiskovým bodom hranice pamiatkovej zóny je východný bod parcely č. 98/2. Od východiskového bodu vedie hranica pamiatkovej zóny južným smerom pozdĺž Dlhej ulice, po východných hraniciach parciel č. 98/2, 98/1, 100/1, 102/1. V južnom bode parcely č. 102/1, na križovaní ulíc Dlhej a Štefánikovej vedie k východnému bodu parcely č. 63/1 a pokračuje južným smerom po hraniciach parciel č. 63/1, 63/4, 64 po južný lomový bod na hranici pozemku parcela č. 68/1. Tu sa hranica v pravom uhle lomí a pokračuje západným smerom, po južných stranách parciel č. 68/1,68/3, 67, 60, 59/1, 58, 54, 53. Od južnej strany parcely č. 53 sa hranica lomí v pravom uhle a po hranici medzi parcelou 38 a 3660/2 pokračuje južným smerom k ulici SNP. Tu pretína parcelu č. 1945 smerom k parcele č. 1888/1, t. j. k pozemku cintorína. Tu hranica pamiatkovej zóny kopíruje východnú hranicu pozemku cintorína, v jej južnom bode sa lomí a ďalej prebieha západnou hranicou cintorína smerom na západ. Smer západný ide súbežne s Prílepskou ulicou, parcelou č. 1866, 1865 a 1881/1. Pri južnom bode parcely č. 1857/3 sa hranica lomí a smeruje k východnému bodu parcely č. 1844/1, pričom pretína

parcely č. 1947, 1851/1 a 1851/2. Ďalej prechádza po východnej strane parcely č. 1844/1 južným smerom k východnému bodu parcely č. 1825/1, pričom pretína parcely č. 1838, 1835, 1829, 1827. Prechádza k južnému bodu parcely č. 1825/1, pretínajúc parcelu č. 1820 prechádza k východnému bodu parcely 1818/2, ďalej vedie jej hranicou a v južnom bode parcely č. 1818/2 sa lomí k styku s parcelou 1815/2. Tu sa ďalej lomí a vedie juhovýchodnými hranicami parcely č. 1815/2 a 1815/1 k východnému bodu parcely č. 1801/4, pretínajúc parcely č. 1808, 1806/4 a 1805/1. Po juhovýchodnej hranici parcely vedie k východnému bodu parcely č. 5786/2, kde sa lomí juhozápadným smerom a vedie po hranici parcely č. 1800 k jej západnému rohu a ďalej po jej severozápadnej hranici vedie k jej severnému bodu. V severnom bode hranice č. 1800 sa lomí a opäť juhozápadným smerom, pretínajúc Sládkovičovú ulicu, vedie k južnému bodu parcely č. 1743. Hranica pamiatkovej zóny pokračuje juhozápadným smerom po juhozápadných hraniciach parciel č. 1743, 17442 a 1741. Na západnom rohu parcely č. 1741 sa lomí v pravom uhle severným smerom, po západnej hranici parciel č. 1741, 1740, 1737, 1732, 1731/1, 1729, 1728/2, 1727/2, 1726/1, 1724, 1723, 1717, 1716, 1711, 1710/3. Kolmo križuje ulicu 1. mája, parc. č. 1910 a smeruje k južnému okraju parcely č. 1693. Po hranici tejto parcely najprv západným a po lome severným smerom k južnému rohu parcely č. 1691/2. Od tohto lomového bodu hranica pamiatkovej zóny pokračuje západným smerom po južných hraniciach parciel č. 1691/2, 1691/1, 1569, 1572, 1573, 1588/6, 1583, 1596, 1619, 1621/10, 1621/9, 1621/2. Hranica pretína parcelu č. 1640/4, prístupovú cestu k obchodnému domu a vedie k južnému bodu parcely č. 1636/4. Lemuje hranice parciel č. 1636/4, 1636/3, 1653/1, 1672/1, 1538/6, 1353/5, 1535/4, západnú hranicu parcely č. 1914, Ulicu S. Chalupku, až po južný bod hranice parcely č. 1533. Ďalej obieha parcely č. 1539, 1514, 1515, 1516, smerom k južnému bodu hranice parcely č. 1512/1 pretína parcelu č. 1517. Od južného bodu parcely č. 1512/1 vedie juhozápadným smerom po hranici parciel č. 1511, 1509/2, 1507. Parcelu č. 1507 obieha aj smerom na severovýchod a vedie k západnému bodu parcely č. 1915 a kolmo križuje parcelu č. 1944, Župnú ulicu, a prechádza k západnému bodu parcely č. 1935, obieha jej severnú hranicu až po styk s parcelou č. 700/6. Túto obchádza severne a ďalej po severných a severovýchodných hraniciach parciel č. 700/1, 700/9, 700/2, 700/3, 694/2, 691/5, 691/1, 692/2, 689/2, 710/2, 676/3, 679, 1937/1 a 1937/2 smeruje k Robotníckej ulici, parcele č. 1936. Ulicu križuje kolmo. Smeruje kolmo k oploteniu, severnému rohu parcely č. 658/13. Prechádza po severnej hranici tejto parcely, priamo križuje parcelu č. 658/22. Ďalej kopíruje severnú hranicu parcely č. 658/26, vedie k západnému bodu parcely č. 658/14 a pokračuje severným smerom po hranici parc. č. 658/14, 599/3, 599/5 a 575. V najsevernejšom rohu tejto parcely sa lomí v pravom uhle a po severovýchodnej hranici parc. č. 575 a 574 pokračuje k Bernolákovej ulici na parcele č. 1903/1. Túto kolmo križuje smerom k severnému rohu parcely č. 130/1. Túto parcelu a parcelu č. 129, 128 obchádza po severovýchodnej hranici, kolmo k Štúrovej ulici. Ulicu kolmo križuje k parcele č. 127. Kolmo sa lomí severným smerom k severnému rohu parcely č. 126. Tu sa v pravom uhle lomí a východným smerom, po severnom okraji parciel č. 126, 121/1, 121/2, 118/1, 118/2, 111, 110, 108/5, 107/1, 107/4 105/2, 104/1, 97, 98/2 vedie k východnému bodu parcely č. 98/2, ktorý je východiskovým bodom hranice pamiatkovej zóny.

B.2. ZOZNAM A VYMEDZENIE URBANISTICKÝCH BLOKOV

Blok I.

1, 2, 6, 574, 575, 597, 598, 599/1-2, 599/5, 600, 601, 602/1-2, 603/1-2, 614, 615, 616/2, 617, 618, 619, 620/1-11, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 629/1-2, 630, 631, 632, 633, 634, 635,

637/1-3, 638, 639, 640/1-2, 641/1-2, 642/1-5, 643/1-9, 645/1-11, 646/1-2, 648/1-3, 650/1-4, 651/1-2, 652-1-2, 655/2, 656, 658/2, 658/1-5, 664, 665/1-3, 666/1-3, 667, 668, 669, 670, 671/1-8, 672/1-2, 673/1-3, 674, 676/1, 676/3-6, 677, 678/1-2, 689/2, 690/1-2, 691/1-11, 694/1-2, 697/1-3, 697/5, 700/1-3, 700/6, 700/7, 700/9-10, 710/2, 1507, 1508, 1509/1, 1511, 1512/1-2, 1521/1, 1535/2, 1569, 1571/1-8, 1572, 1573, 1575, 1576, 1577, 1578/1-2, 1579, 1580, 1581, 1582/1-3, 1583, 1584, 1585/1-2, 1586/1-2, 1587, 1588/6, 1595, 1601, 1602, 1604/1-2, 1605, 1606, 1608, 1609, 1617/1-3, 1617/5, 1619, 1620/5, 1621/1-6, 1621/8-12, 1621/15-20, 1673, 1674, 1675/10, 1676/1-14, 1677, 1678/3-5, 1679/1-6, 1680, 1681, 1682, 1683, 1684, 1685, 1686/1-2, 1687/1-2, 1688, 1690, 1691/1-2, 1693, 1694, 1695/1-6, 1696, 1697, 1698, 1699, 1700, 1701, 1702/1, 1701/2, 1703, 1704, 1705/1-2, 1706/1-2, 1707, 1708/1-3, 1903/1 (Ulica Bernoláková), 1904/6-8, 19005, 1906, 1909, 1910 (Ulica 1.mája), 1911 (Ulica Andreja Kmeťa), 1912, 1913/1 (Ulica Janka Kráľa a Ulica Migazziho), 1914 (Ulica Sama Chalupku), 1915, 1935, 1936/1 (Robotnícka ulica), 1937/1-2, 1943, 1944 (Župná ulica), 1945 (Ulica SNP), 1946 (Ulica Sládkovičova), 1947 (Prílepská ulica), 1950.

Blok II

30, 31, 32, 41, 42, 43, 44/1-2, 45/1-4, 46/1-2, 49/1-4, 50, 51, 52, 53, 54, 55/1-3, 57, 58, 59/1-2, 60, 61, 62, 63/-/4, 64, 65, 66, 67, 68/1-3, 97, 98/1-3, 100/1-2, 101, 102/1-2, 103, 104/1, 105/2, 106, 107/1, 107/4, 108/1-6, 109, 110, 111, 112/1-2, 113, 114, 117/1-2, 118/1-2, 115, 116, 121/1-2, 122/1-3, 123, 124, 125, 126, 127; 1900 (Štefánikova ulica).

Blok III.

1710/1-3, 1711, 1712, 1713, 1714, 1715, 1716, 1717, 1718/1-2, 1719, 1720, 1721, 1722, 1723, 1724, 1725, 1726/1-3, 1727/1-2, 1728/1-2, 1729, 1730, 1731/1-2, 1732, 1733, 1734, 1735, 1736, 1737, 1738, 1739, 1740, 1741, 1742, 1743, 1799/4-5, 1800/1, 1801/1-4, 1802/1-2, 1805/1, 1805/3, 1806/1, 1806/4, 1807, 1808, 1809, 1810, 1813/3, 1814/1-2, 1815/1-2, 1816/1-3, 1817/2, 1818/1-2, 1819, 1820, 1822/1-2, 1823/1-3, 1825/1-2, 1826, 1827/1-5, 1828, 1829, 1833, 1834, 1835, 1838, 1839/9-10, 1835/12, 1840/1-10, 1841/1-4, 1842, 1843, 1844/1, 1844/7, 1844/9, 1849, 1850/1-3, 1851/1-2, 1852/1-2, 1946 (Sládkovičova ulica).

Blok IV.

3, 7/1, 7/2, 7/3, 7/4, 7/5, 7/6, 7/7, 7/8, 7/9, 7/10, 7/11, 7/12, 7/13, 7/14, 7/15, 7/16, 7/17, 7/18, 25, 27, 29, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 129, 128, 130/1, 130/2, 1901 (Štefánikova ulica).

Blok V

1514, 1515, 1516, 1517, 1518/1, 1519, 1520, 1522, 1523/1-2, 1524, 1525, 1526, 1527, 1528, 1529, 1530, 1531, 1532, 1533, 1535/1-2, 1535/4-5, 1538/6, 1539, 1640/4, 1636/1-4, 1653/1, 1653/3, 1672/1-2, 1914 (Ul. Sama Chalupku).

Blok VI

658/6-14, 658/21-22, 658/26.

Blok VII.

1866, 1867, 1888/1, 1888/2, 1888/3, 1889.

Blok VIII.

1853/1, 1853/2, 1853/3, 1854/1, 1854/2, 1855/1, 1855/3, 1855/4, 1857/1, 1857/2, 1857/3, 1865, 1870/1, 1870/2, 1870/3, 1870/4, 1870/5, 1871, 1872, 1873, 1874, 1875/1, 1875/2, 1876, 1878, 1880/1, 1880/2, 1880/3, 1881/1, 1881/2, 1881/3, 1881/5, 1881/6, 1881/7, 1881/8, 1881/9, 1881/19, 1884/1, 1884/2, 1884/3, 1885, 1888/4.

C. ÚDAJE O ZADANÍ

C.1. ODÔVODNENIE ÚČELU A CIEĽA REALIZÁCIE

Zásady vypracované 04/2020 aktualizujú Zásady ochrany, obnovy a prezentácie hodnôt pamiatkovej zóny Zlaté Moravce vypracované Krajským pamiatkovým úradom Nitra v roku 2006, s účinnosťou platnosti dňa 21. 02. 2008.

V zmysle § 29 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej len „pamiatkový zákon“) zásady ochrany pamiatkového územia sú dokumentom na vykonávanie základnej ochrany pamiatkového územia, zároveň sú súčasťou územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt, ktorý je podľa zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov podkladom pre spracovanie územnoplánovacej dokumentácie.

Aktuálne platné Zásady ochrany pamiatkovej zóny Zlaté Moravce boli vypracované Krajským pamiatkovým úradom Nitra, pracoviskom v Topoľčanoch v roku 2006, účinnosť nadobudli dňom 21.02.2008. Požiadavka aktualizácie zásad vzišla z vlastného podnetu Krajského pamiatkového úradu Nitra. Dôvodom aktualizácie uvedených Zásad bol veľký časový odstup od spracovania Zásad v roku 2006 do roku 2019. Krajský pamiatkový úrad Nitra za uplynulých 13 rokov účinnosti zásad nadobudol nové poznatky o území a jednotlivých objektoch, čo vyvolalo nutnosť aktualizácie hodnôt pamiatkového územia odrážajúcich sa od nových poznatkov. Dôvodom nutnosti aktualizovať platné zásady z roku 2006 bolo i to, že značné množstvo nehnuteľností prešlo obnovami a stavebnými úpravami, ako i to, že medzičasom došlo k vyhláseniu niektorých hodnotných nehnuteľností za národné kultúrne pamiatky. Ďalším, dosť kľúčovým dôvodom bolo i pripravované plánovanie zmien platnej Územnoplánovacej dokumentácie mesta Zlaté Moravce.

D. ÚDAJE O PRAMEŇOCH, PODKLADOCH, ÚZEMNOPLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCII, VÝSKUMOCH, POUŽITEJ LITERATÚRE

D.1. PREHĽAD PREDCHÁDZAJÚCICH URBANISTICKO-HISTORICKÝCH VÝSKUMOV A ÚDAJE O ICH PRÁVOPLATNOSTI / ZÁSADY

- KPÚ Nitra; Zásady ochrany pamiatkovej zóny Zlaté Moravce; 2006, účinné dňa 21. 02. 2008; Archív: KPÚ Nitra, pracovisko v Topoľčanoch, zn. T/485

D.2. PREHĽAD PLATNÝCH ÚZEMNOPLÁNOVACÍCH DOKUMENTÁCIÍ

- Stavoprojekt, a. s., Nitra; Zlaté Moravce, aktualizácia ÚPN SÚ – návrh riešenia; august 1998; schválené MsZ Zlaté Moravce dňa 8.12.1998
- Stavoprojekt, a. s., Nitra; Zlaté Moravce ÚPN SÚ -koncept riešenia; august 1999; schválené MsZ Zlaté Moravce dňa 30.11.1999
- Stavoprojekt, a. s., Nitra; Zlaté Moravce, aktualizácia ÚPN - SÚ - návrh riešenia; 05/2000; schválené MsZ Zlaté Moravce dňa 15.3.2001

D.3. MAPOVÉ PODKLADY

- Vektorová katastrálna mapa, PÚ SR, Bratislava

D.4. STARŠIE PRIESKUMY A VÝSKUMY, ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY ÚZEMIA

- Bielich, M., Výskum v Zlatých Moravciach, AVANS v r. 2003, Nitra, s. 37-38
- Ďuriš, J., Záchraný výskum v Zlatých Moravciach, AVANS v r. 2002, Nitra, s. 29-31
- Ruttkayová, J. – Ruttkay, M. 1991, Archeologické nálezy v zbierkach Mestského múzea v Zlatých Moravciach, Nitra
- Ruttkayová, J. – Ruttkay, M. 2002: Záchraný výskum stredovekej osady v Zlatých Moravciach. AVANS v r. 2001, Nitra, s. 171-175
- Ruttkayová, J. – Ruttkay, M. 2002: Záchraný výskum stredovekej osady v Zlatých Moravciach, Archaeologia Historica 27, Brno, s. 447-461

D.5. ARCHÍVNE PRAMENE

- Katastrálna mapa Zlatých Moraviec z roku 1857
- Katastrálna mapa Zlatých Moraviec z roku 1864
- Historická katastrálna mapa z konca 19. storočia

D.6. ODBORNÁ LITERATÚRA, ĎALŠIE PRAMENE

- Bátor, M. - Zaťko, M., Zlaté Moravce, Mestský úrad Zlaté Moravce 1998
- Biely, P., Milénium Tekova, Aprint s.r.o., 2005, s.105-108
- Pavol Pečadný, Richard E. pročka, Zlaté Moravce na starých pohľadniciach, Dajama 2012
- Pavol Pečadný, Zlaté Moravce a okolie na historických pohľadniciach, Copyright 2015
- Pavol Pečadný, Zlaté Moravce kedysi a dnes, Copyright 2017

E. HISTORICKÝ A URBANISTICKO – ARCHITEKTONICKÝ VÝVOJ ÚZEMIA

E.1. STRUČNÝ HISTORICKÝ VÝVOJ MESTA

Predhistorická etapa – rímske obdobie

Vznik Zlatých Moraviec úzko súvisí s osídlením horného Požitavia. Archeologické výskumy v meste i v celom príľahlom území dokazujú pradávnosť osídlenia už od mladšej doby kamennej. Nálezy z obdobia neolitu, bronzu, ale i rímskej kultúry nasvedčujú pomerne kontinuálnemu a hustému osídleniu.

Rímske obdobie

Počas rímskej doby bol zlatomoravecký región osídlený germánskym etnikom. Prítomnosť germánskych komunít zatiaľ dokladujú iba nálezy zo sídlisk. Podobne ako v oblasti celého južného Slovenska, aj tu treba rátať s kmeňmi Kvádrov a Markomanov.

Do staršieho úseku rímskej doby možno datovať iba sídliskové nálezy z rozsiahlej lokality v intraviláne mesta Zlaté Moravce.

Včasnú stredoveké obdobie

Slovania sa v oblasti Požitavia vyskytujú už v 5. a 6. storočí, pričom dôležitý je nález zlatého kríža z obdobia veľkomoravskej ríše priamo v Zlatých Moravciach, ktorý dokladá existenciu novej kresťanskej ideológie a azda aj pôvodnú ťažbu zlata ryžovaním z rieky Žitavy a možno i zlatníckej výroby s počiatkami pripisovanými Kumánom.

11. storočie

Zlaté Moravce sa svojou centrálnou polohou postupne stali hospodárskym a kultúrnym centrom hornožitavskej oblasti. Rozvinuli sa v priestore medzi pôvodne silnými centrami beňadického opátstva, založeného v roku 1075 a Zoborského kláštora v Nitre.

Podľa kroniky mesta je prvá zmienka o Zlatých Moravciach v listine Gejzu I. z roku 1075 v podobe Maurod. Toto tvrdenie však nie je doteraz historicky dokázané.

12. storočie

Prvá písomne doložená zmienka o obci Zlaté Moravce je v listine z roku 1113, pod názvom Morowa. Zlaté Moravce sa počas celého stredoveku označovali len ako Moravce, prívlastok Zlaté dostali až v novoveku.

13. storočie

V roku 1284 je v dokumentoch zaznamenaná významná krajská cesta vedúca popri Moravciach do mesta Tekov.

Z roku 1292 pochádza listina dokladujúca pokresťančovanie pôvodne pohanských Kumánov. Niektorí z nich žili v blízkosti Moraviec.

Región Moraviec bol dôležitý pre Arpádovcov, preto ho chceli mať pod kontrolou.

Región bol sledovaný aj z hľadiska cirkevného. Nachádzali sa v tesnej blízkosti významného benediktínskeho Kláštora sv. Benedikta v Hronskom Beňadiku a v neďalekých Kňaziciach pôsobila staršia „kráľovská fara“ a Kostol Panny Márie.

Podľa historických správ Moravce patrili dlhodobo k majetkom zoborského Opátstva sv. Ypolita, ako aj do jurisdikcie Ostrihomského arcibiskupstva a až v druhej polovici 13. storočia sa z nich vyčleňovali časti pôdy pre novousadlíkov. V roku 1292 začínala byť väčšina

dedín vlastníctvom veľkomoravského šľachtického rodu Hunt-Poznanovcov, ich novej vetvy (Ondrej Forgáč z Jelenca). Už od konca 13. storočia takmer celé dve storočia na hrade Gýmeš (dnes Jelenec) v oblasti mocensky vládli Forgáčovci, neskôr v Topoľčiankach rodina Topoľčianskych, ktorí vytvorili systém verejnej správy ovládanej vysokou šľachtou.

14. storočie

Moravce až do roku 1321 patrili úradne k majetkom Ostrihonského arcibiskupstva. Koncom prvej dekády 14. storočia ich násilím zabral Matúš Čák Trenčiansky. Po jeho smrti v roku 1321 prešlo toto Matúšovo územie do kráľovskej správy. Komu však patrili Moravce, nie je známe.

Zmienka o vicearchidiakonovi v Moravciach v roku 1323 poukazuje na postupné prenášanie miestnej cirkevnej správy z Kňazíc do Moraviec.

Od roku 1386 patrili Moravce definitívne do panstva Forgáčovcov a zostali do roku 1718.

15. storočie

Ako vyzeralo mestečko Moravce v 15. storočí nie je známe. Pravdepodobne tu stálo pár domov (max. 20), postavených z hlíny, pokrytých slamou. Jedinými významnými stavbami bol Kostol sv. Michala, fara a škola.

16. storočie

Zlaté Moravce boli trvale v područí cirkevnej a šľachtickej vrchnosti a až v súpisovej knihe z roku 1564 sa prvýkrát spomínajú ako oppidum Maroth, keď predtým v roku 1552 získali od kráľa Ferdinanda stoličný erb, od ktorého sa odvíjal znak mesta (skrížené kľúče so zlatou hviezdou, polmesiacom a nápisom SIGILLUM CIVITATIS MAROT – identifikovaný podľa reprodukcie diela TAGANYI ALTENBURGER RUMBOLD z roku 1880).

Veľmi nepriaznivo do života hornozitavskej oblasti a priamo i Zlatých Moraviec zasiahli početné turecké výpravy. Turci viackrát vyplienili Zlaté Moravce a okolité obce, prvýkrát v roku 1530, potom v roku 1573 a za Agu Omera z Ostrihomu aj v roku 1631.

Forgáčovci sa snažili, aby Moravce nezanikli, preto presadzovali, aby sa obec zmenila na mestečko. Napriek pohromám, ktoré oblasť postihli, Moravce zostali ako stále osídlená jednotka pevnou súčasťou panstva Forgáčovcov.

Podľa tradície mal byť v Moravciach založený cech mlynárov.

V 16. storočí sa zo stredoslovenských bankských miest začala do regiónu Tekovskej stolice šíriť nová, evanjelická viera. Pod luteránsky seniorát bankských miest patrili aj Moravce. Novú vieru presadzovali i miestny zemepáni, hlavne Forgáčovci a Topoľčianski.

Podľa vizitácie z roku 1559 mali Moravce pekný kostol s vežou, ale bez strechy, v ktorom sa nachádzali tri oltáre (obrazy spálili Turci), bohoslužobné zariadenia (plachty, kňazské rúcho, kalich, sviatosť), nový zvon. Vizitovaný bol nanovo postavený kostol, lebo starý zničili pred rokom 1559 Turci.

17. storočie

Ani 17. storočie neprinieslo pre Zlaté Moravce a okolie kľudnejšie obdobie. Poznamenané bolo permanentnými vojenskými zrážkami s Turkami, až do porážky Turkov v roku 1652 pri Veľkých Vozokanoch.

Našťastie Turci Moravce nikdy nepoškodili natoľko, aby sa mesto z toho nespamätalo.

V roku 1600 bolo v Moravciach 62 zdanených domov (asi 300-320 ľudí).

V roku 1601 sa spomína fara a 74 domov (asi 360 ľudí).

V roku 1655 sa spomína cech obuvníkov, r. 1695 cech čižmárov, r. 1696 cech kožušníkov.

V 17. storočí pretrvával ďalší rozvoj lokálnej evanjelickej cirkvi. Katolícka vierouka sa presadzovala pomaly. Až keď uhorský kráľ Ferdinand II. po bitke na Bielej hore pri Prahe začal tvrdo obmedzovať šľachticov s evanjelickým presvedčením, zemepáni rýchlo konvertovali.

V roku 1687 bol rekatolizovaný kostol, vytvorila sa tu farnosť s filiálkami.

Zo 17. storočia sú zaznamenané aj viaceré stavebné a umelecké aktivity. Na Hlavnom námestí sa budovali domy, č. 1 - kaštieľ (v roku 1630), č.3 a 5 - župný dom. V roku 1618 bol v kostole zavesený obraz Klaňania Troch kráľov od J. Smelicha (dodnes je v kostole umiestnený uprostred stĺpovej architektúry).

18. storočie

Počas januára 1705 sídlil v Moravciach Rákociho Ibrányiovsky pluk. Po porážke v roku 1708 pri Trenčíne sa Rákoci prišiel zotaviť do Topoľčianok, aby tu znovu zorganizoval zvyšky vojska. Keď ho napadol cisársky generál Heister, ustúpil 5. augusta 1708 cez Moravce k Hronu. Heister sa uspokojil vyrabovaním hradu Hrušov, kde mali byť ukryté poklady Alžbety Rákociovej, potom odtiahol cez Moravce do Bratislavy

Prehrou Františka II. Rákociho bol postihnutý aj Šimon Forgáč, jeho verný spojenec, ktorý sa v roku 1711 uchýlil do Poľska. Za odpor proti cisárovi bolo v roku 1711 celé Forgáčovské panstvo zhabané v prospech kráľa.

Celé územie okolo Moraviec odkúpil okolo roku 1718 od eráru za 50 000 dukátov Juraj Paluška. Vytvorilo sa nové panstvo, ktorého dedičnými zemepánmi boli do roku 1790 Paluškovci (šľachta pôsobiaca iba v rámci Tekova).

V roku 1715 sa v mestečku Moravce spomína 19 sedliackych a 21 želiarskych usadlostí. V roku 1720 boli v Moravciach na rieke Žitava prevádzkované tri mlyny. Pôsobil tu cech súkenníkov, krajčírov, kováčov, zámočníkov, kolárov. Pôsobili tu viacerí halenáři, garbiari a ďalší remeselníci. Okolo roku 1750 vyrobil v Zlatých Moravciach skrinkové hodiny majster Anton Pfeiffer (dnes sú uložené v SNM).

Bola tu menšia tehelňa a píla. Z roku 1720 je aj zmienka o pestovaní vínnej révy.

Od roku 1720 mali Moravce právo konať výročné jarmoky a týždenné trhy.

Podľa zachovaných pečatí možno dokladovať, že min. do roku 1730 bol úradný názov mesta iba Moravce. Najstaršie zachované erbové pečatidlo vzniklo podľa J. Nováka v 16. storočí. V mestskej kronike sú nalepené tri pečate – jedna z rokov 1711-1719, druhá z roku 1730, tretia je podľa kronikára z roku 1850 (táto bola vyrobená koncom 18. - začiatkom 19. storočia). Okrem nich sa zachovali pečate na urbárskych písomnostiach z rokov 1774-1784. Až v súvislosti s rastom politického významu a so snahou odlíšiť ho od iných Moraviec ležiacich v iných častiach Uhorska, vznikol nový názov lokality – Zlaté Moravce. Toto potvrdzuje pečať z roku 1730 majúca skratky textu Sigillum 1730 civitatis Aranyos-Maroth.

Okolo polovice 18. storočia stáli na námestí v Moravciach viaceré kamenné budovy – župný dom, kaštieľ, kostol (postavený v roku 1785 na mieste starého gotického, ktorý bol zničený, tiež kapacitne nepostačujúci), fara, škola pri fare (správy o nej sú z roku 1781). Zvyšok mesta tvorili domy z nepálenej hlíny, pokryté slamou.

Paluškovci

O rozvoj Zlatých Moraviec sa podstatne zaslúžili Paluškovci.

Napriek tomu, že už v 17. storočí v Zlatých Moravciach niekoľkokrát zasadalo stoličné zhromaždenie, sídlom Tekovskej stolice sa stali až v prvej polovici 18. storočia.

V tomto období sa spomínajú ako mestečko. Príchodom stolice sa začal proces maďarizácie mesta a okolia.

Zlaté Moravce boli centrom remeselnej výroby.

Juraj Paluška bol členom Uhorskej miestodržiteľskej rady. Vo farskom kostole sa dodnes zachoval barokový epitaf Kristiána Palušku z roku 1784, v archíve viaceré dokumenty súvisiace s Paluškovcami.

Paluškovci sa vo veľkej miere zaslúžili o zvýšenie politického, hospodárskeho a spoločenského vplyvu Moraviec. Vytvorilo sa tu stále sídlo Tekovskej župy (až do roku 1918). Jediné prerušenie bolo v rokoch 1787-1790, kedy sa Tekov stal sídlom Nitrianskej župy.

Pre potreby župných zasadnutí odkúpila župa v roku 1735 od baróna Antona Palušku dom na Hlavnom námestí č. 5, ktorý dala v roku 1758 celý prebudovať; po prebudovaní v pravom trakte bola umiestnená väznica.

Paluškovci svoje domy viackrát prestavovali, napr. kaštieľ bol zbarokizovaný v roku 1779, župný dom v roku 1789. Paluškovcom patrilo aj dom č. 9, na druhej strane dnešného Župného námestia, pôvodne barokový zo 17. storočia, v ktorom údajne bol zájazdový hostinec. Uvádza sa, že Paluškovci začali aj s výstavbou kaštieľa (podľa všetkého ide o dnešné krídlo so zamurovanými arkádami) a svoj podiel mali aj na založení príľahlého parku.

Paluškovci počas rokov 1711-1790 podporovali rozvoj všetkých miestnych centier, teda aj Moraviec. Ešte v roku 1927 zaznamenal A. Petrov, že pri Zlatých Moravciach v Tekovskej stolici existuje miestna časť zvaná Poluška, ktorá už v tom čase patrila úplne iným majiteľom. To je asi najmladšia spomienka na týchto šľachticov.

Migazziovci

V rozvoji Zlatých Moraviec pokračovali príslušníci rodiny Migazziovcov. Migazziovcovia boli rodom s dlhodobými tradíciami, ich počiatky sa viažu k roku 1251 vo Švajčiarskom Valteline. V 18. a 19. storočí zastávali Migazziovcovia dôležité štátne funkcie, počnúc predstaviteľmi panstiev, stolíc až po funkcie v celoštátnych úradoch.

Panstvo Paluškovcov v roku 1790 získal Krištof Bartolomej Migazzi (Christophorus Vincentus Comes de Migazzi), vysoký cirkevný hodnosťár, ktorému sa pripisuje výstavba nového barokového farského kostola z roku 1785, dodnes zachovaného v klasicistickej prestavbe z roku 1823. Z pamätnej tabule z roku 1789, zamurovanej v dnešnej budove osvetového domu a múzea na Župnom námestí č. 1 zisťujeme, že Krištof Migazzi sa pričínili o výstavbu barokovo-klasicistickej budovy kaštieľa a pripisuje sa mu tiež vybudovanie príľahlého grófskeho parku, založeného Paluškovcami.

O zveľaďovanie mesta sa pričínili tiež Viliam Migazzi, miestny župan, ktorý založil okrásľovacie spolok mesta (tento zabezpečil úpravu námestia, výsadbu zelene a komunikačnej siete), i archeologickú a historickú komisiu, založil tiež celokrajinský rybársky časopis a vo svojom parku zriadil chovné rybníky.

19. storočie

Zlaté Moravce boli od 19. storočia plne vybudovaným mestom s vlastnou samosprávou.

V roku 1823 bol v klasicistickom slohu prestavaný farský Kostol sv. Michala.

Revolučné roky 1848-1849 sa v regióne Zlatých Moraviec príliš neprejavujú.

V roku 1859 bol založený Tekovský hospodársky spolok, roku 1888 zbor požiarnikov, roku 1890 Okrásľovacia komisia mesta, roku 1893 Zlatomoravecký ženský spolok.

V roku 1869 mali Zlaté Moravce necelých 2000 obyvateľov. Koncom roku 1891 sa udáva plocha mesta 1146 ha a počet domov 207.

Do mesta sa počas storočia začali prisťahovávať aj cudzie etniká. K rozvoju mesta prispeli židia. Od roku 1868 prichádzali prvé židovské rodiny. V roku 1876 ich tu žilo 298. V meste mali vlastnú modlitebňu, v Kňaziciach druhú. Existuje matrika židovskej obce. Na prelome storočí ich počet klesol na 200.

Napriek značnej maďarizácii, najmä po zrušení Matice Slovenskej národnostne Zlaté Moravce zostali slovenské. Povzbudivo sem zasiahlo slovenské národné obrodenie, veľký vplyv mal bernolákovec Vojtech Šimko a štúrovský revolučný básnik Janko Kráľ. Najskôr bol asessorom sirotskej sedrie, v roku 1867 zástupcom advokáta Emila Büttnera.

Po roku 1867 sa tlak maďarizácie v regióne zvýšil. Vplyvom maďarizácie sa miestna slovenská škola stala maďarskou.

Spoločenským centrom miestnej inteligencie a šľachty sa stal pánsky klub Casino (*dnešná budova na parc. č. 1685 a 1688, EL č. 14*).

V roku 1892 bola založená Tekovská archeologická komisia, ktorá mala zachraňovať a publikovať pamiatky nájdené v Tekove; predsedom bol Artúr Odescalchi zo Skýcova. Z jej podnetu bolo založené Múzeum Tekovskej župy, predchodca dnešného Mestského múzea v Zlatých Moravciach.

V tomto storočí bol zvýšený stavebný rozvoj mesta. Budovali sa nové stavby, mnohé staršie sa prebudovávali.

V druhej polovici 19. storočia Viliam Migazzi v meste založil cukrovar (1869-1879), pivovar (do roku 1874), neskôr manufaktúru na výrobu kobercov, súkenných látok a niekoľko malých tehelní (jednu v rokoch 1900-1940 vlastnil Albert Petö so synom Arturom).

V rokoch 1873 – 1875 bola založená Župná nemocnica, prvá v Tekovskej oblasti, z iniciatívy hlavného stoličného lekára Ľudovíta Benka podľa projektu architekta F. Kolbenheyera (*EL č.135*)

Významným činom v rámci využívania mestských trhových práv bolo postavenie drevenej búdky pre váhu „decimálku“ v roku 1873 na Hlavnom námestí. Búdka pre váhy zanikla až v roku 1890. Pri búdke bol rínok.

Po roku 1877 bol v meste vybudovaný bitúnok a ľadovňa, výrobňa kameninového riadu (medzi mestom a Mankovcami, vlastnili ju Ladislav Majthényi a Henrik Lindeloff), majolikáreň (do roku 1886, patrila grófovi Miggazimu), valcový parný mlyn (pred rokom 1894, vyhorel pri bombardovaní v roku 1945). V rokoch 1882-1895 bola v prevádzke Zlatomoravecká tlačiareň, v rokoch 1896-1909 ju ako Docziovsku tlačiareň viedol Ladislav Németi. V Prílepoch bola papiereň založená v roku 1799.

Keďže do mesta prichádzalo čoraz viac návštevníkov, popri Hoteli u zeleného stromu (tzv. Dolnom, Ul. J. Kráľa) otvoril Laurincz Dörtl v roku 1890 v budove Migazziho zájazdového hostinca moderný Horný hotel (*na Hlavnom námestí, EL č. 26*).

Rozvoju mesta prispela budova banky (*z roku 1897, EL č. 54*).

Snaha začleniť sa do širšieho regiónu západného Slovenska podnietila výstavbu železnice, ktorá bola verejnosti sprístupnená v roku 1894.

V roku 1893 bol v Tekove pre župana zriadený prvý telefón (do Malých Kozmáloviec).

Počas 19. storočia väčšinu domov postavených z nepálenej tehly postupne nahradili budovami z kameňa s valbovou strechou pokrytou tvrdou krytinou.

20. storočie / do konca 1.svetovej vojny

V roku 1902 bola zavedená štátna telefónna linka.

V roku 1902-1904 bola súkromným podnikateľom Albertom Pethöom v SV časti mesta založená stavebno-drevospracujúca a hlinovo-priemyselná účastinárska spoločnosť – v priestoroch závodu bola postavená malá tehelná s poľnou pecou, ktorá sa postupne rozširovala.

V rokoch 1902-1904 vznikla budova finančných úradov (*EL č. 154*).

V roku 1903 vznikla nová tlačiareň Merkúr, spravovaná Bartolomejom Kohnom a Bartolomejom Kálmárom. V roku 1918 zmenila názov na Tekovská, existovala až do 40-tych rokov.

V roku 1912 sa dostavala železničná trať Zlaté Moravce-Kozárovce.

V roku 1913 bolo založené maďarské gymnázium.
1.svetová vojna sa v meste prejavila v miernejšej forme.

Mesto za prvej Česko-Slovenskej republiky / 1918-1939

Miestne pomery sa po rozpade Rakúsko-Uhorska veľmi nezmenili. Mesto bolo naďalej hospodárskym a politickým centrom regiónu. Do roku 1922 sídlom Tekovskej župy, v rokoch 1923-1928 okresným mestom župy č. XVI (zvanej nitrianska).

Prevládala poľnohospodárska výroba.

V roku 1918 boli Zlaté Moravce duchovne pomadžarčené.

Od roku 1920 začala v meste rozsiahla výstavba. Budovali sa domy na Sárackej a Kňazickej ulici (predtým grófsky park a časť Topoľčianskej cesty).

V roku 1924 bolo postavené dvojposchodové gymnázium na Beňadickej ceste (EL č. 155).

V roku 1928 bola v meste čiastočne zavedená kanalizácia a námestie bolo vydláždené (*historická fotografia zachytávajúca dláždenie námestia je datovaná do roku 1932, príloha: fotografická dokumentácia – historická, č. 10*).

V roku 1938 bola vybudovaná železničná trať, ktorá spojila Zlaté Moravce s Lužiankami.

Pred 2. sv. vojnou bola na nároží Ulíc Župná a Miggazi a pred budovou sedrie postavená benzínová pumpa (*príloha: fotografická dokumentácia – historická, č. 13, 14*).

Zlaté Moravce po roku 1945

V roku 1960 zmenou administratívneho usporiadania strácajú funkciu okresného mesta.

Svoje postavenie stratila aj okresná nemocnica (do roku 1923 župná) a bola zaradená do kategórie nemocníc I. typu.

V povojnovom období sa mesto rozrástlo do priestoru.

Najdynamickejší vývoj zaznamenali Zlaté Moravce v roku 1949-1961 predovšetkým lokalizáciou výroby chladničiek v meste ako monopolného výrobcu v rámci Česko-Slovenska.

V tretej tretine 20. storočia sú v Zlatých Moravciach zastúpené štyri odvetvia priemyslu – strojársky (Calex, Samsung), obuvnícky (závody 29. augusta, obchodné styky s firmou Adidas, športová značka Rossa), priemysel stavebných látok (Nová tehelná od roku 1960, Západoslovenské kameňolomy a štrkopiesky) a potravín a pochutín.

Prosperita podniku Calex sa odzrkadila aj v sociálnej politike a rozvoji mesta - podnik budoval byty pre zamestnancov, podporoval výstavbu rodinných domov, budoval jasle, školy.

V roku 1959 bol do prevádzky daný podnik Kovoplast – na opravu a servis chladničiek.

Zakladaním viacerých stredných škôl sa mesto stalo školským centrom horného Požitia.

V roku 1947 bolo založené Mestské múzeum (v roku 1955 premenované na Okresné vlastivedné múzeum, v roku 1984 je súčasťou Oblastného múzea v Nitre).

V roku 1953 bolo zriadené kino Tekov (EL č. 14).

Vzniká mestský dom kultúry a vzdelávania, Závodný klub Calex (*prebudovaním Robotníckeho domu na Robotníckej ulici v roku 1960, EL č. 56*).

V roku 1950 bola v parku dokončená stredná škola (stavbu realizoval staviteľ Juraj Bocian).

V roku 1947 boli položené základy pre kostol a kláštor Tešiteľov Božského srdca.

V roku 1948 sa začalo s výstavbou ÚNZ a Obecného domu na Bernolákovej ulici.

V roku 1951 sa začalo s prestavbou synagógy na sokolovňu, dokončená bola budova pošty na Hlavnom námestí.

V rokoch 1953-1959 sa staval štadión OV Sokola.

V rokoch 1955-1956 sa zrútila prístavba pravého krídla kaštieľa Migazziovcov, priestor bol ohradený múrom, čím vznikol nový park. V roku 1965 tu bol odhalený pamätník J. Kráľovi, dielo J.Kulichy, A.Daríčka a L.Bořotu (*kapitola F.1.5.6., 3.pamätné tabule a reliéfy*).

V roku 1956 sa ukončila výstavba kúpaliska (v parku).

V roku 1957 bol položený základný kameň Novej tehelne, zregulované vodné toky Žitava a Zlatňanka (ďalšia regulácia bola v roku 1970).

V roku 1964 bola postavená 18-riedna škola na Ul.1.mája a detský park pri ÚNZ.

V roku 1966 bol odhalený pomník J. Kráľa na cintoríne.

V roku 1970 bola vybudovaná autobusová stanica a do užívania odovzdaný Dom služieb.

V roku 1976 bola v Parku Ľudových milícií odhalená monumentálna plastika F. Fogla a M. Rouseka.

V roku 1977 sa začalo s výstavbou zimného štadióna, rekonštrukciou verejného osvetlenia, kanalizácie.

V roku 1986 prebiehali práce na 20-riednej ZŠ na Robotníckej ulici.

V roku 1994 začína spolupráca so spoločnosťou Wienerberger.

V roku 1996 sa Zlaté Moravce stávajú opäť okresným mestom.

V 90-tych rokoch 20. stor. sa intenzívne buduje kanalizácia, mestské komunikácie, plynofikujú sa ulice. Župná ulica, Námestie A. Hlinku prešli rekonštrukciou.

Interiér ulíc historického jadra, najmä mestské priestory boli v 20. storočí značne pozmenené novodobými prestavbami obchodov a fasád, odstránením alebo prekrytím slohových prvkov a ich nahradenie hladkými tvrdými omietkami.

E.2. ZÁSADNÉ URBANISTICKÉ VÝVOJOVÉ ETAPY ÚZEMIA

Zlaté Moravce patria k typu rastlých sídelných historických aglomerácií, jednoduchej, pôvodne šošovkovito rozšírenej ulicovky, časom regulovanej na takmer pravidelný pozdĺžny ústredný mestský priestor, v ktorom dominujú hlavné objekty – najmä farský kostol ukončujúci námestie, župný dom, kaštieľ, ľudová škola, sýpka a ďalšie.

Historické osídlenie v súlade s topografickými podmienkami terénu sa rozvíjalo západným smerom od námestia k meandru rieky Žitavy, rozvetvenou vidlicou Ulic – dnešnej Župnej a Janka Kráľa, z ktorých väčší význam zásluhou osovej nadväznosti na námestie nadobudla Župná ulica. Zlaté Moravce nemali mestské opevnenie.

Rozvoj pôdorysu bol determinovaný situáciou kaštieľa s rozsiahlym parkom, ktorý sa časťou svojho územia dotýkal severnej hranice námestia. Pôdorysný obraz historického jadra mesta dotvárala kolmá severojužná uličná os, pretínajúca východnú stranu námestia pred farským kostolom. Základná uličná sieť Zlatých Moraviec nevytvára bočné ulice vytvárajúce uzavreté stavebné bloky. Domoradie na pravidelne rozvrhnutom raste parciel sa rozrastalo obojstranne pozdĺž mestských ulíc, až na južnú časť kolmej ulice – dnešnej Bernolákovej ul..

Historické mapy dokladujú, že námestie bolo v minulosti oveľa väčšie ako je dnes. Siahalo až po koniec dnešnej Ulice Janka Kráľa, na západnej strane ho uzatvárala zástavba pozdĺž dnešnej Ulice Sama Chalupku. V stredoveku bol centrom námestia románsky (?) kostol sv. Petra obohnaný múrom (dnes toto miesto označuje Súsošie Golgoty).

V 18. storočí postavil barón Juraj Paluška v strede námestia sýpku. Neskôr došlo k zastavaniu dolného konca námestia, kde za sýpkou vznikol blok meštianskych domov, čím sa vytvorila dnešná Župná ulica a Ulica Janka Kráľa a priečne Ulice Sama Chalupku a Migazziho. Touto stavebnou činnosťou sa námestie radikálne zmenšilo. V 19. storočí v predĺžení dnešnej Župnej ulice za riekou Žitavou malo charakter malého predmestia s chudobnou zástavbou na úrovni vidieckej ľudovej architektúry dvoj a trojpriestorových domov s dlhým hospodárskym dvorným krídlom.

Urbanistický vývoj námestia pokračoval pred 2. svetovou vojnou zlikvidovaním panského parku vedľa kaštieľa. Vznikla výstavba medzi kaštieľom a Horným hotelom (EL č. 26).

Vývoj urbanizmu námestia ukončila výstavba pošty v roku 1979 -1951, ktorá usekla veľkú časť námestia, zmenšila ho do dnešných rozmerov.

Na prelome 19. a 20. storočia vznikli na južnej (Ulica Sládkovičova) a východnej strane (Ulica Štefánikova) nové štvrte rodinných domov s pravidelnou sieťou ulíc.

V novodobej histórii sa mesto postupne, najmä po vybudovaní železnice, rozrástlo západným smerom, kde bolo postavené sídlisko s hromadnou bytovou výstavbou a zárodok nového obchodného centra. Výškové zónovanie novej obytnej zástavby prerástlo drobnú mierku a štruktúru nízko podlažnej historickej zástavby, na ktorú sa natlačila takmer bezprostredne v kontaktnom území (Ul. 1. mája a Hviezdoslavova ul.). Priemyselná zóna bola situovaná s odstupom prevažne v severozápadnej časti rozšíreného mestského intravilánu.

Stavebný rozvoj mesta zasiahol v 2. polovici 20. storočia aj historickú časť mesta. Historické jadro prešlo asanačnými zásahmi, ktoré boli v niektorých polohách veľkoplošné, asanáciami prešli stavby na viacerých parcelách za sebou. V niektorých polohách išlo o asanáciu jedného, resp. dvoch domov v rámci uličnej radovej zástavby, ktoré nejak výrazne nezasiahli negatívne do historického urbanizmu. Za menšie zásahy sú považované nevhodne situované stavby v dvorových či záhradných častiach parciel.

Rozsiahlejšie asanačné zásahy zasiahli východnú časť územia pamiatkovej zóny, medzi Ulicami Sládkovičova a SNP, medzi Ulicami Bernolákova a Štefánikova, Ulicami Sama Chalupku a Janka Kráľa a za župným domom, kde došlo k výraznej zmene spôsobu parcelácie. Degradujúcim zásahom do historického urbanizmu bolo rozparcelovanie parku pri kaštieli Migazziovcov začiatkom 20. storočia pre výstavbu nových stavieb typu rodinných a bytových domov a administratívneho typu.

Z hľadiska celku, aj keď homogénnu štruktúru historickej zástavby starého mesta narušili značné asanácie, ktoré takmer zlikvidovali Ulicu Sama Chalupku a západnú stranu Ulice Janka Kráľa, severovýchodnú stranu Ulice Sládkovičova a juhovýchodnú stranu Ulice Bernolákova reprezentujú Zlaté Moravce významnú historickú urbanistickú aglomeráciu svojho typu a kultúrne hodnoty, ktoré ich zaradili medzi významné historické sídelné útvary na Slovensku.

E.3. STRUČNÝ STAVEBNÝ VÝVOJ MESTA

Z hľadiska historicko-architektonického hodnotenia zástavby Zlaté Moravce aj napriek významnej polohe a sídla Tekovskej stolice nerozvinuli sa do výrazného mestského útvaru stredovekého typu. Okrem individuálnych architektonicky členených stavieb župného domu a kaštieľa, ku ktorým sa radí aj farský kostol a niekoľko málo domov na hlavnom námestí, podstatná časť zástavby bola značne rustikálna, vybudovaná z nepálenej tehly a pokrytá slamou. Napriek existencii cechov – mlynárskeho – spomínaného už v 16. storočí, čižmarskeho, krajčírskoho, kožušnického, kolárskeho, kováčskeho a zámočnického, remeselná výroba nebola dominantná. Prevažujúce bolo poľnohospodárstvo, preto mesto malo ráz väčšej sedliackej dediny, čomu zodpovedala aj individuálna typológia väčšiny domov s hospodárskym zázemím. V Zlatých Moravciach sa nevyskytujú murované domy s typickými klenutými sieňami a prejazdmi, ako je to v iných západoslovenských historických mestách. V Zlatých Moravciach sa budovali domy zastavané do hĺbky parcely s dvojdielnou dispozíciou, do ulice orientovanou obytnou časťou s dvojsovou fasádou so vstupným otvoreným, alebo krytým podbráním. Pravdepodobne až v potureckom a postprotihabsburskom období, v čase rozmachu spájaním dvoch úzkych parciel a domov vznikol typ so širokou uličnou frontou a stredne situovaným, zväčša krytým podbráním. V značnom počte sa vyskytujú aj generačné dvorné krídla s jednoduchou aditívnou skladbou jedno a dvojpriestorových obydlií s osobitným vstupom.

Celkove zástavba historického jadra je charakterizovaná ako nízko podlažná – jedno a ojedinele dvojpodlažná s najstaršími objektmi zo 17. a 18. storočia, ktorú dokladujú uvádzané stavby kaštieľa, župného domu, farského kostola a domu - hostinca na námestí A. Hlinku. Ostatná zástavba v historickom jadre sa prevažne prezentuje slohovým výrazom 19. storočia,

najmä romantizmom a eklektizmom, z ktorých k najvýznamnejším patrí budova Župnej nemocnice na Bernolákovej ulici z rokov 1873 – 1875, budova banky na Župnej ulici z roku 1897 a nakoniec secesnou budovou finančných úradov na ulici SNP z rokov 1902 – 1904. V romantickom a eklektickom slohu bolo nielen postavených, ale aj prefasádovaných veľa starších meštianskych domov – no ani tento výraz nezostal v meste intaktný. Interiér ulíc historického jadra, najmä mestské priestory, boli v 20. storočí značne pozmenené novodobými prestavbami obchodov a fasád odstránením, alebo prekrytím slohových prvkov a ich nahradenie hladkými tvrdými omietkami. Prevažujúci výraz dnešných fasád s romantickými a eklektickými prvkami z druhej polovice 19. storočia zdanlivo stavebný vývoj týchto domov posúva len do tohto obdobia. Z uvedeného dôvodu historické prostredie hlavných ulíc starého mesta z dejinného hľadiska vyznieva pomerne mlado, historizujúco z obdobia 19. storočia, navyše vplyvom novodobej nevýraznej prestavby v druhej polovici 20. storočia aj torzálné. Je reálny predpoklad, že až budúci hĺbkový prieskum fasád a murív starých domov dá nálezové možnosti pre kompletizáciu porušeného historicko-architektonického výrazu nielen 19. storočia, ale aj staršieho obdobia.

Napriek uvedeným novodobým prestavbám a úpravám domov historické prostredie starého mesta, viac hmotovou gradáciou a skladbou ako architektonickým slohovým výrazom, dotvára prevažná väčšina domov. Ide o domy postavené dávnejšie, ktorých vznik a stavebná analýza je toho času pri optickom povrchovom prieskume značne neidentifikovateľná.

F. CHARAKTERISTIKA PAMIATKOVÝCH HODNÔT ÚZEMIA

F.1. PAMIATKOVÉ HODNOTY ÚZEMIA HMOTNEJ POVAHY

F.1.1. OBRAZ KRAJINY

Centrum Zlatých Moraviec leží v nadmorskej výške 195 m n. m. Mesto sa nachádza na severnom okraji Podunajskej pahorkatiny, na rozhraní Pohronského Inovca a Tribeča, v údolí Žitavy. Vzniklo na sútoku rieky Žitavy a Hostianskeho potoka, na styku troch významných geologických a geomorfologických jednotiek – pásma jadrových pohorí vnútorných Západných Karpát (Tribeč), neovulkanických pohorí vnútorných Západných Karpát (Pohronský Inovec) a Panónskej panvy reprezentovanej Podunajskou nížinou, ohraničujúce podkovovitú zníženinu – horné Požitavie. Zlaté Moravce sú sídlom horného Požitavia. Rieka Žitava pramení na severozápadných svahoch Pohronského Inovca. Cez kataster Zlatých Moraviec preteká na úseku cca 7 km, pričom je tok situovaný za severozápadnou hranicou pamiatkovej zóny.

Mesto má celkovo výhodnú polohu v rámci Slovenska. Leží na okraji západného Slovenska, na jeho styku so stredným Slovenskom, na významnej západo-východnej cestnej osi spájajúcej Bratislavu, Nitru, Banskú Bystricu a Košice. Od Nitry je vzdialené východným smerom 29 km, 19 km severne od Vrábiel, 27 km severozápadne od Levíc, 26 km západne od Novej Bane a 36 km južne od Partizánskeho. Dobrú polohu a dopravné spojenie má mesto i vzhľadom na metropolu susedných krajín. Centrom mesta prechádza cesta II/511, ktorá križuje južne od mesta vedúcu cestu I/65 a rýchlostnú cestu R1. Križujú sa tu železničné trate Leopoldov – Kozárovce a Nové Zámky – Zlaté Moravce. Mestom tiež prechádza dnes menej významný – severojužný dopravný koridor – pozdĺž rieky Žitavy cez Skýcovské sedlo do hornej Nitry a Turca, ktorý ho spája s metropolami severného a južného Slovenska.

F.1.2. VONKAJŠÍ OBRAZ ÚZEMIA

Intravilán mesta sa nachádza na miernej terénnej vlne, okolitý terén je skôr rovinatý iba s miernym spádom k rieke Žitave, ktorá preteká na severozápadnom okraji pamiatkovej zóny. Z tohoto dôvodu ako nie je vnímateľná okolitá krajina z pamiatkového územia smerom von, tak ani mesto nie je vnímané z okolitej krajiny.

Na diaľkovom panoramatickom pohľade na mesto v rámci krajiny z východného smeru, z cesty I. triedy I/65 Nitra – Žiar nad Hronom územie (*výkres širších vzťahov – pohľad D1*), výrazne dominuje zeleň areálu cintorína a parku pri mauzóleu rod. Migazzi. Vpravo od siluety kostola vystupuje do popredia areál združenej školy obchodu a služieb a budova gymnázia. Panoramatický pohľad na mesto zo západného smeru, z cestnej komunikácie Zlaté Moravce – Sľažany (cesta III/ 06433) (*výkres širších vzťahov – pohľad D2*) prekrýva výstavba panelových domov (viď foto panoramatický pohľad na mesto). Exteriérové panoramatické pohľady na mesto zo severnej a južnej strany sa vzhľadom na okolitú výstavbu (výstavba priemyselných závodov zo severnej strany, areál administratívnych budov južne a východne od centra mesta) už nezachovali. Mesto vplyvom tejto okolitej zástavby stratilo svoju pohľadovú gradáciu.

V rámci intravilánu mesta sú hodnotnými pohľadmi na územie (*všetky pohľady sú grafický znázornené na výkrese č. 2 a fotograficky zdokumentované v prílohe: fotografická dokumentácia – súčasná č. 1 - 4*)

- zo severozápadnej strany od rieky Žitavy, z cestnej prístupovej komunikácie vedúcej od Topoľčianok (cesta II. triedy II/511, ktorá tvorí prietah cez pamiatkovú zónu) do priestoru Župnej ulice
  - vonkajší pohľadový uhol č. 1,
- od juhozápadnej hranice pamiatkovej zóny severným smerom, do priestoru Sládkovičovej ulice
  - vonkajší pohľadový uhol č. 2,
- od severovýchodnej hranice pamiatkovej zóny, z pohľadu Dlhej ulice do priestoru Štefánikovej ulice
  - vonkajší pohľadový uhol č. 3,
- do priestoru Ulice SNP od severovýchodnej strany pri križovaní ulíc SNP a Dlhá
  - vonkajší pohľadový uhol č. 4.

F.1.3. VNÚTORNÝ OBRAZ ÚZEMIA

Vo vnútri územia je viacero hodnotných pohľadových uhlov. V obraze väčšiny pohľadových uhlov dominuje husto prerastená vzrastlá zeleň, ktorá podlieha postupnej výsadbe – obnove nových drevín.

Vo vnútri územia zóny sa ukazuje viacero vnútorných priehľadov na jednotlivé zástavby (*všetky pohľady sú grafický znázornené na výkrese č. 2 a fotograficky zdokumentované v prílohe: fotografická dokumentácia – súčasná č. 5 - 16*):

- pri vstupe do pamiatkovej zóny na Ul. Župná sa otvára pohľad na severovýchodnú časť zástavby Župnej ulice
  - vnútorný pohľad č. 1,

- pokračovaním po Župnej ulici, pri Ul. Sama Chalupku sa otvára pohľad zachytávajúci zástavbu Župnej ulice s architektonicky hodnotnou budovou banky (*EL č. 54*) a hmotovo dominantným župným domom (*EL č. 59*)
  - vnútorný pohľad č. 2,
- Na Župnej ulici pri budove pošty, na Župnej ulici pri vyústení do Námestia Andreja Hlinku je najhodnotnejší pohľad v rámci interiéru územia, v ktorom je historická časť mesta najrozsiahljšie vnímaná; v zábere je okrem celej plochy námestia i severná zástavba námestia, R. k. kostol sv. Michala Archanjela (*EL č. 39*), kaštieľ Miggaziovcov (*EL č. 30*), súsošie kalvárie (*EL č. 37*), bývalý hostinec (*EL č. 26*).
  - vnútorný pohľad č. 3,
- od Námestia Andreja Hlinku smerom na západ sa otvára zástavba Župnej ulice
  - vnútorný pohľad č. 4,
- od námestia Andreja Hlinku smerom na západ sa otvára aj priehľad na zástavbu Ulice Janka Kráľa
  - vnútorný pohľad č. 5,
- zaujímavý pohľad do Ulice Migazziho vrcholiaci honosnou architektúrou budovy banky (*EL č. 54*) je od domu Janka Kráľa severným smerom
  - vnútorný pohľad č. 6,
- od Ulice Migazziho je juhovýchodným smerom vnímaná zástavba južnej strany Ulice Janka Kráľa
  - vnútorný pohľad č. 7,
- od kostola západným smerom je pohľad na zástavbu severnej strany námestia
  - vnútorný pohľad č. 8,
- od kaštieľa severným smerom je pohľad do priestoru Bernolákovej ulice s budovou župnej nemocnice (*EL č. 135*)
  - vnútorný pohľad č. 9,
- od budovy mestského úradu (*EL č. 32*) je južným smerom pohľad do zástavby Sládkovičovej ulice
  - vnútorný pohľad č. 10,
- v mieste križovania Štefánikovej a Štúrovej ulice je východným smerom pohľad do priestoru Štefánikovej ulice
  - vnútorný pohľad č. 11,
- od severného konca Bernolákovej ulice, na hranici pamiatkovej zóny južným smerom je pohľad do priestoru Bernolákovej ulice s budovou župnej nemocnice (*EL č. 135*)
  - vnútorný pohľad č. 12.

F.1.3.1. HMOTOVÁ SKLADBA ZÁSTAVBY

Charakter zástavby a s ním súvisiaca hmotová skladba je úzko spojená s pôdorysnou schémou zástavby. Hmotová skladba, tak ako i pôdorysná schéma sú výsledkom rozsiahleho historického vývoja sídla.

Stavebný fond mesta Zlaté Moravce sa v priebehu svojho vývoja menil a prestavoval. Na prelome 19. a 20. storočia sa vyvinula mestská zástavba dodávajúca konkrétny výraz jednotlivým priestorom. Zástavbu výškovo zastupujú jedno až dvojpodlažné objekty so šikmými strechami.

V centre mesta prevažuje typ meštianskych jedno a dvojpodlažných domov na užších parcelách. Na východnom a južnom okraji (Ulica Štefánikova a Sládkovičova) prízemné vily so šikmými strechami, ktoré sú dynamicky doplnené dvojpodlažnými stavbami verejného charakteru na širokých parcelách a vygradované solitérnou stavbou kostola.

Výsledná zástavba je charakterizovaná v jadre pamiatkovej zóny ako hustá radová zástavba, siahajúca na úroveň uličnej čiary, v okrajových častiach je zástavba zasunutá za uličnú čiaru, pričom zadné časti parciel sú zastavané dvorovými krídlami, dotvorené zeleňou záhrad.

Táto výsledná zástavba je narušená novodobými zásahmi vo viacerých polohách.

Zástavba je v území pamiatkovej zóny rôznorodá.

Na základe typu zástavby možno deliť historickú časť mesta na bloky s určitou špecifikáciou.

Blok I. je najstaršia časť mesta s veľkou mierou zachovania zástavby. Nachádza sa tu typ hustej radovej, do hĺbky parciel komponovanej zástavby. Celkovo je táto zástavba charakterizovaná ako jedno, dvojpodlažná, s najstaršími objektmi kaštieľa (EL 30), župného domu (EL 59), farského kostola (EL 39), zachovanými v pôvodnom hmotovom a slohovom výraze.

Zástavba sa v uličných pohľadoch prejavuje dvoj a viacosovými fasádami so vstupom do objektu priamo z ulice alebo vstupom do dvora cez kryté asymetrické, či symetrické podbránie s dvorovými krídlami.

Výsledkom rozsiahlej stavebnej aktivity v danom území je eklektický a medzivojnový slohový výraz fasád, mnohých však stavebne starších objektov s takmer nenarušenou pôvodnou hmotovou skladbou.

Dôkazom stavebného vývoja v priebehu 20. storočia v historickom centre mesta sú objekty pochádzajúce z 1. polovice 20. storočia, ktoré nahradili staršie asanované stavby. Tieto objekty sú včlenené medzi pôvodnú uličnú zástavbu, pričom rešpektujú historickú mierku, podriadili sa historickému slohovému výrazu, zároveň však nepotláčajú aktuálne architektonické prejavy danej doby.

Degradujúcim zásahom do historickej zástavby a hmotovo-priestorového riešenia bolo rozparcelovanie parku za kaštieľom, začiatkom 20. storočia. Po západnej strane kaštieľa vznikla na pôvodnej ploche parku nová ulice, dnes Ulica Andreja Kmeťa. Na takto vyčlenenej ploche z pôvodného parku, medzi Ulicou Janka Kráľa a Andreja Kmeťa, boli postavené nové domy, ktoré logickou nadväznosťou smerom ku kaštieľu rešpektujú hmotovo-priestorovú koncepciu radovej zástavby. Situované sú tu rodinné domy zo začiatku 20. storočia, ktoré sa však podriaďujú výškovej úrovni a mierke historickej zástavby. Avšak výstavba samostatne stojacich rodinných domov obklopených záhradami, na novovytvorenej Ulici A. Kmeťa, preberá princípy hmotovo-priestorového usporiadania aktuálnych trendov, čitateľných aj v okrajových častiach územia (blok II. a III.). Okrem spomenutých objektov zo začiatku 20. storočia, sa na ploche bývalého parku pri kaštieli Migazziovcov nachádzajú aj ďalšie stavby z 20. storočia: administratívne budovy -budova sporiteľne (EL č. 27), budova Mestského úradu Zlaté Moravce (EL č. 32), ktoré rozsahom objemu prejavujúcim sa v pôdorysnom riešení presahujú hmotu

historických objektov a výškou prevyšujú historickú podlažnosť. Ich výškové a objemové riešenie ich stavia do polohy výškových, ale i objemových novodobých dominánt.

V rámci bloku I. došlo v priebehu 20. storočia k asanáciám viacerých objektov uličnej zástavby, ktoré sa podieľali na dotváraní historického pôdorysu. Niektoré asanované domy nahradila nová výstavba. V prípade, ak sú stavby z 1. polovice 20. storočia na kvalitnej architektonickej úrovni, sú považované za nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou. V prípade, ak nové stavby rešpektujú historickú zástavbu, považujeme ich za nehnuteľnosti rešpektujúce pamiatkového hodnoty územia. Tie, ktoré nerešpektujú koncepciu historickej zástavby, sú objekty považované za nehnuteľnosti nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia.

Historickú zástavbu výrazne narúšajú aj stavby postavené v priebehu 20. storočia v zadných častiach parciel, ktoré boli v minulosti záhradami. Tieto objekty v prípade, ak sú v koncepcnej nadväznosti na historickú zástavbu, sú považované za nehnuteľnosti rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia, tie, ktoré nerešpektujú historickú parceláciu, sú považované za nehnuteľnosti nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia.

V bloku I. ostali aj nezastavané veľké plochy po rozsiahlej asanácii domov, čím je prerušená kompaktná radová zástavba. Tieto plochy sú považované za rezervné plochy, určené pre novú výstavbu (*viď kapitola G.1.2.2.*).

V uličnej zástavbe je výrazným prvkom zeleň, zastúpená v líniovej forme na chodníkoch.

Pre **blok II.** je charakteristická nenarušená, autentická zástavba solitérnych vil s rozsiahlymi záhradami, so slohovým historizujúcim a secesným výrazom z prelomu 19. a 20. storočia Ulice Štefánikova, ktorá je na východnej strane zavŕšená medzivojnovou architektúrou.

Z prelomu 19. a 20. storočia sa tu uplatňujú reprezentačné jednopodlažné solitérne vilky na širších parcelách, mierne zasunuté za radovú zástavbu, s členitejšími objemami, so štýlovo riešeným okolím - okrasnými záhradami s dekoratívnym oplotením. Medzivojnové obdobie pokračuje v radovej zástavbe jednopodlažnými rodinnými solitérnymi domami so šikmými strechami.

Zástavbu neodlučiteľne dotvára zeleň predzáhradiek a kovové oplotenia objektov zasunutých za uličnú čiaru, ktoré zjednocujú uličnú čiaru, čím vytvárajú ucelenosť, jednoliatosť charakteristickú pre ulicu. Gradáciu horizontálnej, výškovo vyrovnanej zástavbe dodáva členenie hmôt hlavne plytkými rizalitmi a nárožnými vežami, ako aj strechy objektov dotvorené strešnými štítovými atikami, vežičkami, vikiermi.

V uličnej zástavbe sa prejavuje zeleň zastúpená v líniovej forme, oddelujúca chodník od cesty.

Blok III. tvorí uličná zástavba, ktorá je výsledkom vývoja v novodobej histórii mesta južným smerom. Blok zahŕňa Ulicu Sládkovičova, ktorú reprezentuje staršia radová zástavba domov s dvorovými krídlami z konca 19. storočia a zástavba solitérnych vil a rodinných domov obklopených zeleňou z prelomu 19. a 20. storočia – začiatku 20. storočia.

Pre juhovýchodnú stranu ulice sú charakteristické dva typy zástavby. Stavebne staršia radová jednopodlažná zástavba na užších parcelách, s fasádami na uličnej čiare, so šikmými strechami a s dvorovými krídlami. Mladšia zástavba na širších parcelách, tvorená solitérnymi jednopodlažnými vilami, s členitejšími objemami, ktoré sú mierne zasunuté za radovú zástavbu na užších parcelách. Okolie solitérnych vil je štýlovo riešené okrasnými záhradami s dekoratívnym oplotením.

Zástavba na severozápadnej strane ulice je tvorená solitérnymi jednopodlažnými vilami, s členitejšími objemami, mierne zasunutými za uličnú čiaru, okolie je štýlovo riešené okrasnými záhradami s dekoratívnym oplotením.

V uličnej zástavbe je výrazným prvkom zeleň zastúpená v líniovej forme na chodníkoch a v záhradách domov. Gradáciu horizontálnej, výškovo vyrovnanej zástavbe dodáva členenie

hmôt hlavne plytkými rizalitmi a nárožnými vežami, ako aj strechy objektov, dotvorené strešnými štítovými atikami, vežičkami, vikiermi.

Blok IV. je zastavaný solitérnymi viacpodlažnými objektmi zoskupenými do areálov. Táto zástavba, ako výsledok novodobého vývoja, nahradila historickú uličnú priečnu parceláciu. Pôvodne dvojpodlažné objekty so šikmou strechou a hmotovou skladbou vo výraze z prelomu 19. a 20. storočia boli v priebehu 20. storočia nahradené viacpodlažnou kubusovou architektúrou, charakteristickou pre obdobie ich vzniku.

V **bloku V., VI. a VIII.** sa historická zástavba ani urbanistická štruktúra nezachovali. V súčasnosti tieto časti pamiatkového územia dotvára rušivo riešená architektúra.

Pôvodnú historickú zástavbu bloku V reprezentuje jediný zachovaný objekt, meštiansky dom na parc. č. 1535/2 (*EL* č. 8). Z juhovýchodnej strany je prekrytý rušivou prízemnou stavbou, pôdorysne rozsiahleho objektu obchodného domu (*EL* č. 158). Západnú časť dotvárajú nevhodné tržnicové stánky.

Blok VI. vytvára areál jedno, dvojpodlažných objektov výrobného charakteru; výstavbou tohto areálu zanikol dvor, resp. záhrada župného domu.

Pôvodná historická uličná sieť s hustou parceláciou bloku VIII. zanikla výstavbou administratívnych troj až sedempodlažných budov a areálu školského zariadenia. Na tejto ploche je revitalizácia urbanizmu a hmotovo-priestorového riešenia v blízkom časovom horizonte nereálna, nakoľko ide o pomerne mladú výstavbu zo 70-tych rokov 20. storočia.

Plochu **bloku VII.** zaberá areál cintorína s množstvom náhrobníkov z polovice 18. storočia, špecifikovaných ako historicky a výtvarne hodnotných. Mnohé z nich sú národnými kultúrnymi pamiatkami. Výrazným prvkom zelene je záhradný areál mauzólea rodiny Migazzi z 19. storočia, zachovaný v autentickom výraze, ktorý je národnou kultúrnou pamiatkou (*EL* č. 162).

F.1.3.2. STREŠNÁ KRAJINA

Tvar striech a použitá strešná krytina má pre obraz pamiatkovo chráneného sídla významnú identifikačnú a zjednocujúcu funkciu. Strecha plní v danom území i estetickú funkciu. Typ strechy, strešná krytina, architektonické a technické prvky, spolu s hmotami a fasádami objektov dotvárajú vonkajšie pôsobenie architektúry s dôrazom na tektonický i architektonický charakter objektu. Sklon striech sa priamo podieľa na výškovom usporiadaní zástavby v danom území. Strešná historická krajina je v pamiatkovej zóne sídla tvarovo zachovaná s minimálnymi zásahmi, najčastejšie ide o sedlové strechy so sklonom najmenej 38-45°.

Tradičnou krytinou bola, a v súčasnosti aj je, keramická pálená krytina. Jej použitie bolo ovplyvnené silnou tradíciou spracovania hlíny. V katastri mesta už od roku 1750 pracovali malé tehelne. V rokoch 1902–1904 bola vybudovaná tehliňa s poľnou pecou, ktorá sa postupne rozširovala. Tehliarska hlina sa ťažila priamo v závode. Okrem krytiny (škrídly hladkej i drážkovej) sa tu vyrábali i murovacie materiály.

Pre objekty pochádzajúce z prvej polovice 20. storočia sú charakteristické ploché strechy. Tieto sa nachádzajú v málo pohľadovo exponovaných polohách, takže sa vo vnímaní strešnej krajiny z pohľadu návštevníka takmer neuplatňujú.

Na strechách prevažnej väčšiny historických domov sa uplatňujú komíny. Komínové telesá sú charakteristickými prvkami strešnej krajiny pamiatkového územia, ich väčší počet na strechách je typický pre obytné domy postavené pred výstavbou centrálnych kotolní a zavedením systému diaľkového vykurovania sídlisk.

Na pár objektoch sa nachádza plechová krytina, ktorá však súvisí s tvarom, či sklonom strechy. Plechová krytina je v území zastúpená aj ako dôsledok mladších úprav. Strechy domov z 2. polovice 20. storočia ukončujú stanové strechy a v kontraste s historickou strešnou rovinou rovné strechy.

Strešná krytina je zastúpená tvrdou krytinou – škridla, typu drážková a bobrovka, v odtieni prírodnej tehlovo červenej. Plechové krytiny sú zastúpené falcovanými pásmi.

V bloku I. je pre radovú zástavbu charakteristický typ sedlových striech so strešným hrebeňom rovnobežným s uličnou čiarou so sklonom najmenej 38-45°. Pri objektoch nárožných a solitérne situovaných je typická sedlová a valbová strecha, ojedinele sa v území nachádza manzardová - budova banky (*EL č. 54*), budova finančných úradov (*EL č. 154*). Dvorové krídla prekrývajú strechy pultové.

Gradáciu striech, zavŕšenú vežou kostola, podporujú dekoratívne stvárnené štíty uličných fasád, prevýšené atiky rizalitov a vstupov do podbránia, v niektorých prípadoch dotvorené sochárskou výzdobou (vázy, sochy), vežovité manzardové ukončenie rizalitu budovy finančných úradov, dekoratívne žlabové háky, komínové telesá, vo väčšine prípadoch neomietanými s jednoducho ukončenými hlavicami, situovanými čo najbližšie k hrebeňu strechy. Miera perforácie strešnej plochy je tu minimálna, u niektorých objektov sa zachovali malé historické vetracie strešné okná a vikiere rôznych tvarov.

V bloku II. je prezentovaný rôznorodý typ striech, autentickým typom striech solitérnych objektov je strecha sedlová, valbová, manzardová i stanová. Gradácia strešnej roviny je prezentovaná dekoratívne stvárnenými štítmí plytkých rizalitov a atikovými štítmí sedlových striech, ako i manzardovými, či stanovými až vežovitými zastrešeniami výraznejších rizalitov solitérnych víl, neodmysliteľným doplnkom historických striech sú malé oplechované vetracie vikiere so sedlovými striedkami (*parc. č. 2, 3, 25, 29, 49, 61, 63, 96, 103, 108, 125*).

Komínové telesá sú charakteristickými prvkami strešnej krajiny historického územia. Komínové telesá sú murované z tehál, neomietané, hladké, bez dekorácie, v jednom prípade dekoratívne stvárnené. Na budove na parc. č. 108 (*EL č. 84*) je dochovaný aj historický hromozvod. Na niektorých strešných zvodoch sa zachovali pôvodné kotlíky.

V bloku III. sa uplatňuje strecha sedlová, valbová, manzardová i stanová. Gradácia strešnej roviny je prezentovaná dekoratívne stvárnenými štítmí plytkých rizalitov a atikovými štítmí sedlových striech, ako i manzardovými, či stanovými až vežovitými zastrešeniami výraznejších rizalitov solitérnych víl (*parc. č. 1843, 1739, 1736*), neodmysliteľným doplnkom historických striech sú malé oplechované vetracie vikiere so sedlovými striedkami (*parc.č.1718, 1816*).

Komínové telesá sú charakteristickými prvkami strešnej krajiny historického územia. Komínové telesá sú murované z tehál, neomietané, hladké, bez dekorácie, v jednom prípade dekoratívne stvárnené. Na niektorých strešných zvodoch sa zachovali pôvodné kotlíky.

V bloku IV. majú budovy areálu nemocnice sedlové strechy, bez akéhokoľvek členenia. Stavby technického či hospodárskeho charakteru majú strechy rovné. Budova gymnázia (*EL č. 155*) a budova finančných úradov (*EL č. 154*) majú strechy členitejšie s manzardovými a stanovými strechami rizalitov a dekoratívnymi štítmí a vikiermi.

V bloku V. je zaniknutá strešná krajina sanáciou v plnom rozsahu. Predpokladá sa, že charakter striech asanovaných budov bol totožný ako v bloku I.

V bloku VI. a VII. sú budovy s rovnými strechami.

V **bloku VIII.** sú menšie objekty prekryté sedlovými strechami.

F.1.4. FUNKČNÉ VYUŽITIE ÚZEMIA

Pamiatková zóna reprezentuje dochovanú najstaršiu historickú časť mesta, ktorá je zároveň i časťou centra mesta.

V území pamiatkovej zóny sú zastúpené rôzne funkcie rešpektujúce historickú objektovú skladbu a funkčné využitie. Malá časť objektov si pôvodnú funkčnú náplň zachovala dodnes.

Územie vymedzené **blokom I.** je nosným centrom mesta. Námestie neplnilo výslovne funkciu bývania. V minulosti tu boli sústredené drobné obchodíky v spojitosti s bývaním. Uličné fasády domov tvorili obchody, bývanie bolo sústredené v dvorových krídlach. V súčasnosti tu je prevažne lokalizovaná občianska vybavenosť – obchody, služby, kultúra, školstvo v prelínaní s polyfunkciou. Vzhľadom na centrálnu časť tu však bývanie ustupuje.

Blokom prechádza hlavný dopravný ťah Prievidza/Topoľčany- Nitra/Banská Bystrica. Z dôvodu najväčšieho počtu sústredených prevádzok a pohybu obyvateľstva sa v budúcnosti javí ako vhodné obmedzenie premávky odklonením hlavného dopravného ťahu. Avšak úplné vylúčenie automobilovej dopravy a vyriešenie pešieho ťahu nie je žiaduce. Pre plnenie funkcie územia ako spoločenského centra je potrebné jeho sprístupnenie automobilmi.

Blok II. si aj napriek priamemu prepojeniu s centrom zachoval takmer čistú obytnú, kľudnú funkciu.

V **bloku III.**, prezentovanom obytnými vilami, sa vytráca čistá obytná funkcia. Objekty sú okrem bývania využívané pre administratívne účely či ako sociálne zariadenia.

Do **bloku IV.** je sústredené prioritne zdravotníctvo. Základom tohto rozvoja bola budova bývalej Župnej nemocnice. Nachádza sa tu aj budova gymnázia a bývalá budova finančných úradov, ktorej administratívne využitie pretrvalo.

Blok V. prešiel veľkoplošnou asanáciou budov, čím sa narušila nielen priestorová kompozícia, ale výstavbou obchodného domu a zriadením tržnice sa sem do veľkej prevahy dostala čisto obchodná funkcia. Táto časť si vyžaduje opätovné začlenenie polyfunkčných prevádzok.

Blok VI. má pôvodnú funkciu zaniknutú. Parkový areál župného domu nahradil areál výrobných prevádzok.

Blok VII. vďaka areálu cintorína má primárnu funkciu nedotknutú.

Blok VIII. je z je hodnotený ako rušivý. Vo veľkom kontraste s blokom VII., s areálom mauzólea a cintorína, sú tu zastúpené viacpodlažné kubusové administratívne objekty. Obytná funkcia či polyfunkcia je úplne zaniknutá.

F.1.5. HISTORICKÝ PÔDORYS

Urbanistická štruktúra je často najstarším hmotným dokladom existencie sídla. Výsledkom vývoja je kompaktná zástavba mestského typu s prevažujúcou architektúrou meštianskych domov, administratívno-správnych budov, doplnená o drobnú architektúru a zeleň.

Základnú komunikačnú a kompozičnú os pamiatkovej zóny mesta Zlaté Moravce tvorí pôvodné šošovkovité námestie orientované v smere severozápad – juhovýchod. Šošovkovité jadro vytvára rozvetvená vidlica Ulic Župná a J. Kráľa, spájajúce sa do Námestia A. Hlinku – na juhovýchodnej strane. Z Námestia A. Hlinku v línii Župná ul. pokračuje komunikačný ťah Ulicou SNP, kde v ich napojení pred farským kostolom pretína východnú stranu námestia kolmá severojužná uličná os Ulic Bernolákova a Sládkovičova. Paralelne s Ulicou SNP vedie Ulica Štefánikova a Prílepská. Severná Štefánikova ulica sa kolmo napája na severovýchodnú stranu Ulice Bernolákova. Prílepská ulica s Ulicou 1. mája pretínajú Ulicu Sládkovičova v jej severnej časti.

Základná uličná sieť Zlatých Moraviec nevytvára uzavreté stavebné bloky. Zástavbu tvorí domoradie na nepravidelne rozvrhnutom raste parciel pozdĺž mestských ulíc až na Ulicu Štefánikova a severovýchodný koniec Ulice Sládkovičova, tvorenú samostatne stojacimi rodinnými domami obkolesenými plochou zelene.

Zástavba a diferencované štruktúry urbanizmu, parcelácia súvisiaca s funkciou a so sociologickou štruktúrou obyvateľstva (robotnícke domy, meštianske domy, továrnické objekty) je v území pamiatkovej zóny rôznorodá.

Blok I. je vývojovo najstaršia časť mesta s veľkou mierou zachovania parcelácie, ktorú charakterizuje priečne delenie parciel a historická nepravidelná hustota domoradia. Nachádzajú sa tu najvýznamnejšie stavby mesta – kostol, kaštieľ, župný dom a najstaršie stavby, ktoré vytvárali obraz mesta najneskôr už v druhej polovici 18. storočia. Parceláciu bloku I. charakterizujú nepravidelné, dlhé parcely, bez pravých uhlov a rôznych širok, orientované sú k hlavnej ulici, resp. kolmo na námestie. Parcely sú spravidla najintenzívnejšie zastavané pozdĺž ulíc objektmi aditívne radenými vedľa seba, s jedným dvorovým krídlom v pôdorysnom tvare písmena „L“, prípadne dvomi dvorovými krídlami usporiadanými do pôdorysného tvaru nepravidelného písmena „U“ alebo písmena „C“. Uličná čiara je totožná so stavebnou čiarou. Nachádzajú sa tu aj parcely s blokovou zástavbou, bez dvorového krídla. Charakteristickým, výrazným krajnotvorným prvkom tejto časti územia pamiatkovej zóny bol park po juhozápadnej strane kaštieľa, prislúchajúci ku kaštieľu.

Začiatkom 20. storočia došlo k rozparcelovaniu parku Migazziovcov pre výstavbu nových stavieb, čo bolo značne degradujúcim zásahom do historického urbanizmu. Pôvodná plocha parku je rozparcelovaná v severnej časti na širšie parcely orientované kolmo na Župnú ulicu, v polovičnej dĺžke historických parciel a v južnej časti na parcely orientované kolmo na novovytvorenú Ulicu A. Kmeťa. Dnes sú tu situované administratívne budovy - budova sporiteľne (EL č. 27), budova Mestského úradu Zlaté Moravce (EL č. 32), bytové a rodinné domy pochádzajúce zo začiatku 20. storočia, medzivojnového obdobia a 2. polovice 20. storočia. Tieto objekty sú situované mimo historickej parcelácie, avšak logickou nadväznosťou na princípy historickej parcelácie.

V rámci bloku I. došlo v priebehu 20. storočia k asanáciám viacerých objektov uličnej zástavby, ktoré sa podieľali na dotváraní historického pôdorysu. Niektoré plochy ostali nezastavané, využívajú sa pre účely statickej dopravy, iné nahradila novodobá výstavba. V prípade, ak nové objekty rešpektujú historickú parceláciu, sú považované za nehnuteľnosti rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia. Tie objekty, ktoré nerešpektujú koncepciu historickej parcelácie, sú považované za nehnuteľnosti nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia.

V bloku I. ostali aj nezastavané plochy po asanácii domov uličnej zástavby a tieto sú považované za rezervné plochy, určené pre novú výstavbu (viď kapitola G.1.2.2.)

Pôdorys a parceláciu výrazne narúšajú stavby postavené v priebehu 20. storočia v zadných častiach parcel, ktoré v minulosti boli záhradami. Tieto objekty nerešpektujú historickú parceláciu.

Blok II. tvorí takmer nenarušená uličná zástavba, ako výsledok vývoja v novodobej histórii mesta východným smerom. Blok zahŕňa Ulicu Štefánikova, ktorú reprezentuje zástavba solitérnych vil a rodinných domov, či dvojdomov z prelomu 19. a 20. storočia – začiatku 20. storočia. Staršia zástavba, pochádzajúca z konca 19. a začiatku 20. storočia je v severozápadnej časti, mladšia zástavba v juhovýchodnej časti pochádza z 1. polovice 20. storočia. Zástavba je radená po oboch stranách ulice.

Parceláciu bloku II. charakterizujú takmer pravidelné dlhé parcely, orientované kolmo na ulicu. Parcely sú zastavané objektmi blokového charakteru s nepravidelným pôdorysom, bez dvorového krídla.

Pre priestorové riešenie jednotlivých parcel je špecifické jednotné členenie na okrasnú predzáhradku v prednej uličnej časti parcely, za ňou je situovaná samotná obytná stavba v prednej uličnej časti parcely a zadnú časť parcel tvoria príľahlé záhrady a sadová zeleň, s drobnými stavbami nedosahujúcimi veľkosť hlavného objektu.

Uličná čiara je pevne stanovená oploteniami, stavebná čiara je na troch úrovniach. Solitérne vily a rodinné domy stavebne staršie v severozápadnej časti sú oproti mladším stavbám v juhovýchodnej časti viac zasunuté do vnútra parcel. V severozápadnej časti sa nachádza aj jeden objekt situovaný na uličnej čiare, parc. č. 116 (EL č. 79).

Historický pôdorys a parcelácia sú zachované až na minimálne negatívne zásahy v podobe novo situovaných stavieb v záhradných častiach, ktoré nemajú charakter záhradnej architektúry.

Blok III. tvorí uličná zástavba, ako výsledok vývoja v novodobej histórii mesta južným smerom. Blok zahŕňa Ulicu Sládkovičova, ktorú reprezentuje staršia radová zástavba domov s dvorovými krídlami z konca 19. storočia a zástavba solitérnych vil a rodinných domov obklopených zeleňou z prelomu 19. a 20. storočia – začiatku 20. storočia. Podľa analýzy stavebného vývoja zástavby Ulice Sládkovičova je pravdepodobné, že ulica sa začala zastavovať najskôr po jej juhovýchodnej strane a následne po jej severozápadnej strane.

Parceláciu bloku II. charakterizujú takmer pravidelné dlhé parcely, orientované kolmo na ulicu. Parcely sú zastavané objektmi blokového charakteru s nepravidelným pôdorysom, bez dvorového krídla.

Pre juhovýchodnú stranu ulice je charakteristická parcelácia užších a širších dlhých parcel, pravidelne radených kolmo na komunikačnú os po oboch jej stranách. Šírka parcel nadväzuje na typ zástavby. Uličná čiara je pevne stanovená oploteniami a fasádami v úrovni uličnej čiary, stavebná čiara je na dvoch úrovniach.

Úzke parcely sú zastavané radovými rodinnými domami v pôdorysnom tvare písmena „L“, s uličným krídlom orientovaným pozdĺž ulice a jedným kolmým dvorovým krídlom, uličná čiara je totožná so stavebnou čiarou.

Širšie parcely sú zastavané solitérnymi vilami. Pre ich priestorové riešenie je špecifické členenie na okrasnú predzáhradku v prednej uličnej časti parcely, za ňou je situovaná samotná obytná stavba v prednej uličnej časti parcely a zadnú časť parcel tvoria príľahlé záhrady a sadová zeleň.

Pre severozápadnú stranu ulice je špecifická parcelácia širších parcel, pravidelne radených kolmo na komunikačnú os po oboch jej stranách. Pre priestorové riešenie jednotlivých parcel je špecifické jednotné členenie na okrasnú predzáhradku v prednej uličnej časti parcely, za ňou

je situovaná samotná obytná stavba v prednej uličnej časti parcely a zadnú časť parciel tvoria prilahlé záhrady a sadová zeleň, s drobnými stavbami nedosahujúcimi veľkosť hlavného objektu. Uličná čiara je pevne stanovená oploteniami, stavebná čiara je zasunutá v jednej línii.

Historická parcelácia je narušená v severnej časti juhovýchodnej strany ulice, namiesto asanovaných starších objektov sú postavené mladšie stavby, ktoré nerešpektujú historickú parceláciu a spôsob jej zástavby.

Blok IV. charakterizovala v minulosti uličná zástavba s priečnym delením parciel, ktoré boli zastavané domami s dlhými dvorovými krídlami. Táto zástavba bola postupne koncom 19. storočia až do polovice 20. storočia asanovaná a nahradzovaná novými stavbami. Novopostavené stavby svojim situovaním nerešpektujú parceláciu, ktorá bola pre tento priestor charakteristická. Po asanácii historických budov tu ako prvá bola postavená župná nemocnica (EL č. 135), ktorá dala základ dnešnému areálu novodobej nemocnice. V rokoch 1941-45 boli postavené dva viacpodlažné pavilóny nemocnice. V roku 1897 bola východne od areálu nemocnice postavená budova finančných úradov (EL č. 154) a v rokoch 1922-24 budova gymnázia (EL č. 155).

Tieto stavby radikálne zmenili historický pôdorys východnej časti historického centra mesta. Z pohľadu urbanistického sú považované za rušivé, avšak pre kvalitu architektonického diela ako reprezentanti vývoja sídla sú považované za hodnotné stavby. Budova nemocnice je národnou kultúrnou pamiatkou (EL č. 135).

Blok V. bol súčasťou historickej zástavby mesta bloku I. Zachoval sa z nej iba jediný objekt na rohu Ulice Janka Kráľa a Ulice Sama Chalupku, na parc. č. 1535/2 (EL č. 8). V 2. polovici 20. storočia prešla táto plocha celoplošnou asanáciou. V súčasnosti je jeho západná časť, po západnej strane Ulice Sama Chalupku a po južnej strane západného konca Ulice Janka Kráľa, nezastavaná, využívaná pre účely statickej dopravy. Ide o jeden z najviac narušených priestorov, ktorý však vďaka tomu, že doteraz neprešiel novou výstavbou, umožňuje v budúcnosti revitalizáciu historického pôdorysu a parcelácie čitateľnej na historických mapách z konca 19. storočia.

Južná časť bloku, po južnej strane Ulice Janka Kráľa, je takmer celoplošne zastavaná blokovou stavbou obchodného domu (EL č. 158).

Celý blok V. je považovaný za rezervnú plochu, určenú pre novú výstavbu (vid' kapitola G.1.2.2.).

Blok VI. tvorila z prevažnej časti pravdepodobne historická záhrada, resp. park župného domu. Táto plocha, vrátane záhradných častí parciel orientovaných kolmo na Župnú ulicu a Ulicu Bernolákova, je zastavaná nadmieru, v rozpore s historickou koncepciou zástavby územia. Sú tu situované stavby s pôdorysom neprimeraných rozsahov a v rozpore so spôsobom historickej zástavby, ktorá je predmetom pamiatkovej ochrany. Veľká časť tejto degradovanej plochy je považovaná za rezervné plochy, určené pre novú výstavbu (vid' kapitola G.1.2.2.).

Blok VII. tvorí rozsiahly areál cintorína a mauzólea rodiny Migazzi. Ide o výraznú a dôležitú plochu zelene v mestskom prostredí. Vzhľadom na funkciu ide o najviac zachovanú plochu, resp. o plochu najmenej poznačenú negatívnymi zásahmi.

Blok VIII. bol v minulosti zastavaný radovou zástavbou domov. Parceláciu bloku charakterizovali nepravidelné dlhé parcely, bez pravých uhlov a rôznych šírok, orientované k hlavnej ulici. Parcely boli zastavané pozdĺž ulíc objektmi s dvorovými krídlami.

Uličná čiara bola totožná so stavebnou čiarou. V súčasnosti plochu bloku VIII. charakterizuje výstavba viacpodlažných stavieb rôznych pôdorysov z polovice 20. storočia. Nakoľko sa vzhľadom na dobrý stavebno-technický stav a pomerne mladý vek týchto stavieb, ako aj ich funkčné využitie, asanácia objektov nepredpokladá, v tejto časti pamiatkovej zóny je najmenší predpoklad prinávratenia historického urbanizmu.

F.1.6. OBJEKTOVÁ SKLADBA ÚZEMIA

F.1.6.1. DOMINANTY A VÝŠKOVÉ ZÓNOVANIE

Kompozícia historického prostredia je vytvorená gradáciou zástavby podmienenou terénom a spoločenským významom stavieb. Existencia a kompozícia dominant je pre sídlo charakteristická a umožňuje identifikáciu mesta v diaľkových pohľadoch (*vid' kapitola F.1.2.*). Dominanty sú vyvrcholením hmotovej štruktúry sídla. Objekty monumentálnejšieho hmotového aj architektonického výrazu, väčších objemov, stavané na parcelách väčšej šírky, považujeme za hmotové, či objemové a zároveň aj urbanistické dominanty. Objekty prevyšujúce okolitú zástavbu o jedno a viac podlaží považujeme za výškové dominanty.

V predmetnom území ide o stavby, ktoré sa funkčne vyčlenili z bežnej zástavby. Ide o objekty, ktorých funkcia je väčšieho spoločenského významu (kostol, župný dom, kaštieľ, budova hostinca, gymnázium, budova finančných úradov, nemocnica).

Kompaktná zástavba graduje z jednotlivých vstupov do územia pamiatkovej zóny - zo severozápadnej strany Ul. Župná a Janka Kráľa; z juhozápadnej strany Ul. Sládkovičova; z juhovýchodnej strany Ul. SNP a severovýchodnej strany Ul. Štefánikova smerom do Námestia A. Hlinku s dominantou kostola a kaštieľa.

Charakter mestskej zástavby vytvárajú prevažne jedno až dvojpodlažné domy hustej radovej zástavby s dlhými krídlami, prispôbené konfigurácii terénu a 1-2podlažné vily, či rodinné domy so šikmými a rovnými strechami obklopené zeleňou. Tejto výškovo a hmotovo vyrovnanej zástavbe dominujú dvoj a viacpodlažné budovy, stavané na zdvojených parcelách buď v zomknutej radovej zástavbe alebo ako solitéry obklopené zeleňou. Takto sa prejavujú okrem starších stavieb aj stavby postavené v 1. tretine 20. storočia v tendenciách funkcionalizmu.

- Absolútnou výškovou dominantou v rámci interiéru sídla je farský kostol (*EL č. 39*), situovaný v centre mesta takmer na najvyššom bode, smerom na severozápad, juhozápad a severovýchod sa zvažujúcom teréne. Z južnej strany je pohľad na objekt kostola prekrytý viacpodlažnými novostavbami z polovice 20. storočia, čím je dominantnosť kostola z tohto pohľadového uhla výrazne narušená, priam až zaniknutá a túto funkciu preberajú, vzhľadom na historické prostredie nevhodne situované práve tieto objekty administratívneho typu v bloku VIII.
- Okrem r. k. kostola z najstarších budov svojím objemom v území dominujú budova župného domu (*EL č. 59*), kaštieľ Miggaziovcov (*EL č. 30*), budova hostinca (*EL č. 26*) a budova banky (*EL č. 54*), obklopené radovou zástavbou. Ďalšími, stavebne mladšími dominantami sú budova finančných úradov (*EL č. 154*) a budova gymnázia (*EL č. 155*), ktoré sú situované v kontraste s dominantou prírodno-krajinárskeho charakteru – cintorínom (*EL č. 163*) a areálom mauzólea Miggaziovcov (*EL č. 162*).

Spomenuté historicky významné dominanty nežiaduco prevyšujú novodobé objekty bloku VIII., ktoré znehodnocujú pohľad do územia.

F.1.6.2. SYSTÉM OPEVNENIA

V meste Zlaté Moravce sa nevyskytuje dochovaný pevnostný ani hradobný systém. Zatiaľ nebolo zistené, a ani nepredpokladáme, že sídlo disponovalo v období stredoveku hradbami.

F.1.6.3. PRIESTORY

V danom území je potrebné považovať všetky historické verejné priestory (ulice a námestia) za hodnotné, rovnako i priestory podbráni, ktoré tvoria prechod medzi verejnými priestormi a dvormi. Rozloženie územia pamiatkovej zóny v teréne v spojitosti s jeho nepravidelným členením a kompozícia ulíc neumožňujú ucelenejší pohľad v rámci interiéru sídla. Vnútorne pohľady sú vytvárané postupne gradáciou hmotovej skladby objektov, spájaním sa a rozvetvovaním ulíc. Priestorové riešenie pamiatkovej zóny vytvára množstvo hodnotných a chránených priehľadov, z nich najhodnotnejšie sú špecifikované v kapitole F.1.3.

Existujúce funkčné plochy priestoru pamiatkovej zóny, to zn. komunikácie pojazdné, komunikácie pre peších, interiéru mesta vhodne dotvárajú i zelené plochy (zelené ostrovčeky pozdĺž ulíc, parky so sadovníckou úpravou). Zelené ostrovčeky nie sú definované konkrétnymi drevinami, ktoré v nich rastú, ale ich funkciou. V urbánnom priestore plní takáto plocha svoju funkciu bez ohľadu na charakter porastu, ktorý na nej aktuálne rastie; i trávnatá plocha bez drevinnej vegetácie je nositeľom funkčných a kompozičných atribútov.

F.1.6.4. ZÁSTAVBA

Zlaté Moravce sa aj napriek významnej polohe a významu ako sídla Tekovskej stolice nerozvinuli do výrazného mestského útvaru stredovekého typu. Napriek existencii cechov – mlynárskeho, spomínaného už v 16. storočí, čižmárskeho, krajčírskoho, kožušnickeho, kolárskeho, kováčskeho a zámočnickeho, remeselná výroba nebola dominantná. Prevažujúce bolo poľnohospodárstvo, preto mesto malo ráz väčšej sedliackej dediny, čomu zodpovedala aj individuálna typológia väčšiny domov s hospodárskym zázemím. Charakteristické bolo využitie miestneho materiálu – nepálenej hliny, dreva a slamy.

Najstaršia časť zástavby Zlatých Moraviec je vymedzená **blokom I.** Nachádzala sa aj v **bloku IV., V. a VI.** Nevyskytovali sa tu murované domy s typickými klenutými sieňami a prejazdmi, ako je to v iných západoslovenských historických mestách. Budovali sa tu domy zastavané do hĺbky parcely s dvojtraktovou dispozíciou, do ulice orientované obytnou časťou. Uličné fasády boli dvojosové so vstupným otvoreným alebo krytým podbráním. Pravdepodobne až v potureckom a postprotihabsburskom období, v čase rozmachu, spájaním dvoch úzkych parciel a domov vznikol typ so širokou uličnou frontou a osovo situovaným, zväčša krytým podbráním. V značnom počte sa v Zlatých Moravciach vyskytujú aj generačné dvorné krídla s jednoduchou aditívnou skladbou jedno a dvojpriestorových obydli s osobitným vstupom. Zástavba bloku I. je charakterizovaná ako nízko úrovňová, jednopodlažná, ojedinele dvojpodlažná s najstaršími objektmi zo 17. a 18. storočia. Tejto zástavbe dominujú objekty nielen hmotovo, ale i bohatou architektonickou výzdobou fasád, so slohovými, renesančnými, barokovými a klasicistickými architektonickými prvkami, ako kaštieľ (EL č. 30), dom župný (EL č. 59), zájazdový hostinec (EL č. 26) a farský kostol (EL č. 39). Ostatná zástavba v historickom starom meste sa prezentuje prevažne slohovým výrazom 19. storočia, najmä eklektikou. V architektonických slohoch 19. storočia bolo viacero starších objektov prestavaných, či prefasádovaných. Z 19. storočia pochádzajú aj novostavby, z ktorých

k najvýznamnejším patrí budova župnej nemocnice z roku 1886 (*EL č. 135*), budova banky z roku 1897 (*EL č. 54*). Taktiež začiatkom 20. storočia bolo postavených zopár novostavieb väčšieho významu, ako napr. budova finančných úradov z rokov 1902-1904 (*EL č. 154*). Ďalšia stavebná etapa nastala v prvej polovici 20. storočia, kedy sa do interiéru historického mesta, najmä do hlavných mestských nezastavaných priestorov radovej zástavby adaptovali objekty v modernom duchu funkcionalizmu a medzivojnového obdobia, rešpektujúce historickú hmotovú zástavbu. Významnou stavbou z 1. polovice 20. storočia je gymnázium z roku 1920 (*EL č. 155*). Tieto objekty sú živým dokladom stavebného vývoja mesta a akékoľvek snahy o ich prestavbu do historizujúceho slohu by degradovali nielen ich čistý slohový prejav, ale aj celkový pohľad na interiér územia pamiatkovej zóny mesta. V 20. storočí bola značná časť meštianskych domov značne pozmenená ich novodobými prestavbami na obchody, čím nastali degradujúce zásahy do dispozície a fasád. Odstránené alebo prekryté boli staršie slohové prvky, ako korunné rímsy, okenné šambány, či úplne zaniknuté drevené výklady. Prevažujúci súčasný výraz fasád s historizujúcimi, eklektickými, či secesnými prvkami zdanlivo stavebný vývoj týchto domov posúva do obdobia 19. storočia, historické prostredie hlavných ulíc starého mesta vyznieva mlado – pseudohistoricky. Je však reálny predpoklad, že prieskum fasád a murív starých domov v prípade ich rekonštrukcie odkryje nálezové situácie pre obnovu porušeného historicko-architektonického výrazu nielen 19. storočia, ale aj staršieho obdobia.

Blok III., Sládkovičova ulica, vznikla pri rozvoji mesta južným smerom. Stavali sa tu meštianske radové domy z konca 19. storočia a domy, či vily zo začiatku 20. storočia. Fasády domov sú architektonicky riešené od striedmejších po bohatšie dekoratívne stvárnené. Prezentované sú tu slohotvorné prvky v podobe korunných ríms, okennej výzdoby, pásovania fasád, či drevené okenné a dverné výplne, vo veľkom pomere majú objekty zachované komínové telesá a strešné vetracie vikiere. Ďalej sú v bloku III. zastúpené rodinné domy postavené v duchu funkcionalizmu a medzivojnového obdobia, zachované v pôvodných výrazoch. V poslednom rade sa tu nachádzajú rodinné domy z druhej polovice 20. storočia. Neodmysliteľnou súčasťou zástavby je i oplotenie pozemkov, ktoré vo svojom primárnom slohotvornom prevedení nie sú zachované v celom rozsahu. Historické oplotená sú jednoduchšie stvárnené, tvorené z rovných tyčových prvkov či z vložiek so štvorcovými okami. Napriek tomu, že Sládkovičova ulica priamo nadväzuje na historické centrum, jej pôvodná obytná funkcia ostala vo väčšej miere zachovaná, čo si nevyžadovalo väčšie adaptačné zásahy do dispozície, a s tým súvisiace i zmeny fasád. Vďaka pretrvaniu obytnej funkcie sa zástavba bloku III. zachovala takmer v intaktnom stave.

Ďalší rozvoj mesta pokračoval začiatkom 20. storočia západným smerom, Štefánikovou ulicou, ktorá je vymedzená **blokom II.** Zástavba bloku reprezentuje vyššiu sociálnu skladbu obyvateľov mesta. V západnej časti sú sústredené obytné domy a vily notárov, lekárov a iných vyššie postavených mešťanov. Ide o reprezentačné jednopodlažné solitérne domy a vilky, v niektorých prípadoch so zbytnými podkrovmi, s členitejšími objemami so štýlovo riešeným okolím - okrasnými záhradami s dekoratívnym oplotením. Fasády prezentujú slohové obdobie eklektizmu a secesie. Bohatším architektonickým riešením pôsobia solventnejšie. V druhej polovici 20. storočia boli v zadnej časti niektorých parciel postavené rodinné domy, prezentujúce architektonický prejav tej danej doby. Na východnej strane ulice je mladšia výstavba rodinných domov z medzivojnového obdobia až zo 60-tych rokov 20. storočia.

V bloku IV. sa nachádzala historická radová zástavba meštianskych domov, z ktorej ostali posledné dva meštianske jednopodlažné domy v eklektickom výraze fasád. V roku 1886 bola na dnešnej Bernolákovej ulici postavená budova župnej nemocnice (*EL č. 135*). V období

funkcionalizmu k nej pribudli samostatné 4-poschodové pavilóny a iné objekty hospodárskeho charakteru. V rámci parkovej úpravy areálu nemocnice tu bola situovaná fontána. Na južnej strane bloku sa nachádzajú dva hmotovo rozsiahlejšie objekty – budova finančných úradov (EL č. 154) a budova gymnázia (EL č. 150).

Historická radová zástavba **bloku V.** je asanovaná v celom rozsahu, okrem jedného meštianskeho domu (EL č. 8) s neporušenou eklektickou fasádnou úpravou, pri styku Ulíc Janka Kráľa a Sama Chalupku. Po asanácii domov tu bola postavená bloková, hmotovo rušivá, nadrozmerná stavba obchodného domu (EL č. 158). Ostatná plocha ostala nezastavaná. V rámci týchto zásad je špecifikovaná ako rezervná plocha R1 a R5, nová budúca výstavba musí rešpektovať historické danosti podľa kap. G.1.2.2.

Blok VI. tvorila v minulosti plocha zelene. V 2. polovici 20. storočia tu boli postavené výrobné stavby, ktoré pôsobia degradujúco na historickú zástavbu.

Blok VII. je špecifický, tvorený zeleňou - areál mestského cintorína (EL č. 163), v rámci ktorého sú okrem náhrobníkov situované stavby menších objemov a mauzólea s areálom (EL č. 162).

V **bloku VIII.** boli v 2. polovici 20. storočia postavené viacpodlažné stavby administratívneho charakteru, ktoré pôsobia degradujúco na historickú zástavbu.

Napriek novodobým prestavbám a úpravám domov si historické prostredie starého mesta zachovalo svoju špecifickú identitu. Novodobá nevýrazná prestavba stavebne starších objektov, realizovaná v priebehu 20. storočia, pôsobí na historické prostredie degradujúco. Vo väčšine prípadov je však možné prinavrátenie fasád do pôvodného historického výrazu. Pri objektoch s rozsiahlejšími stavebnými zásahmi, negatívne ovplyvňujúcimi výškové zónovanie, hmotové riešenie a strešnú rovinu, je prinavrátenosť pôvodného výrazu nepredpokladateľná.

Zhrňujúce informácie o jednotlivých objektoch v pamiatkovom území sú vypracované vo forme Evidenčných listov (ďalej ako „EL“), ktorých obsahom sú údaje dotýkajúce sa urbanisticko-historického výskumu i návrhu zásad ochrany, obnovy a prezentácie hodnôt územia.

F.1.6.5. ZATRIEDENIE NEHNUTEĽNOSTÍ

1. NEHNUTEĽNÉ NÁRODNÉ KULTÚRNE PAMIATKY

Ide o najhodnotnejšie objekty zachované v autentickom výraze, či objekty, ktorých hodnoty sú vysoké z hľadiska histórie. Pre národné kultúrne pamiatky je charakteristická vysoká koncentrácia pamiatkových hodnôt, prezentovaných architektonickou koncepciou fasád, umelecko-remeselnými detailmi v podobe originálov, a to ako v exteriéroch, rovnako tak aj v interiéroch. Pôdorysným rozložením sú jedným z prvkov, podieľajúcim sa na zachovaní stredovekého pôdorysu a parcelácii územia.

Z hľadiska slohového vývoja ich delíme na dve skupiny. Objekty stavebne mladšie, zachované v pôvodnom slohovom výraze a objekty stavebne staršie (niektoré siahajúce až do 16. storočia), ktoré boli počas histórie viacnásobne prestavané v duchu tendencií danej doby. Fasády budov sú nositeľmi architektonických slohov baroka, klasicizmu a secesie, ale

stavebne patria medzi najstaršie stavby v území, pochádzajúce zo stredoveku. Ich stredoveký pôvod je skrytý v murivách suterénov a v pôdorysných obrysoch stavieb.

Zo stavebných objektov nachádzajúcich sa v pamiatkovej zóne Zlaté Moravce je za národné kultúrne pamiatky (ďalej len „NKP“) vyhlásených 8 nehnuteľností, čím tvoria necelých 5 % z celkového počtu nehnuteľností nachádzajúcich sa v území pamiatkovej zóny. 1 objekt je po obnove, 5 sa nachádza v dobrom, resp. vyhovujúcom stave a 2 sú v narušenom stave.

V území pamiatkovej zóny sú okrem stavebných objektov za NKP vyhlásené aj objekty, ktoré sú považované v zmysle týchto zásad za prvky uličného interiéru (*viď kapitola F.1.5.6*), a to busta Janka Kráľa nachádzajúca sa v parčíku za kaštieľom, tabuľa pamätná „Umučení antifasisti“ osadená na pôvodnom telefónnom stožiarí v trávinatej ploche pred kostolom, 37 náhrobníkov nachádzajúcich sa na mestskom cintoríne, tabuľa pamätná Janka Kráľa (*ako súčasť Domu meštianskeho s areálom, EL č. 19*), 2 oplotenia (*jedno súčasť Vily Dr. Lüleya, EL č. 113 a druhé súčasť mauzólea, EL č. 162*) a park pri mauzóleu (*EL č. 162*).

Ev. list - číslo	Druh nehnuteľnosti	Adresa	Parc. č.	Č. ÚZPF
19	Dom meštiansky (s pamätnou tabuľou J. Kráľa)	J. Kráľa 349	1621/1-4	1580/1
26	Dom meštiansky	Nám. A. Hlinku 442	1690	10834/1
30	Kaštieľ	Nám. A. Hlinku 435	1706/1-2	1583/1
39	R. k. kostol sv. Michala	Bernolákova 490	1	1585/1
59	Dom župný	Župná 314	658/1-2	1584/1
113	Vila Dr. Lüleya (s oplotením)	Sládkovičova 460	1825/2	11995/1
135	Župná nemocnica	Bernolákova 492	7/7	11899/1
162	Mauzóleum (s areálom)	Prílepská	1866, 1867	10966/1

2. NEHNUTEĽNOSTI VYTYPOVANÉ NA VYHLÁSENIE ZA NÁRODNÉ KULTÚRNE PAMIATKY

Ide o nehnuteľnosti, ktoré sú svojimi hodnotami na rovnakej úrovni ako objekty vyhlásené za národné kultúrne pamiatky, ale ich legislatívny stav ich pri uplatňovaní pamiatkovej ochrany stavia na nižší stupeň.

Pre túto kategóriu objektov je (rovnako ako pri národných kultúrnych pamiatkach) charakteristická vysoká koncentrácia pamiatkových hodnôt v podobe objemového výrazu objektov, architektonickej koncepcie fasád, historických murív a omietok, ako i umelecko-remeselného detailu v exteriéroch a v niektorých prípadoch aj v interiéroch.

Svojím pôdorysným rozložením a hmotovým riešením sa podieľajú na zachovaní historického pôdorysu a hmotovo - priestorovej kompozície územia.

Fasády budov vytypovaných na vyhlásenie za národné kultúrne pamiatky sú nositeľmi hlavne prvkov mladších architektonických slohov – historizmu, eklektizmu, secesie a funkcionalizmu, jeden z objektov pochádza z obdobia baroka.

Objekty kategórie „vytypované na vyhlásenie za národné kultúrne pamiatky“ tvoria v počte 8 necelých 5 % z celkového počtu objektov nachádzajúcich sa v území pamiatkovej zóny.

5 objektov je udržiavaných v dobrom, resp. vyhovujúcom stavebno-technickom stave, 3 objekty sú po obnove.

Okrem stavebných objektov sú na vyhlásenie za národné kultúrne pamiatky vytypované dve súsošia – Súsošie kalvárie pred kaštieľom a Súsošie korunovania Panny Márie na rohu Ulic Sládkovičova a SNP, ktoré sú považované v zmysle týchto zásad za prvky uličného interiéru (*viď kapitola F.1.5.6*).

Ev. list - číslo	Druh nehnuteľnosti	Adresa	Parc. č.
14	Bývalá sýpka Paluškovcov	Župná 316, 317	1685, 1688
33	Rodinný dom	A. Kmeťa 689	1696
54	Banka	Župná 313	670
74	Dom meštiansky	Bernolákova 512	574
107	Dom rodinný	Sládkovičova 452	1843
133	Dom rodinný	Sládkovičova 475	1712
154	Budova finančných úradov	SNP 486	3
155	Gymnázium	Štúrova 487	39

3. NEHNUTEĽNOSTI S PAMIATKOVOU HODNOTOU

Okrem najhodnotnejších objektov, zapísaných v Ústrednom zozname pamiatkového fondu a vytypovaných na vyhlásenie za národné kultúrne pamiatky, majú pre mesto Zlaté Moravce veľmi veľký význam objekty, ktoré sa podieľali na samotnom utváraní historického jadra mesta. Sú to prevažne jedno a dvojpodlažné domy, často so starším stavebným základom. Ich vznik a stavebná analýza je v súčasnosti pri vizuálnom výskume značne neidentifikovateľná. Prevažujúci slohový výraz dnešných fasád týchto objektov s eklektickými prvkami z konca 19. a začiatku 20. storočia zdanlivo stavebný vývoj týchto domov posúva až do tohto obdobia. Značná časť prešla degradujúcimi úpravami v 2. polovici 20. storočia. Budúca potrebná hĺbková sondáž fasád a murív týchto domov dáva nálezové možnosti pre kompletizáciu porušeného historicko-architektonického výrazu nielen 19. storočia, ale aj staršieho obdobia. V konečnom zhodnotení je možné, ba priam až nevyhnutné v rámci rozsiahlejšej obnovy jednotlivých objektov vychádzať z ich čitateľnej historickej podstaty a obnovu riešiť s dôrazom na prinavrátanie historického členenia a stvárnenia fasád.

Druhou skupinou objektov vykazujúcich pamiatkové hodnoty sú objekty pochádzajúce z prelomu 19. a 20. storočia, prezentujúce architektúru historizujúcich slohov a secesie a objektov zo začiatku 20. storočia, prejavujúce sa čistým funkcionalizmom a taktiež architektúrou medzivojnového obdobia a 1. polovice 20. storočia.

Objekty tejto kategórie v počte 98 tvoria necelých 60% z celkového počtu objektov nachádzajúcich sa v území pamiatkovej zóny.

Väčšina objektov je udržiavaná v dobrom či vyhovujúcom stave alebo po obnove.

Ev. list - číslo	Názov	Adresa	Parc. č.
1	Banka	Župná 296	1508
2	Dom meštiansky	Župná 298, 791	1509/1, 1512/1
3	Dom meštiansky	Župná 2100	1521/2
4	Dom meštiansky	Župná 300	1521/1
5	Obchodný dom	Župná 304, 360	1676/1, 1676/4, 1676/3
6	Dom meštiansky	Župná 305	1679/2
7	Dom meštiansky	Župná 306	1681
8	Dom meštiansky	J. Kráľa 360	1535/2
9	Dom meštiansky	Župná 307	1682
10	Dom meštiansky	Župná 308	1684
11	Dom meštiansky	J. Kráľa 348	1683
16	Zdravotné stredisko	J. Kráľa ul. 726	1687/1
21	Dom rodinný	J. Kráľa 354	1608-9, 1604-5
22	Dom rodinný	J. Kráľa 360, 361, 362, 365, 366	1576–1580, 1582/1-2,

			1586-1587
23	Dom rodinný	J. Kráľa 439	1575
24	Dom meštiansky	J. Kráľa 440	1571/1-4, 1571/6-7
25	Dom bytový	J. Kráľa. 441	1570/1-4
27	Dom meštiansky	Nám. A. Hlinku 639, 640	1699, 1700
28	Dom bytový	Nám. A. Hlinku 638	1703
29	Polyfunkčný dom	Nám. A. Hlinku 637	1704
35	Vila	A. Kmeťa 653	1694
43	Dom meštiansky	Župná 295	700/6
44	Hotel	Župná 295	700/1, 700/7
45	Hotel	Župná 16, 17	697/1-3
46	Dom meštiansky	Župná 297	691/1-6
47	Dom meštiansky	Župná 302	690/1, 689/2
49	Dom meštiansky	Župná 303	677
50	Dom meštiansky	Župná 309	676
51	Dom meštiansky	Župná 310	674
52	Dom meštiansky	Župná 311	673/2-3
53	Dom meštiansky	Župná 15, 312	671/1-3, 671/6
55	Dom meštiansky	Robotnícka 367	669
57	Dom rodinný	Robotnícka 370	665
58	Dom meštiansky	Robotnícka 1124	664
60	Dom meštiansky	Župná 315	656
61	Dom meštiansky	Nám. A. Hlinku 438	655/2
62	Dom meštiansky	Nám. A. Hlinku 437	651/2
63	Dom meštiansky	Nám. A. hlinku 788	650/1, 650/3
64	Dom meštiansky	Nám. A. Hlinku 2152-55, 2148-51, 3026	645//1-8, 645/10-11
65	Dom meštiansky	Nám. A. Hlinku 2138-40, 2146-47	643/2-7
66	Dom rodinný	Bernolákova 494	642/1-3, 642/5
67	Dom rodinný	Bernolákova 493	639, 641/1-2, 643/9
68	Dom rodinný	Bernolákova 495	637/1-3
69	Dom rodinný	Bernolákova 497	634, 633
70	Dom rodinný	Bernolákova 504, 509	620/8-10
71	Dom rodinný	Bernolákova 508, 682	615, 618
72	Dom meštiansky	Bernolákova 679	602, 602/1
73	Dom rodinný	Bernolákova 510	600
75	Dom meštiansky	Štefánikova 556	125
77	Dom rodinný	Štefánikova 558	122/1
79	Dom rodinný	Štefánikova 560	116
80	Dom meštiansky	Štefánikova 561	117/1-2
82	Dom meštiansky	Štefánikova 562	112/1
83	Dom meštiansky	Štefánikova 564	109
84	Vila	Štefánikova 556	108/1-3
85	Dom rodinný	Štefánikova 629	1106
86	Dom rodinný	Štefánikova 644	103
87	Dom rodinný	Štefánikova 568	101
92	Dom rodinný	Dlhá 586	65
93	Dom rodinný	Štefánikova 889	63/1
94	Dom rodinný	Štefánikova 1794	63/3
95	Dom rodinný	Štefánikova 142	61
96	Dom rodinný	Štefánikova 747	59/2
97	Vila	Štefánikova 567	57
98	Rodinný dom	Štefánikova 565	51/1
99	Vila	Štefánikova 563	52
100	Vila	Štefánikova 671	49/1

102	Vila	Štefánikova 559	45/1-2
103	Vila	Štefánikova 557	42
104	Vila	Štefánikova 555	31
105	Dom rodinný	Sládkovičova 450	1852/1-2
106	Dom rodinný	Sládkovičova 451	1850/1
112	Dom meštiansky	Sládkovičova 459	1826
114	Vila	Sládkovičova 461	1822
115	Dom meštiansky	Sládkovičova 462, 656	1818/1
116	Dom rodinný	Sládkovičova 463	1816/1
118	Hospodárska budova	Sládkovičova 465	1806/1, 1806/4
119	Dom meštiansky	Sládkovičova 466	1801/1-2
120	Dom rodinný	Sládkovičova 754	1742
121	Dom rodinný	Sládkovičova 632	1739
122	Dom rodinný	Sládkovičova 627	1736
123	Dom rodinný	Sládkovičova 641	1733
124	Dom rodinný	Sládkovičova 868	1731/2
125	Dom rodinný	Sládkovičova 751	1730
126	Dom rodinný	Sládkovičova 1076	1728/1
127	Dom rodinný	Sládkovičova 842	1727
128	Dom rodinný	Sládkovičova 169	1726/2
129	Dom rodinný	Sládkovičova 142	1725
130	Dom rodinný	Sládkovičova 635	1721
131	Dom meštiansky	Štefánikova 630	1718/1
136	Nemocnica	Bernolákova 502	7/17
137	Nemocnica	Bernolákova 491	7/2
138	Nemocnica	Bernolákova	7/5
149	Škola	Bernolákova 511	130/1
151	Vila	Štefánikova 554	129
152	Dom meštiansky	Štefánikova 552	25
153	Dom meštiansky	Štefánikova 553	27, 29
163	Cintorín	Prilepská	1888

4. NEHNUTEĽNOSTI REŠPEKTUJÚCE PAMIATKOVÉ HODNOTY ÚZEMIA

Do tejto skupiny patria novostavby situované na mieste asanovaných budov, ktoré rešpektujú urbanistické a priestorové danosti územia. Tieto nehnuteľnosti sú stavebne, a tým aj slohovo najmladšie objekty. Architektonicky sú riešené v duchu danej doby, ale svojím prejavom nepôsobia rušivo v celkovej zástavbe územia.

Za rešpektujúce nehnuteľnosti sa radí 16, čo z celkového počtu tvorí necelých 9%.

Tretina z objektov bola postavená v 1. polovici 20. storočia, viac ako polovica z nich bola postavená v 50-tych rokoch 20. storočia, dva v duchu funkcionalizmu, jeden rodinný dom je novostavba z 21. storočia. Dve tretiny objektov sa nachádza v dobrom stavebno-technickom stave, 4 z nich sú v obnove alebo prešli obnovou.

Ev. list - číslo	Názov	Adresa	Parc. č.
12	Polyfunkčný dom	J. Kráľa 348	1683
15	Polyfunkčný dom	J. Kráľa 3028	1621/9-10
18	Pošta	Župná 987	1950
32	Mestský úrad	1. mája 442	1708/2
34	Dom rodinný	A. Kmeťa 2022	1695/6
42	Predajňa	J. Kráľa	1604/4

88	Dom rodinný	Dlhá 2044	100/1
89	Dom rodinný	Dlhá 587	98/1
90	Dom rodinný	Dlhá 991	98/2
91	Dom rodinný	Dlhá 173	68/1
108	Dom rodinný	Sládkovičova 454	1840/1
109	Dom rodinný	Štúrova	32/3
110	Dom rodinný	Sládkovičova 1879	1839
117	Dom rodinný	Sládkovičova 2064	1817/2
132	Dom rodinný	Sládkovičova 730	1715
134	Dom rodinný	Sládkovičova 48	1710/2

5. OBJEKTY NEREŠPEKTUJÚCE PAMIATKOVÉ HODNOTY ÚZEMIA

Do tejto kategórie patria objekty, ktorých architektonický objem, architektonický výraz alebo ich situovanie pôsobia rušivo v kontexte s pamiatkovými hodnotami územia.

Ide o novostavby z 20. storočia, ktoré nahrádzajú asanované stavby, alebo boli situované v záhradách mimo historickej zástavby. Ich vkomponovanie do územia nerešpektuje urbanistické princípy, od čoho sa odvíja aj nerešpektovanie princípov zástavby daného územia. Architektonicky sú nekvalitné. Úprava objektov si vyžaduje špecifický prístup, ale vo väčšine prípadov je prípustnejšie rešpektovať ich.

Za rušivé sa považujú aj objekty technického charakteru ako kotolne, trafostanice a garáže. Mnohé z nich zrejme nie sú odstrániteľné. V rámci údržby zelene by bolo vhodné zeleň riešiť tak, aby eliminovala pôsobenie týchto stavieb.

Objektov tejto kategórie je 41, čím tvoria 25 % z celkového počtu objektov nachádzajúcich sa v území pamiatkovej zóny.

Objekty sú zachované v dobrom, resp. vyhovujúcom stavebno-technickom stave.

Ev. list - číslo	Názov	Adresa	Parc. č.
13	Polyfunkčný dom	Župná 3292, 3295	1678/3, 1678/4, 1676/8
17	Predajňa	J. Kráľa 3015	1686/2
20	Budova verejnej správy	J. Kráľa 1878	1617/3
31	Garáže	A. Kmeťa	1708/3
36	Výrobná hala	1. mája	1691
37	Výrobná hala	1. mája	1691/1
38	Garáže	1. mája	1691/2
40	Garáž	J. Kráľa 4184	1217/2
41	Predajňa, sklad	J. Kráľa 3460	1620/5
48	Predajňa	Župná	690/2
56	Závodný klub - Calex	Robotnícka 369	666/1, 666/3
76	Modlitebňa, ev. kostol	Štefánikova 2182	122/3
78	Dom rodinný	Štefánikova 3072	122/2
81	Dom rodinný	Štefániková 3357	112/2
101	Jedáleň	Štefánikova 671	49/2
111	Reštaurácia	Sládkovičova 1872	1834
139	Rozvodňa	Bernolákova 2268	7/18
140	Trafostanica	Bernolákova 2257	7/3
141	Márnica	Bernolákova 909	7/16
142	Hospodárska budova	Bernolákova 2262	7/13
143	Hospodárska budova	Bernolákova 2263	7/14, 7/15
144	Hospodárska budova	Bernolákova 2259	3
145	Hospodárska budova	Bernolákova 2258	7/4

146	Vrátnica	Bernolákova 501	7/6
147	Predajňa	J. Kráľa	1535/1
148	Výrobná hala	Bernolákova	658/14
150	Trafostanica	Štefánikova 2194	130/2
156	Jedáleň	Štúrova 487	33
157	Stánky	Nám. A. Hlinku	1904/7, 1904/8
158	Obchodný dom	J. Kráľa 3034	1636/1
159	Priemyselná hala	Robotnícka	658/13
160	Priemyselná hala	Robotnícka	658/10
161	Priemyselná hala	Robotnícka 2932	658/9
164	Dielne SOŠP	SNP 2994	1881/19
165	Budova odborného učilišťa	SNP 3196, 3197	1881/1, 1881/2, 1881/5
166	Dom služieb	SNP 444	1885
167	Jedáleň SOŠP	SNP	1888/7
168	Okresný úrad	Sládkovičova 2205	1854/1-2, 1855/3, 1857/2, 1870/0
169	Dielne SOŠP	Prálepská 3197	1881/6
170	Trafostanica	Prálepská 2994	1881/19
171	Kotolňa	Prálepská	1857/3

6. PAMÄTIHODNOSTI OBCE

Evidencia pamätihodností obce je špecifická kategória hnutelných vecí, nehnuteľných vecí, kombinovaných diel prírody a človeka, historických udalostí, názvov ulíc, zemepisných a katastrálnych názvov, ktoré sa viažu k histórii a osobnostiam obce. O uzatvorení a odbornej evidencii pamätihodností môže rozhodnúť obec, v zmysle § 14 ods. 4 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov. Krajský pamiatkový úrad v zmysle § 11 ods. 2 písm. g) zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov poskytuje obci metodickú a odbornú pomoc pri evidovaní miestnych pamätihodností.

V súčasnosti mesto Zlaté Moravce nemá vytvorenú „Evidenciu pamätihodností mesta“.

F.1.7. ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZISKÁ A MIESTA POD ZEMOU, POZOSTATKY ZANIKNUTÝCH STAVIEB

Mesto Zlaté Moravce leží na 48° 23' severnej zemepisnej šírky a 18° 24' východnej zemepisnej dĺžky na sútoku Hostianskeho potoka (Zlatnianky) a rieky Žitavy, v nadmorskej výške 195 m n.m. Z geomorfologického hľadiska je situované na rozhraní pohorí Tribeč, Pohronský Inovec a severnej časti Podunajskej pahorkatiny. Geologické podložie tu predstavujú fluvialne sedimenty: štrky, piesčité štrky a piesky v nízkych terasách s pokryvom spraši a deluvialnych splachov.

V rámci katastrálneho územia mesta je doložená prítomnosť človeka už v mladom paleolite. Trvalé osídlenie v mladších obdobiach praveku je známe najmä z povrchovej terénnej prospekcie a náhodných archeologických nálezov. Najvýznamnejšie je osídlenie v mladšej dobe kamennej (kultúra s lineárnou keramikou a železovská skupina), neskorej dobe kamennej (lengyelská a bádenská kultúra), mladšej a neskorej dobe bronzovej (lužická kultúra) a dobe rímskej. Taktiež je doložené osídlenie v období včasného stredoveku.

Osídlenie územia PZ

Zlaté Moravce ležia v priestore s výrazným výskytom archeologických nálezísk. V katastri mesta je pravdepodobnosť výskytu stôp osídlenia z mladšej a neskej doby kamennej, kultúra s lineárnou keramikou, lengyelská kultúra, badenská kultúra, mladšia a neskorá doba bronzová (pohrebisko), včasného, vrcholného, neskorého stredoveku a novoveku.

Územie PZ sa nachádza na ľavobrežnej terase rieky Žitavy. Na území pamiatkovej zóny je zaevidované taktiež bohaté osídlenie. Archeologické výskumy realizované na Ulici J. Kráľa a Nám. A. Hlinku a v jeho najbližšom okolí v rokoch 2001, 2002, 2003 a 2005 a staršie archeologické nálezy získané počas stavebných prác dokladajú osídlenie územia pamiatkovej zóny už v mladšej dobe kamennej - v záhrade kaštieľa boli v roku 1954 zdokumentované sídliskové objekty kultúry s lineárnou keramikou. Neolitické osídlenie sa pravdepodobne rozkladalo až po mestskú časť Chyzerovce. Osídlenie tohto priestoru v neskej dobe kamennej dokladá len jeden sídliskový objekt lengyelskej kultúry. Súbor nálezov patriacich do mladšej doby rímskej bol získaný v roku 1962 pri výkope základov Odborného učilišťa. Z tejto stavby pochádza tiež sídlisková keramika rámcovo datovaná do 10.-13. storočia. Tento nález predstavuje zatiaľ najstarší doklad o historickom osídlení územia PZ a s najväčšou pravdepodobnosťou súvisí s existenciou stredovekej osady, ktorej časť s najstarším horizontom datovaným na prelom 12. a 13. storočia sa preskúmala v roku 2001 na Ulici Janka Kráľa. Odkryli sa tu časti obydlí, zásobné jamy, pece, studne, pražiacie jamy, žľaby a vápenné jamy z obdobia vrcholného stredoveku a novoveku. Podľa charakteru nálezov išlo o hospodársku časť osady. Novoveké zásobné, resp. odpadové jamy datované do 17.-18./ začiatkom 19. (?) storočia boli zdokumentované pri záchranných výskumoch v súvislosti s výstavbou inžinierskych sietí na Námestí Andreja Hlinku v rokoch 2002 a 2003. Taktiež tu bol zachytený múr novovekého cintorína a 17 novovekých hrobov.

Najdôležitejšie archeologické výskumné aktivity sú vyznačené v prílohe - výkres č. 2 „Zásady“.

- 1 - 2 - archeologický výskum pri výstavbe obchodného domu Jednota a polyfunkčného domu – stredoveká zaniknutá osada (asi pôvodné Moravce) – unikátne studne, pece a rôzne hospodárske objekty,
- 3 – inžinierske siete – stredoveká osada a rôzne hospodárske objekty – asi súvis s lokalitou č. 1 – 2 a zaniknutý cintorín,
- 4 – župný dom – výskum v pivničných priestoroch a nálezy z doby rímskej.
- 5 – kostol – okrem stavebných prvkov aj príslušný cintorín a výrobné zariadenia neznámeho účelu.

F.1.8. HISTORICKÁ ZELEŇ, ZÁHRADY, PARKY, VEREJNÁ ZELEŇ, STROMORADIA, CINTORÍNY

Líniové štruktúry mestskej zelene (uličné aleje) boli v Zlatých Moravciach zakladané v poslednej tretine 19. storočia a začiatkom 20. storočia. Bolo to obdobie činnosti okrásľovacích spolkov a zakladania mestských parkov (verejná zeleň) a dvorových záhrad (súkromná zeleň), ako i výsadiet alejí v mestských uliciach. V Zlatých Moravciach sa o založenie a činnosť okrásľovacieho spolku pričínil najmä gróf Viliam Migazzi, bývalý tekovský hlavný župan. Migazzi venoval na skrásľovanie mesta všetky výnosy z tržného práva. Záujem moravčanov o zeleň má dlhoročnú tradíciu. Jedným z predstaviteľov tejto tradície bol aj župný lekár Dr. Ľudovít Benko (1839 – 1901), ktorý so svojím záhradníkom Jozefom Massym pestoval asi 600 druhov drevín na pozemku medzi Domom služieb až po Prílepskú ulicu., kde dnes stojí Stredná združená škola.

Na prelome 19. a 20. storočia sa uličná alej stáva organickou súčasťou mestského interiéru a prvkom, ktorý zjednocuje často nehomogénnu architektúru uličnej zástavby. Z alejových stromov sa i v Zlatých Moravciach na prelome storočí tešil mimoriadnej obľube guľovitý kultivar javora (*Acer platanoides* Globosum) ale i iné listnáče, ktoré boli pravidelným rezom (tzv. rezom na hlavu) udržiavané v malokorunnom tvare. Tieto dreviny nepotláčali architektúru, nebránili pohľadom a priehľadom, napriek tomu však plnili všetky svoje funkcie. Pod malými hustými korunami poskytovali chodcom pocit intimity a vytvárali žiadúci tieň. Na základe dobových fotografií môžeme konštatovať, že práve globózný javor bol kostrovou drevinou sadových úprav mestského interiéru v Zlatých Moravciach. Dvojraková alej na námestí mala promenádny charakter, z tohoto priestoru pokračovali do prilahlých ulíc jedno alebo obojstranné aleje malokorunných stromov, ktoré zobytnovali mestské ulice. Do súčasnosti sa z pôvodne homogénnych alejí dochovalo len niekoľko prestárnutých jedincov drevín, aleje boli v rôznych obdobiach dosádzané rôznymi práve dostupnými alebo modernými druhmi drevín, čím sa úplne potlačila ich architektonická funkcia. Námestie je presýtené nevhodnými ihličnanmi, ktoré svojou ťažkou hmotou dominujú celému priestoru. Na Župnej ulici pri pošte sa dochoval asi 120 ročný platan (*Platanus acerifolia*).

V prípade zelene na námestiach a uličných alejí je problematické hľadať väzbu medzi architektúrou a sadovou úpravou, zeleň tu má funkciu humanizácie urbánneho priestoru bez slohovej atribúcie.

Plošné štruktúry zelene – tu park a pietny park pri hrobke rodiny Migazzi. Zlatomoravecký park je staršieho dáta (začiatok 18. storočia), čo svedčí o osvietenosti miestnych zemepánov. Pietny park bol založený v roku 1887.

Najstaršia a najrozsiahlejšia parková úprava v Zlatých Moravciach, vo svojom vrcholnom období takmer 20 hektárový park, bol založený začiatkom 18. storočia Jurajom Paluškom, arcibiskupským palatínom a neskôr zveľaďovaný členmi rodiny Migazzi. Park v prírodne - krajinárskom slohu so zložitým vodným systémom, drobnou architektúrou a občianskou vybavenosťou mal charakter verejného mestského parku. V blízkosti kaštieľa bola pravidelná baroková úprava a veľký skleník. Do súčasnosti sa dochovalo iba torzo parku, a to dnešný Park Janka Kráľa za kaštieľom a mestský park na Ulici 1. mája. Z pôvodného zložitého vodného systému, drobnej architektúry a dendrologických zaujímavostí sa nedochovalo nič. Torzo parku za kaštieľom – Park Janka Kráľa – je novotvar, nespĺňa podmienky na zápis do ÚZPF ako NKP, jeho ochrana je zabezpečená v rámci základnej ochrany pamiatkového územia. Druhé torzo pôvodného parku – mestský park - v súčasnosti leží za hranicou pamiatkovej zóny a nie je predmetom ochrany v zmysle zákona o ochrane pamiatkového fondu.

Lepší osud stihol pietny park pri hrobke rodiny Migazzi na Prílepskej ceste. Je to sadovnícka kompozícia špecifickej zelene cintorínov a urnových hájov, na Slovensku ojedinelá. Previsnuté smreky (*Picea abies* Inversa) zaštepené vo výške 3 m nad zemou vytvárajú architektonicky dokonalú formu smútočného smreku. Previsnuté smreky boli vysadené v roku 1887 grófom Viliamom Migazzi. Park si dochoval do súčasnosti pôvodný architektonický výraz a dendrologickú skladbu. Jeho význam je podčiarknutý i zápisom do ÚZPF.

Súčasťouestskej zelene v minulosti i dnes bola i zeleň vyhradená, ktorá je reprezentovaná najmä parkovými úpravami v areáli nemocnice a Gymnázia Janka Kráľa.

Metodika a výsledky

V pamiatkových územiach z hľadiska záujmov pamiatkovej starostlivosti rozlišujeme 5 typov štruktúr zelene a historickej zelene. Tieto sú výsledkom priemetu súčasnej štruktúry zelene a rekonštruovanej štruktúry historickej zelene.

Súčasnú štruktúru zelene sme zisťovali na základe:

- mapovania
- ortofotomapy Zlatých Moraviec v mierke 1:6000 z roku 2002

Historickú zeleň rekonštruujeme na základe analýzy:

- archívnych dokumentov
- historických máp a fotografií
- výpovedí obyvateľov.

V pamiatkovej zóne mesta Zlaté Moravce sme zaznamenali všetkých päť typov štruktúr zelene.

1. HISTORICKÁ ZÁHRADA (PARK) v zmysle Florentskej charty¹

Dochovaná do súčasnosti na pôvodnej ploche, s relatívne vysokým stupňom autenticity, prípadne i plošne zredukovaná. Tejto kategórii zodpovedá pietny park pri mauzóleu rodiny Migazzi na Prílepskej ceste, zapísaný v ÚZPF SR.

Ev. list - číslo	Druh nehnuteľnosti	Adresa	Parc. č.	Č. ÚZPF
162	Park (mauzóleum s areálom, EL č. 162)	Prílepská	1866, 1867	10966/2

2. OSTATNÁ HISTORICKÁ ZELEŇ SÍDLA

Najčastejšie maloplošné úpravy (predzáhradky a dvory) a uličné aleje dochované aspoň vo fragmentoch na pôvodných plochách a uliciach, hoci s nízkym stupňom autenticity. Tejto kategórii zodpovedá sadová úprava Parku Janka Kráľa, aleje na Uliciach Župná, Bernoláková, Sládkovičova, jednostranná alej pagaštana na Ulici SNP, cintorín a plocha pred Kostolom sv. Michala a predzáhradky na Uliciach Sládkovičova a Štefánikova.

3. ZELEŇ NOVODOBÁ - DOTVÁRAJÚCA HISTORICKÉ PROSTREDIE SÍDLA

Novodobé parkové úpravy a aleje na uliciach a námestiach, ktoré síce nenadväzujú na vzory v minulosti, avšak vhodne dotvárajú interiér mesta, prípadne akcentujú historické dominanty alebo maskujú nežiaduce pohľady a priehľady. Ide o zeleň záhrad obytných domov a obytných súborov, často úžitkovú a zeleň vyhradenú. Transformácia na zastavanú plochu je prípustná iba po vyjadrení orgánu ochrany pamiatkového fondu.

Tejto kategórii sme zaradili areál Gymnázia Janka Kráľa, areál nemocnice, parkovo upravené plochy pred OÚ na Sládkovičovej ulici.

4. ZELEŇ NOVODOBÁ - V HISTORICKOM PROSTREDÍ SÍDLA NEVHODNÁ

Táto zeleň v interiéri sídla pôsobí cudzo, často náletová alebo vysádzaná bezkonceptne a živelne, prekrývajúca dominanty mesta často z ideologických dôvodov (sakrálne stavby „utopené“ v hmote ihličnanov), niekedy vysádzaná pod vplyvom módných trendov (výsadby tzv. tuje mlyňanskej v 60-tych rokoch 20. storočia).

Do tejto kategórie patrí parkovo upravená časť Námestia A. Hlinku s výsadbou nevhodných ihličnanov.

5. ZELEŇ NAVRHOVANÁ

Ide o línie (uličné aleje) alebo plochy v súčasnosti bez stromovej vegetácie, prípadne iba s fragmentmi nefunkčných porastov. V komplexe urbanisticko - architektonických vzťahov v zóne a väzieb zóna - sídlo - krajina je to zeleň s pozitívnym účinkom bez ohľadu na to, či nadväzuje na vzory v minulosti alebo je na danom mieste novotvarom.

Výsadby alejí navrhujeme na Ulici Sama Chalupku a na Štefánikovej ulici.

Poznámky:

1. Florentská charta

Čl. 1.

„Historická záhrada je architektonická a vegetačná kompozícia, ktorá je z hľadiska dejín alebo umenia celospoločensky významná. Ako taká je považovaná za pamiatku.“

Čl. 9.

„Autenticita historickej záhrady sa týka rovnako jej koncepcie a objemu jej častí, ako i jej výzdoby alebo výberu vegetácie či nerastov, ktoré ju vytvárajú.“

2. Obmedzenou dĺžkou života sa pamiatky záhradného umenia líšia od ostatných pamiatkových objektov, u ktorých je originálna substancia základným predpokladom jej pamiatkovej podstaty.

F.1.9. PRVKY ULIČNÉHO INTERIÉRU A ULIČNÉHO PARTERU

V pamiatkovej zóne sa okrem stavieb nachádzajú i rôznorodé prvky sochárskeho, výtvarného diela, či prvky priemyselnej výroby, ktoré dotvárajú interiér pamiatkového územia. Niektoré z nich sú z hľadiska architektonicko-historického vývoja pre dané prostredie typickými prvkami. Ide o sochy a sochárske kompozície s pamiatkovou hodnotou, tvoriace historickú súčasť prostredia. Okrem historických prvkov sa v území nachádzajú novodobé prvky. Tieto plnia v prostredí určitú funkciu a zároveň ho dotvárajú, niektoré vhodne, iné nevhodne, resp. rušivo.

Niektoré z týchto prvkov sú pre svoje umelecko-remeselné kvality alebo z hľadiska historického významu národné kultúrne pamiatky či vytypované na vyhlásenie za národné kultúrne pamiatky. Ostatné významné prvky, ktoré nie sú evidované v Ústrednom zozname pamiatkového fondu a určitým hodnotným spôsobom dotvárajú územie pamiatkovej zóny, je možné evidovať v zozname pamätihodností mesta Zlaté Moravce.

Z hľadiska typológie ich rozdeľujeme do nasledovných kategórií s uvedením prvkov tabuľkovou formou:

1. SOCHY A SOCHÁRSKE KOMPOZÍCIE, KRÍŽE ...

Na území sa nachádzajú dobovo staršie plastiky, pochádzajúce z 18. storočia, ktoré tvoria historickú súčasť prostredia, ďalej jedna novodobá plastika pochádzajúca z prelomu 20. - 21. storočia a množstvo náhrobníkov na cintoríne, z ktorých najstaršie sú z prvej polovice 19.

storočia, misijný kríž, kaplnka lurdská (*fotograficky sú zdokumentované v prílohe: fotografická dokumentácia – súčasť č. 17 - 21*).

Historické plastiky sú živým dokumentom stavebného i dejinného vývoja mesta. Nachádzajú sa v kontexte s historickou zástavbou a je potrebné pokladať ich za súčasť historického prostredia, vytvárajú autentickú atmosféru. Svojím výtvarným prejavom neodmysliteľne dokumentujú stavebný, architektonický a historický vývoj územia.

Najvýznamnejšie sú barokové sochy a súsošia z 18. storočia a súbor náhrobníkov na mestskom cintoríne.

P.č.	Názov	Miesto umiestnenia	Zaradenie podľa hodnoty
1.	Súbor náhrobníkov - 37 náhrobníkov	na cintoríne, parc. č. 1888	národná kultúrna pamiatka č. ÚZPF 12077/1-37
2.	Socha sv. Jána Nepomuckého	pred farským kostolom, Nám. A. Hlinku parc. č. 6	vytypované na vyhlásenie za národnú kultúrnu pamiatku
3.	Kamenné súsošie Golgoty	pred kaštieľom, Nám. A. Hlinku parc.č.1912	
4.	Súsošie Najsv. Trojice s P. Máriou	na križovatke Ulíc SNP a Sládkovičova parc. č. 1906	
5.	Kaplnka lurdská	v areáli nemocnice, na parc. č. 7/1	rešpektujúca pamiatkové hodnoty
6.	Misijný kríž	vedľa farského kostola, Nám. A. Hlinku parc. č. 2	rešpektujúci pamiatkové hodnoty

2. PLOTY A OPLOTENIE

Ploty sú dôležitým architektonickým aj urbanistickým prvkom. Na území pamiatkovej zóny sa nachádzajú dva druhy oplotení:

- parcelačné múry, oddeľujúce pozemky susediace vedľa seba,
- uličné oplotenia, situované na uličnej čiare, výrazovo či slohovo nadväzujúce na fasády objektov.

Parcelačné múry sa nachádzajú hlavne v najstaršej časti mesta, vyčlenenej blokom I. Ide o plné murované omietané múry, oddeľujúce jednotlivé pozemky. Tento typ oplotenia je v území zastúpený pravdepodobne už od stredoveku.

V stavebne mladších častiach územia, v bloku II. a bloku III. uličné oplotenia domov a víl výrazne, neodmysliteľne dotvárajú uličný interiér oplotenia. Tieto oplotenia sú pre priestorové riešenie a architektonicko-výtvarný výraz Ulíc Sládkovičova a Štefánikova neoddeliteľnou súčasťou zástavby. Sú tu zastúpené oplotenia od dekoratívnych, historizujúcich oplotení s umeleckou hodnotou, cez striedmo, avšak architektonicky hodnotné oplotenia z 1. polovice 20. storočia až po oplotenia pochádzajúce z 2. polovice 20. storočia - súčasné.

Oplotenia všetky ako také, bez ohľadu na ich výraz, sú pamiatkovo chránené. Stupeň ich ochrany či hodnoty je posudzovaný individuálne. Rozhodujúce je, či ide o oplotenie slohovo sa viažuce na samotný objekt na danej nehnuteľnosti. Od toho, či ide o oplotenie pôvodné alebo sekundárne prebudované, závisí metodický prístup k jeho úprave.

Najhodnotnejšie sú oplotenia zachované vo svojom primárnom slohom prevedení.

V bloku II. sú oplotenia dekoratívnejšie stvárnené, najstaršie pochádzajú z prelomu 19. a 20. storočia. Pozostávajú z murovaného alebo kamenného sokla a kovaných vložiek. Materiálové riešenie sokla nadväzuje na úpravu sokla fasád – omietaný sokel fasády a murovaný sokel oplotenia, kamenný sokel fasády a kamenný sokel oplotenia. Nachádzajú sa tu aj tehlové oplotenia, v prípade ak je fasáda domu upravená tehlou.

V bloku III. sú historické oplotenia väčšinou jednoduchšie stvárnené, tvorené z rovných tyčových prvkov či z vložiek so štvorcovými okami. Pozostávajú z murovaného alebo kamenného sokla a kovaných vložiek. Materiálové riešenie sokla nadväzuje na úpravu sokla fasád – omietaný sokel fasády a murovaný sokel oplotenia, kamenný sokel fasády a kamenný sokel oplotenia.

Hodnotné oplotenia sú špecifikované v jednotlivých aktualizačných listoch nehnuteľností.

Najviac ohrozené je oplotenie, ktoré sa zachovalo na Robotníckej ulici, na parc. č. 668 (vid' príloha: fotografická dokumentácia – súčasná č. 22). Pôvodný dom, nachádzajúci sa na parcele, bol v minulosti asanovaný, parcela je nevyužívaná.

Dve oplotenia sú vyhlásené za národnú kultúrnu pamiatku:

P.č.	Druh nehnuteľnosti	Adresa	Parc. č.	Č. ÚZPF
1	Oplotenie vila Dr. Lüleya (EL č. 113)	Sládkovičova 460	1825/1-2	11995/2
2	Múr ohradný areálu mauzólea (EL č. 162)	Prílepská	1866, 1867	10966/3

Tri oplotenia sú súčasťou nehnuteľností vytypovaných na vyhlásené za národnú kultúrnu pamiatku:

P.č.	Druh nehnuteľnosti	Adresa	Parc. č.
1	Rodinný dom (EL č. 33)	A. Kmeťa 689	1696
2	Dom rodinný (EL č. 133)	Sládkovičova 475	1712
3	Gymnázium (EL č. 155)	Štúrova 487	39

3. PAMÄTNÉ TABULE, RELIÉFY

Pamätné tabule a reliéfy, nachádzajúce sa v pamiatkovej zóne, sú pamiatkami histórie regionálneho významu. Venované sú pamiatke určitej udalosti či osobnosti (fotograficky sú zdokumentované v prílohe: fotografická dokumentácia – súčasná č. 23 - 25):

P.č.	Názov / Popis	Miesto umiestnenia	Zaradenie podľa hodnoty
1.	Tabuľa pamätná - Umučení antifašisti	na stožiaroch pred kostolom, Nám. Andreja Hlinku, parc. č. 1904	národná kultúrna pamiatka, č. ÚZPF 1579/1
2.	Tabuľa pamätná – Janka Kráľa	na uličnej fasáde Domu pamätného, tzv. Janka Kráľa, Ul. Janka Kráľa, parc. č. 1621/1 (EL č. 19)	národná kultúrna pamiatka, č. ÚZPF 1580/2
3.	Pomník s bustou – Janka Kráľa	v parku za kaštieľom, Nám. Andreja Hlinku, parc. č. 1707 (EL č. 30)	národná kultúrna pamiatka, č. ÚZPF 1583/1

Tabuľa pamätná – Umučení antifašisti je venovaná pamiatke umučených partizánov v bývalej budove ľudovej školy v Zlatých Moravciach. Umučení partizáni boli potom vyvesení na kovovej konštrukcii stĺpa, na ktorom je dnes umiestnená tabuľa; táto zároveň označuje aj toto pamätné miesto.

Tabuľa pamätná označuje dom v Zlatých Moravciach, v ktorom ku koncu svojho života býval i zomrel básnik Janko Kráľ.

Busta Janka Kráľa bola vytvorená Jánom Kulichom na počesť básnika.

4. FONTÁNY

Fontány či iné vodné prvky sú súčasťou takmer každého mesta. V minulosti bola voda hlavne zdrojom života, očistenia, či symbolom ničivej sily, studne boli súčasťou miest. Na území pamiatkovej zóny nie sú poznatky o existencii vodného prvku.

V súčasnosti sa element vody vnáša do priestorov miest za účelom okrášľovania i osviežovania počas letných dní, či čistenie ovzdušia.

Na území pamiatkovej zóny sa nachádzajú dve fontány (*fotograficky sú zdokumentované v prílohe: fotografická dokumentácia – súčasná č. 26 - 27*).

P.č.	Názov / Popis	Miesto umiestnenia	Zaradenie podľa hodnoty
1.	Dvojica geometricky, kužeľovito riešených fontán	na Námestí Andreja Hlinku komponovaná v strede námestia ako súčasť oddychovej zóny	nerešpektujúca pamiatkové hodnoty
2.	Fontána s datovaním, pozostávajúca z kruhového bazéna a fontánového prvku stvárňujúceho žabu	v areáli nemocnice	rešpektujúca pamiatkové hodnoty

5. SPEVNEÉ PLOCHY, DLAŽBY

Povrchová úprava priestorov a komunikácií je významným prvkom v uličnom interiéri, ktorý dotvára kolorit mesta nielen svojim pôdorysným a výškovým riešením s rozdielnou niveletou peších a cestných komunikácií, použitým materiálom, štruktúrou a farebnosťou jeho povrchovej úpravy. Ulice mesta – námestie a príslahlé ulice sa začali dláždiť v roku 1928. Z roku 1932 sa zachovali fotografie dokladujúce dláždenie ciest andezitovými kockami, tzv. mačacie hlavy (*vid' historická fotografia zachytávajúca dláždenie námestia je datovaná do roku 1932, príloha: fotografická dokumentácia – historická, č. 10*). Pod zničeným asfaltovým povrchom na parkovisku pred budovou sporiteľne (*EL č. 27*) je vidno fragmenty kamennej nepravidelnej dlažby. Dnes sú komunikácie dláždené rôznorodou betónovou dlažbou a asfaltom.

6. INÝ MOBILIÁR (LAVIČKY, KOŠE, VÝVESNÉ ŠTÍTY, REKLAMY, MARKÍZY)

Na území pamiatkovej zóny sa nenachádzajú originály historických lavičiek, košov, reklamných pútačov, stĺpov, svietidiel, či lucerien a reklám. Nezachovali sa ani historické fotografie, ktoré by tieto prvky zachytávali.

Súčasný mobiliár je rôznorodý, pochádzajúci z druhej pol. 20. storočia. Prvky, ktoré je možné charakterizovať ako nerušivé v pamiatkovom území, sú betónové kvetináče, stĺpy s uvedením ulíc, odpadkové koše, stojany na bicykle, lavičky, osvetľovacie telesá, poklapy kanálov, zábradlia v okolí kostola a na Bernolákovej ulici (*príloha: fotografická dokumentácia – súčasná č. 28 – 35*). Ide o prvky v dobrom a narušenom stave. Niektoré prvky dizajnovy nezodpovedajú historickému prostrediu, napr. odpadkové koše a lavičky v areáli nemocnice, zábradlia z tyčových priemyselných profilov.

Najviac rušivo, až degradujúco na historické prostredie pôsobia prvky sústredené na Ulici Bernolákova – elektrické skrinky osadené v tráve, veľkoplošné reklamné zariadenia, predajné stánky (*príloha: fotografická dokumentácia – súčasná č. 26 – 38*).

F.2. PAMIATKOVÉ HODNOTY ÚZEMIA NEHMOTNEJ POVAHY

F.2.1. PAMIATKY HISTÓRIE, KTORÉ SA VIAŽU K PAMIATKOVÉMU ÚZEMIU

Mesto Zlaté Moravce bolo už od r. 1735 (ešte ako Moravce) stálym sídlom Tekovskej stolice, a to až na jediné prerušenie v rokoch 1787–1790, do roku 1918. Budova sídla „Župný dom“ stojí dodnes.

Medzi významné rody späté so Zlatými Moravcami patrí **rod Paluškovcov**. Juraj Paluška v roku 1719 dostal do vlastníctva majetok Zlaté Moravce, Anton Paluška bol v roku 1730 cirkevným prisediacim vysokej kráľovskej súdnej tabule. V roku 1745 sa stal hlavným županom. Rodina Paluškovcov sa zaslúžila o výstavbu reprezentačných budov v meste, vrátane rímskokatolíckeho kostola.

Rod Forgáčovcov je jedným z najstarších uhorských šľachtických rodov. Svoj pôvod odvodzoval od starého, pravdepodobne veľkomoravského rodu Poznan, ktorý si zachoval určité pozície a majetky i v Zlatých Moravciach aj po začlenení sa do uhorského štátu. Blažej Forgáč získal v roku 1386, za činy vykonané v prospech kráľovnej Alžbety proti Karolovi Neapolskému, Zlaté Moravce. Peter I. bol v rokoch 1387–1420 hlavným vodcom proti husitom, František III. (1510–1577) bol historik, veľkovaradínsky biskup, František IV. (1566–1615) bol miestodržiteľ kráľa, nitriansky biskup, kardinál, ostrihomský arcibiskup, Mikuláš Forgáč bol v rokoch 1632–1636 hlavný tekovský župan, František bol tekovský župan v rokoch 1636–1648. Šimon Forgáč sa zúčastnil v Rákociho povstaní, Štefan v roku 1680 potvrdil cechy v Zlatých Moravciach. Adam Forgáč (1601–1681) bol synom Žigmunda II. a matky Kataríny Pálfiovej. Bol kapitánom Novozámockej pevnosti a hlavný organizátor bitky proti Turkom v roku 1652 pri Veľkých Vozokanoch.

Rod Migazziovcov pochádza z kraja medzi Švajčiarskom a Talianskom. Rodokmeň siaha do začiatku 13. stor. V Zlatých Moravciach pôsobil Viliam Migazzi, ktorý sa narodil v r. 1830 v Bratislave. Gróf Viliam mal vojenské vzdelanie, neskôr sa však vzdal vojenskej kariéry a začal hospodáriť na zdedenom majetku. Do funkcie župana bol uvedený v roku 1871. Zomrel 28.08. 1896 a pochovaný je spolu s manželkou v mauzóleu v Zlatých Moravciach.

Juraj Selepčeni (Szelepcsényi) – Pohronec (1595–1685) arcibiskup ostrihomský, prímas Uhorska, Tekovský župan, palatín, kultúrny dejateľ. Pochádzal z chudobnej rodiny.

Dr. Martin Sentiváni (Szentiványi) (1633–1705) prírodovedec, rektor Trnavskej univerzity.

Adolf Nemčan, narodený v roku 1702 v Zlatých Moravciach, bol profesor, básnik, spisovateľ. Zomrel v Nitre v roku 1757.

Vojtech Šimko (1759–1827) bol básnikom. Pôsobil v Trnave, Nových Zámkoch a Malackách. Písal v bernolákovčine.

ThDr. Andrej Radlinský (1817–1879) bol redaktorom, vydavateľom, organizátorom slovenského národného hnutia v rokoch 1848–1849. V Zlatých Moravciach pôsobil ako rímskokatolícky kaplán v rokoch 1841–1842. Na rímskokatolíckom kostole v Zlatých Moravciach bola tomuto organizátorovi národného života odhalená 5. septembra 1994 pamätná tabuľa.

Prof. ThDr. Jozef Samassa (1828 v Zlatých Moravciach–1912 v Jágri). Študoval filozofiu v Trnave, teológiu v Bratislave. V roku 1852 bol vysvätený za kňaza. 2.12.1905 ho Pius X. vymenoval za kardinála. Veľkú pozornosť venoval výchove a vzdelávaniu kňazov a učiteľskému ústavu.

Janko Kráľ (1822–1876), štúrovský revolučný básnik. Od roku 1862 trvale pôsobil v Zlatých Moravciach, kde i v roku 1876 zomrel. Na mieste cintorína bol v máji roku 1966 odhalený travertínový náhrobník. Pamätná tabuľa je umiestnená na dome, na Ul. Janka Kráľa, kde básnik pri pobyte v Zlatých Moravciach býval najdlhšie. V parku za kaštieľom (múzeum) bol odhalený 9. 12. 1962 pomník s bustou od akad. sochára J. Kulicha.

Dr. Ľudovít Benko (1839–1919), lekár. Zaslúžil sa o výstavbu nemocnice v Zlatých Moravciach.

Gustáv Moesz (1873–1946) rodák zo Zlatých Moraviec, botanik, mykológ. Vykonával bádateľskú činnosť v oblasti botaniky.

Dr. František Skovajsa (1883–1952) bol riaditeľom Gymnázia v Zlatých Moravciach (1919–1938). Zaslúžil sa o postavenie budovy gymnázia v rokoch 1922–1924.

Viliam Lipovnický (1802–1879) ako právnik pracoval na župnom úrade v Zlatých Moravciach a v roku 1839 bol zvolený za podžupana Tekovskej stolice.

PhDr. Štefan Rakovský (1904–1996) rodák zo Zlatých Moraviec. Pôsobil na rôznych školách ako stredoškolský profesor. Bol menovaný za riaditeľa Mestského múzea v Zlatých Moravciach.

Adolf Artúr Drexler, slovenský architekt. Pochádzal z rodiny židovského pôvodu v Zlatých Moravciach. Jeho otec bol majiteľom miestneho majeru. Architektúru študoval na Technische Hochschule v Berlíne, taktiež strávil na študijnom pobyte v Paríži niekoľko mesiacov. Neskôr realizoval v Zlatých Moravciach, Nitre a Leviciach viacero stavieb vo funkcionalistickom štýle. Pred vypuknutím 2. svetovej vojny emigroval do Anglicka, aby sa vyhol rasovému prenasledovaniu. V Zlatých Moravciach je viacero stavieb jeho dielom: Lukáčiho vila na Kmeťovej ulici z roku 1932, vila na Kmeťovej ulici, obytný dom s obchodmi na prízemí na nároží námestia a Kmeťovej ulice (patril jeho rodine), bytový dom na Ulici Janka Kráľa (dvojpodlažný dom s prízemím a zachovaným pôvodným keramickým obkladom, postavený v roku 1938), vila na Sládkovičovej ulici z roku 1938.

F.2.2. SÚPIS PŮVODNÝCH NÁZVOV HLAVNÝCH A DÔLEŽITÝCH NÁMESTÍ A ULÍC

Súčasný názov	II. polovica 20. storočia - 1991	Koniec 19. storočia - 1923
Župná ulica	Gottwaldova ulica	Hosozú utcza
Ulica Sama Chalupku	Ulica Sama Chalupku	*/
Ulica Janka Kráľa	Ulica Janka Kráľa	Loldfa utc.
Námestie Andreja Hlinku	Námestie osloboditeľov	Migazzy tér
Robotnícka ulica	Robotnícka ulica	Iskola utc.
Bernolákova ulica	Bernolákova ulica	Migazzy utc.
Sládkovičova ulica	Sládkovičova ulica	Uri utc.
Štefánikova ulica	Ul. kpt. Nálepku	*/
Ulica SNP	Ulica SNP	*/
Prílepská ulica	Ul. 29. augusta	*/
Štúrova ulica	Štúrova ulica	*/
Dlhá ulica	Dlhá ulica (?)	

*/ názov ulice, resp. samotná uličná komunikácia nie je zaznamenaná na mape z 19. stor.

F.3. VYHODNOTENIE PAMIATKOVÝCH HODNÔT ÚZEMIA A ODÔVODNENIE JEHO OCHRANY

Ako z hodnotiacej a rozborovej časti predchádzajúcich kapitol vyplýva, Zlaté Moravce patria do tej skupiny historických miest na Slovensku, v ktorých hlavným programom nie je ochrana založená na individuálnej hodnote pamiatkových objektov. Dôraz je položený na hmotovej skladbe, mierke a konfigurácii zástavby, ktorá vytvára charakteristický celok a špecifické historické prostredie. Predmetom ochrany je predovšetkým rastlá aditívna skladba stavebného fondu, rozvinutá v zoskupenej radovej zástavbe na pravidelných parcelách uličnej siete mestského pôdorysu a to i tam, kde historickú zástavbu nahradili nové objekty. Najdôležitejším kompozičným a výrazovým prvkom je Župná ulica a Námestie A. Hlinku, v ktorom sú situované najstaršie a najvýznamnejšie pamiatkové hodnoty starého mesta s gradovanou výstavbou meštianskych domov.

V starom meste je zachované priestorové rozloženie a gradovanie hmôt, pôvodné výškové usporiadanie a radová zástavba. Homogénnu štruktúru historickej zástavby starého mesta, bloku I - historický pôdorys, priestorovú kompozíciu uličnej siete s rastrom parcel a charakteristickú hmotovú skladbu historickej radovej zástavby meštianskych domov, verejných profánnych a cirkevných objektov narušili značné asanácie, ktoré takmer zlikvidovali Ulicu Sama Chalupku (zburaných 10 domov) a podstatnú časť Ulíc Janka Kráľa (10 domov) a Hviezdoslavovej, z ktorej zostalo len torzo. Na západnom okraji starého mesta, pred riekou Žitavou bola po asanácii starej zástavby zriadená autobusová stanica, ktorá sa rušivo vkladuje ako deštručná enkláva do historického a životného prostredia. Vytvára nevhodnú cézuru medzi starým mestom a novo sa organizujúcim obchodným centrom na druhej strane rieky Žitavy, na terajšej Hviezdoslavovej ulici.

Urbanistická koncepcia, parcelácia a hmotová kompozícia uličnej zástavby solitérnych rodinných domov a vil obkolesených zeleňou v blokoch II. je zachovaná intaktne; v bloku III. je zachovaná v prevažnej miere, narušená je lokálne výstavbou zo 70-tych rokov, ktorá nerešpektuje historickú parceláciu ani mierku, či slohový charakter pôvodnej zástavby.

Historická štruktúra bloku IV. je narušená. Novovytvorená zástavba pozostávajúca z areálu solitérov je v pamiatkovom prostredí akceptovateľná. Urbanisticko-historické hodnoty blokov V., VI. a VII. sú značne narušené, vyžadujúce si revitalizáciu. Nakoľko je však nová štruktúra vytvorená stavebne mladšími objektmi, prinavrátanie, resp. prispôsobenie historickej urbanistickej štruktúry je možné, avšak s veľkým časovým odstupom.

Okrem hmotovo-priestorovej skladby, mierky a celkovej kompozície je v území zastúpených množstvo architektonických a umelecko-remeselných prvkov, ktoré sú vyšpecifikované v evidenčných listoch objektov. Na základe výskumu územia možno definovať pamiatkové hodnoty zastúpené pôvodnými – minimálne narušenými fasádami významnejších objektov, ďalej architektonickými a umelecko-remeselnými detailmi. Na mnohých objektoch zostali dodnes zachované eklectické slohotvorné prvky - historické drevené výplne, štukové výzdoby, sokle s oblúnom a okopovými kameňmi, rímsy, strešné štíty, ozdobné háky žľabov, v neposlednom rade prestavbami prekryté historické murivo,

Urbanisticko-krajinársku hodnotu má zeleň a voľné plastiky vo vnútromestských uličných interiéroch, plošná a vzrastlá zeleň na Námestí A. Hlinku, Župnej ulici, J. Kráľa, Bernolákovej ulici, ako i zeleň vo vilovej zástavbe na Sládkovičovej ul., Štefánikovej a Štúrovej ul., parčík v areáli bývalého kaštieľa ako zbytok z bývalého rozsiahleho barokového grófskeho parku, parku bývalej župnej nemocnice ako komponenta nadväzujúceho na reguláciu.

Časti územia, ktoré si zachovali pôvodnú štruktúru ako urbanistickú, tak i hmotovo-priestorovú a umelecko-historickú sa postupne regenerujú, objekty a ich dvorové časti

podliehajú obnove s prevažne administratívnym a obchodným využitím. Priestor námestia slúži ako voľný spoločenský priestor, povrchové úpravy komunikácií sa taktiež postupne regenerujú. Otázne zostávajú časti historického prostredia, ktorých pôvodná urbanistická štruktúra bola výrazne narušená. Stavebno-technický stav objektov a priestorov starého mesta je v dobrom či vyhovujúcom stave. Avšak architektonická nekoordinovanosť nových adaptačných zásahov z minulosti degradujú historickú podstatu mesta. Negatívne priestorové hodnoty historického jadra mesta ovplyvňujú rušivé a zle technicky vybavené prevádzky umiestnené v historických domoch alebo novostavbách, ako sú sklady, výrobné – napr. býv. Kovoplast, pekárň, autobusová stanica, ale aj priebežná diaľková a tranzitná doprava. Neorganicky pôsobí aj nevyváženosť architektonických a priestorových vzťahov novej, zväčša hromadnej bytovej výstavby k pôvodnej štruktúre a mierke starého mesta.

II. ZÁSADY OCHRANY, OBNOVY A PREZENTÁCIE HODNOT PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

TEXTOVÁ ČASŤ

G.1.1. POŽIADAVKY NA PRIMERANÉ FUNKČNÉ VYUŽITIE ÚZEMIA

Dnešné funkčné využitie pamiatkovej zóny možno klasifikovať ako adekvátne danému historickému centru. Súčasná polyfunkčná náplň využitia územia je pozitívne hodnotená. Polyfunkčná funkcia územia zostala zachovaná dodnes v súlade s dnešnými nárokmi spoločnosti.

Historické jadro mesta má byť organickou súčasťou vyššieho systému mestotvorných funkcií. Územie pamiatkovej zóny Zlaté Moravce má plniť najmä kultúrno-spoločenskú a sídelnú funkciu. Pamiatkové územie má nenahraditeľné kultúrne poslanie pre celé sídlo. Preto je nevyhnutné chápať ho ako súčasť širšieho súboru, obsahujúceho všetky ďalšie potrebné funkcie mestského centra, ktoré nie je žiaduce násilne umiestňovať v pamiatkovom území.

Funkčné využitie územia nadväzuje na funkčnú náplň jednotlivých objektov. Pri rozhodovaní o funkcii objektov je nutné dokonale poznať ich vnútorné usporiadanie, disponibilné plochy, reprezentačnosť priestorov a pamiatkové hodnoty. Funkčné využitie objektov je potrebné regulovať tak, aby vo vzťahu k požiadavkám prevádzky nedochádzalo k postupným hmotovým (nadstavby, dostavby), či architektonickým (úpravy fasád) zmenám objektov, ktoré by narušili historický či autentický výraz budov, ako i k možnostiam riešenia statickej dopravy. Zvolené funkcie by mali umocňovať atmosféru historického prostredia. Obnova historických objektov, najmä osobitne pamiatkovo chránených, v záujme funkcie, ktorá je v protiklade s výtvarným, dispozičným alebo architektonickým či stavebným riešením je neprípustná.

▪ Požiadavky:

1. Udržať funkčnú náplň v historickom jadre mesta, z cieľom zachovať život v meste, funkčným využitím objektov zabrániť vyludneniu v historickom jadre mesta.
2. Historickú, prvoradú funkčnú náplň objektov je žiaduce zachovať.
3. Kultúrne pamiatky aj ostatné historické nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou v pamiatkovom území majú byť prednostne využité pre ich pôvodnú historickú funkciu.
4. Pre objekty typologicky radené k obytným je potrebné bývanie uprednostňovať ako prvoradú funkciu.
5. Pre objekty typologicky radené ako objekty administratívneho charakteru je potrebné uprednostňovať ako prvoradú funkciu administratívu.
6. Funkciu administratívno – správnu, ktorá okrem iného nesie i zvýšené nároky na dopravu je potrebné eliminovať.
7. Vkladanie novej funkcie do objektu v pamiatkovom území je prípustné len vtedy, ak nespôsobí úbytok výpovedných pamiatkových hodnôt objektu; nová funkcia pritom musí zaručovať vhodný spôsob údržby a prezentácie pamiatkových hodnôt.
8. V prípade požiadavky na umiestnenie nových funkcií do objektov sú za vhodné považované len také funkcie, ktorých nároky sa dajú zosúladiť s ich pamiatkovými hodnotami a zároveň vyžadujú minimálne zmeny či zásah do budovy a jej prostredia.

9. Pri riešení nových funkcií je potrebné prihliadať na riešenie problému statickej dopravy tak, aby nedochádzalo k devastácii pamiatkového územia, ani ku znepríechodňovaniu ulíc a chodníkov.
10. Návrhy funkčného využitia stavieb majú v pamiatkovom území uprednostňovať zmiešanú zástavbu, určenú na bývanie a občiansku vybavenosť, ktorá súvisí s bývaním; vytesňovanie funkcie bývania v prospech administratívy vedie k nežiaducemu vyprázdňovaniu územia najmä vo večerných hodinách.
11. Pri využívaní objektov a priestranstiev v pamiatkovom území je nutné prihliadať k ich kapacitným a stavebno-technickým možnostiam tak, aby výsledné riešenie nenarúšalo pohľadovo, prevádzkovo alebo svojím technickým riešením hodnoty pamiatkového územia.
12. Z územia vylúčiť prevádzky s potrebou veľkej frekvencie dopravy.
13. V historickom území nesmú byť umiestňované hlučné alebo znečisťujúce funkcie.
14. Prípadné požiadavky umiestňovania prevádzok, vyžadujúcich si väčšie priestorové nároky je nevyhnutné tieto situovať mimo územia pamiatkovej zóny.
15. Pri využívaní stavieb a plôch prihliadať na ich kapacitné a stavebno-technické možnosti, a to vo všetkých nadzemných podlažiach, vrátane suterénov a podkrovných priestorov.
16. Suterény a podkrovné priestory nesmú byť chápané ako plnohodnotné priestory a tomu je nutné prispôbiť ich funkciu; zobytnovanie týchto priestorov vedie z tvorbe nežiadúcich architektonických prvkov.
17. Do podkrovných priestorov povoľovať iba funkcie, ktoré si nevyžadujú veľké nároky na svetelné podmienky; musia byť rešpektované požiadavky z hľadiska zachovania strešnej krajiny, zobrazujúcej sa v diaľkových pohľadoch.
18. V súlade s vyššie uvedeným je potrebné preferovať umiestnenie obchodných priestorov, služieb a iných nebytových prevádzok v prízemných priestoroch objektov, zatiaľ čo funkciu bývania je potrebné prednostne situovať na poschodiach a v dvorových krídlach.
19. Dočasné funkcie na verejných priestranstvách (trhy, koncerty, ľadová plocha ...) musia rešpektovať územie, je potrebné umiestňovať ich na plochy, ktoré aj v minulosti plnili určitú spoločenskú či zhromažďovaciu funkciu.
20. Pre objekty v jednotlivých blokoch sú prípustné funkcie:
  - Blok I. - súkromné bývanie, kaviarne, cukrárne, penzióny, stravovacie zariadenia, predajne, základná občianska vybavenosť s bližšou špecifikáciou funkcie na administratívu, predajne, antikvariát, predajne s literatúrou a knihami, menšie galérie a múzeá muzeálnej či umeleckej tvorby.
  - Blok II. a III. - súkromné bývanie, základná občianska vybavenosť s bližšou špecifikáciou funkcie na administratívu.
  - Blok IV. - vzhľadom na charakter jestvujúcich objektov: zdravotníctvo, základná občianska vybavenosť s bližšou špecifikáciou funkcie na administratívu a školstvo.
  - Blok V. – vyžaduje si revitalizáciu urbanizmu a hmotovej skladby s návrhom objektov pre súkromné bývanie, kaviarne, cukrárne, stravovacie zariadenia, penzióny, predajne, základná občianska vybavenosť s bližšou špecifikáciou funkcie na administratívu, predajne, antikvariát, predajne s literatúrou a knihami, menšie galérie.
  - Blok VI. – vyžaduje si revitalizáciu; prinavrátiť zeleň, parkovú úpravu.
  - Blok VII. – ponechať funkciu, nevnašať do tejto časti územia nové funkcie.
  - Blok VIII. - vzhľadom na charakter objektov zachovať funkciu základnej občianskej vybavenosti, školstva; územie si vyžaduje revitalizáciu urbanizmu a hmotovej skladby, v prípade ak dôjde k asanácii objektov, nové objekty navrhnuť pre súkromné bývanie, kaviarne, cukrárne, stravovacie zariadenia, predajne, základná občianska vybavenosť

s bližšou špecifikáciou funkcie na administratívu, predajne, antikvariát, predajne s literatúrou a knihami, menšie galérie.

G.1.2. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU HISTORICKÉHO PÔDORYSU A PARCELÁCIE

G.1.2.1. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE A OCHRANU HISTORICKEJ PÔDORYSNEJ SCHÉMY, VEREJNÝCH PRIESTRANSTIEV, NÁMESTÍ, ULIČNÝCH ČIAR, HLAVNÝCH A VEDĽAJŠÍCH ULIČNÝCH PRIESTOROV

Štruktúru „génia loci“ Zlatých Moraviec upevnilo i to, že mesto si uchovávalo identitu v priebehu celých desaťročí. Základná priestorová štruktúra vyplynula z povahy prírodného miesta a hneď od začiatku zostala stabilná. Verejné priestranstvá, námestia, hlavné a vedľajšie uličné priestory sú zachované z časti kompaktne, miestami s drobnými narušeniami spôsobenými asanáciou objektov a následnou výstavbou nevhodných typologických druhov. V najstaršej časti objekty dodržia uličnú čiaru, ktorá je zároveň stavebná, v novších štvrtiach (Ul. Štefánikova a Sládkovičova) sú pred individuálnou bytovou zástavbou predzáhradky.

Pôdorysnú revitalizáciu mestských priestorov je bezpodmienečne nutné systematicky navrhnuť v blokoch V. a VI.. Ako podklad môže slúžiť výborne zachovaná historická mapa z konca 19. storočia. V blokoch V., VI. je nevyhnutná revitalizácia urbanizmu formou zástavby voľných plôch a postupným nahrádzaním rušivých objektov. K najvýraznejšiemu narušeniu historickej pôdorysnej schémy došlo vo východnom konci územia – blok VIII., kde je regenerácia historickej pôdorysnej schémy nereálna, nakoľko ide o pomerne mladú výstavbu zo 70-tych rokov 20. storočia, s husto sústredenou administratívnou funkciou, ktoré si mesto vyžaduje. Z uvedeného dôvodu je zástavbu bloku VIII. nevyhnutné rešpektovať ako určitú fázu vývoja mesta.

Ostatné mestské časti zóny sú pôdorysne kontinuálne zachované s drobnými lokálnymi narušeniami. Musí byť dôsledne zachovaná pôdorysná priestorová štruktúra sídla, priestorová kompozícia uličnej siete s rastom parciel.

1. Základnou požiadavkou ochrany pamiatkového územia je zachovať a revitalizovať porušený historický pôdorys mesta.
2. Historický pôdorys a parceláciu revitalizovať v jednotlivých príslušných častiach územia, na základe zachovanej historickej mapy z konca 19. storočia, podľa výkresu zásad - č. 2
3. Predmetom ochrany pamiatkového územia sú vzťahy a proporcie medzi rôznymi mestskými priestormi a zeleňou, ako aj nezastavanými priestormi.
4. Historické parcely rešpektovať v ich nepravidelnostiach.
5. Zlučovať a rozdeľovať historické parcely, za účelom napr. intenzifikácie výstavby je neprípustné.
6. V narušených častiach obnoviť parceláciu nepravidelných dlhých parciel rôznych širok, bez pravých uhlov s orientovaním kolmo k hlavnej ulici, resp. kolmo na námestie s historickou nepravidelnou hustotou domoradia.
7. Existujúce stavebné čiary je potrebné zachovať vrátane ich nepravidelností, ktoré vznikli postupným vývojom zástavby mesta.
8. Zachovať priechodnosť tradičných dvorov a prejazdov objektov.
9. Zastavanosť parciel zachovať podľa historickej koncepcie urbanizmu.

10. Asanácia stavieb pamiatkovej zóny s výnimkou nevhodných provizórií a rušivých stavieb, je v princípe vylúčená.
11. Novostavby, resp. prístavby dvorových traktov sa majú realizovať len na mieste zaniknutej historickej zástavby.
12. Pôdorysnú a hmotovo-priestorovú regeneráciu systematicky riešiť na rezervných plochách, podmienky rehabilitácie bližšie uvádza kapitola G.1.2.2. Požiadavky na reguláciu novej zástavby a určenie a riešenie rezervných plôch.
13. Pôdorysné a priestorové riešenie prípadnej novej výstavby musí korešpondovať s historickou priestorovou štruktúrou a parceláciou.
14. Priestorové usporiadanie stavieb v prípade ich obnov, úprav resp. pri novostavbách nesmie presahovať cez historickú uličnú čiaru ani za ňu ustupovať.
15. V prípade dožitia alebo asanácie stavieb zaradených do kategórie nerešpektujúcich pamiatkové hodnoty územia uvoľnenú plochu rehabilitovať tak, aby rešpektovala pamiatkové hodnoty územia; mieru zastavania je však potrebné preveriť príslušnými archívnymi a pamiatkovými výskumami.

Blok I.

1. Zachovať jestvujúcu uličnú sieť a námestie.
2. Zachovať jestvujúcu parceláciu nepravidelných dlhých parciel rôznych širok, bez pravých uhlov s orientovaním kolmo k hlavnej ulici, resp. kolmo na námestie s historickou nepravidelnou hustotou domoradia.
3. Zastavanosť parciel zachovať pozdĺž ulíc objektmi aditívne radenými vedľa seba, s jedným dvorovým krídlom v pôdorysnom tvare písmena „L“, prípadne dvomi dvorovými krídlami usporiadanými do pôdorysného tvaru nepravidelného písmena „U“ alebo písmena „C“.
4. V polohách, kde to opodstatňuje historická mapa zachovať parcely s blokovou zástavbou, bez dvorového krídla.
5. Uličnú čiaru zachovať totožnú so stavebnou čiarou.
6. Zachovať líniovú uličnú zeleň, ktorá sa nachádza pozdĺž komunikácií ulíc Župná a Bernolákova a plošnú zeleň na Nám. A. Hlinku a na ploche pred Rím. kat. kostolom sv. Michala v podobe vzrastlých drevín a zelených zatrávnovaných plôch doplnených kvetmi a nízkymi kríkmi; zachovať zeleň v dvorových častiach parciel.
7. Revitalizovať dvorové časti podľa princípov historického urbanizmu.
8. Eliminovať nevhodné urbanisticky riešené objekty a novú výstavbu navrhovať s rešpektom na historický urbanizmus.
9. Pôdorysnú a hmotovo-priestorovú regeneráciu systematicky riešiť na rezervných plochách R3 a R4.
10. V prípade dožitia alebo asanácie stavieb zaradených do kategórie nerešpektujúcich pamiatkové hodnoty územia uvoľnenú plochu rehabilitovať tak, aby rešpektovala pamiatkové hodnoty územia; mieru zastavania je však potrebné preveriť príslušnými archívnymi a pamiatkovými výskumami.

Blok II.

1. Zachovať ulicu ako hlavnú komunikačnú os.
2. Jestvujúcu, historickú uličnú pôdorysnú schému zachovať s priečnym radením parciel kolmo na ulicu.
3. Parceláciu tvorenú takmer pravidelnými dlhými parcelami zachovať.
4. Zastavanosť parciel zachovať objektmi blokového, solitérneho charakteru s nepravidelným pôdorysom zasunutých do vnútra parciel, bez dvorového krídla zachovať.

5. Priestorové riešenie jednotlivých parciel zachovať s členením na okrasnú predzáhradku s drobnou záhradnou architektúrou v prednej uličnej časti parciel, s príľahlými záhradami a sadovou zeleňou s drobnými stavbami nedosahujúcimi veľkosť hlavného objektu v zadnej časti parciel.
6. Drobné stavby situovať v zadných častiach tak, aby sa čo najmenej prezentovali v komplexnom pohľade na interiér územia.
7. Uličnú čiaru pevne stanovenú oploteniami zachovať.
8. Stavebnú čiaru zachovať na jestvujúcich troch úrovniach.
9. Zachovať líniovú uličnú zeleň v podobe vzrastlých drevín a zelených zatrávnených plôch; ďalej zachovať zeleň v predzáhradkách vo forme okrasnej zelene a zeleň v dvorových častiach parciel.

Blok III.

1. Zachovať ulicu ako hlavnú komunikačnú os.
2. Jestvujúcu, historickú uličnú pôdorysnú schému zachovať s priečnym radeným parciel kolmo na ulicu.
3. Parceláciu tvorenú takmer pravidelnými dlhými parcelami zachovať.
4. Na juhovýchodnej strane ulice zachovať charakteristickú parceláciu užších a širších dlhých parciel, pravidelne radených kolmo na komunikačnú os po oboch jej stranách.
5. Na juhovýchodnej strane ulice zachovať zastavanosť nadväzujúcu na šírku parciel:
  - úzke parcely ponechať zastavané radovými rodinnými domami v pôdorysnom tvare písmena „L“, s uličným krídlom orientovaným pozdĺž ulice a s jedným kolmým dvorovým krídlom, pričom uličná čiara je totožná so stavebnou čiarou,
  - širšie parcely ponechať zastavané solitérnymi vilami a domami.
6. Na severozápadnej strane ulice zachovať zastavanosť širších parciel solitérnymi domami a vilami.
7. Priestorové riešenie jednotlivých parciel zastavanými solitérnymi domami a domami zasunutými za uličnú čiaru zachovať s členením na okrasnú predzáhradku s drobnou záhradnou architektúrou v prednej uličnej časti parciel, s príľahlými záhradami a sadovou zeleňou s drobnými stavbami nedosahujúcimi veľkosť hlavného objektu v zadnej časti parciel.
8. Drobné stavby situovať v zadných častiach tak, aby sa čo najmenej prezentovali v komplexnom pohľade na interiér územia.
9. Uličnú čiaru pevne stanovenú oploteniami a fasádami domov v úrovni uličnej čiary zachovať.
10. Stavebnú čiaru zachovať na jestvujúcich dvoch úrovniach.
11. Zachovať líniovú uličnú zeleň v podobe vzrastlých drevín a zelených zatrávnených plôch; ďalej zachovať zeleň v predzáhradkách vo forme okrasnej zelene a zeleň v dvorových častiach parciel.
12. Eliminovať nevhodné urbanisticky riešené objekty a novú výstavbu navrhovať s rešpektom na historický urbanizmus. 'íážťčšl+;lč
13. Pôdorysnú a hmotovo-priestorovú regeneráciu systematicky riešiť na rezervnej ploche R6.
14. V prípade dožitia alebo asanácie stavieb zaradených do kategórie nerešpektujúcich pamiatkové hodnoty územia uvoľnenú plochu rehabilitovať tak, aby rešpektovala pamiatkové hodnoty územia; mieru zastavania je však potrebné preveriť príslušnými archívnymi a pamiatkovými výskumami.

Blok IV.

1. Zachovať jestvujúcu urbanistickú koncepciu v južnej časti bloku.

2. V prípade možnosti riešiť pôdorysnú a hmotovo-priestorovú regeneráciu na rezervnej ploche R5.
3. Mimo rezervnej plochy vylúčiť výstavbu nových objektov, prípadné požiadavky umiestňovania ďalších nevyhnutných prevádzok situovať v existujúcich objektoch, prípadne do novej výstavby na rezervnej ploche R5.
4. Prioritne riešiť úpravu verejných priestranstiev s cieľom eliminovať v prostredí pohľady na rušivé objekty.
5. Zachovať alej pagaštana na ulici SNP a zeleň v rámci parciel vo forme okrasnej zelene.

Blok V.

1. Revitalizovať pôdorysnú a hmotovo-priestorovú regeneráciu na rezervných plochách R1 a R2.

Blok VI.

1. Celoplošne je nutná zmena funkcie - návrat k pôvodnej funkcii, revitalizovať zeleň, podľa historických máp.
2. Plochu vyčistiť od všetkých rušivých stavieb.
3. Vylúčiť výstavbu nových objektov.
4. Vylúčiť umiestňovanie akýchkoľvek prevádzok.

Blok VII.

1. Zachovať zeleň vo forme, v akej sa nachádza v súčasnosti.
2. Areál mauzólea zachovať vo svojej historickej podstate, je predmetom pamiatkovej ochrany ako národná kultúrna pamiatka.
3. V areáli cintorína vylúčiť výstavbu nových objektov, ktoré nemajú charakter náhrobníka.
4. Vylúčiť umiestňovanie akýchkoľvek prevádzok, ktoré neodlučiteľne nesúvisia s danou funkciou areálu cintorína.

Blok VIII.

Regenerácia historickej pôdorysnej schémy je minimálne reálna, nakoľko ide o pomerne mladú výstavbu zo 70-tych rokov 20. storočia, s husto sústredenou administratívnou funkciou, ktoré si mesto vyžaduje. Z uvedeného dôvodu je zástavbu bloku VIII. nevyhnutné rešpektovať ako určitú fázu vývoja mesta.

V prípade dožitia alebo asanácie stavieb zaradených do kategórie nerešpektujúcich pamiatkové hodnoty územia uvoľnenú plochu rehabilitovať tak, aby rešpektovala pamiatkové hodnoty územia, podľa podmienok uvedených pri bloku I.; mieru zastavania je však potrebné preveriť príslušnými archívnymi a pamiatkovými výskumami.

G.1.2.2. POŽIADAVKY NA REGULÁCIU NOVEJ ZÁSTAVBY A URČENIE A RIEŠENIE REZERVNÝCH PLÔCH

Za rezervné plochy možno považovať časti územia, ktoré umožňujú v blízkej budúcnosti bezproblémovú zástavbu s cieľom revitalizácie historickej urbanistickej schémy a hmotovej kompozície. V predmetnom území sa ako rezervné plochy ukazujú plochy po asanácii historických objektov. Niektoré sú v súčasnosti nezastavané a využívajú sa na účely tržnice a parkoviska – R1. Plochy R2 – R6 sú síce čiastočne zastavané objektmi z konca 20. storočia, ale je tu možnosť novej zástavby.

Za rezervné plochy nemožno považovať plochy po asanácii starších objektov, ktoré boli nahradené mladšími budovami z konca 20. storočia. Tieto objekty považujeme za rušivé, resp. nerušivé, ale ich asanácia je nereálna z viacerých hľadísk – sociálno-ekonomického, spoločenského, atď. Ide o južnú plochu areálu nemocnice – blok IV., komplex administratívnych budov – blok VIII.

Určením zastavovacích podmienok na rezervných plochách sa sleduje prinavrátanie hodnôt historického urbanizmu a zástavby. Ide o doplnenie a zakomponovanie mestskej štruktúry v mierke adekvátnej pôvodnej hmotovej skladbe. Pri dostavbách musí ísť o súlad s jestvujúcou okolitou zástavbou. Objemové členenie novostavby nemôže byť zvýraznené hmotovo a architektonicky kontrastnými prvkami vo vzťahu k okolitej zástavbe sektora, prípadne pamiatkovej zóny.

▪ **Požiadavky:**

1. Pôdorysné a hmotové riešenie novej výstavby musí korešpondovať s historickou hmotovou štruktúrou a parceláciou.
2. Novostavby povoľovať len v takom rozsahu, aký je preukázaný na zachovanej historickej mape z konca 19. storočia.
3. Zástavbu je možné obnoviť na základe výsledkov archeologického výskumu.
4. Predmetom ochrany pamiatkového územia sú vzťahy a proporcie medzi rôznymi mestskými priestormi a zeleňou, ako aj nezastavanými priestormi.
5. Historické parcely rešpektovať v ich nepravidelnostiach, zlučovať a rozdeľovať historické parcely je neprípustné.
6. Zastavanosť parciel zachovať podľa historickej koncepcie.
7. Stavebná čiara musí kopírovať presne líniu pôvodnej.
8. Rozsah pôdorysu novostavby smerom do dvora nesmie prevýšiť obvyklý rozsah (mierku) pôvodných stavieb v susedstve.
9. Zachovať charakteristické osadenie novostavby voči terénu.
10. Pri obnove objemového a architektonického riešenia je potrebné vychádzať z výsledkov archívnych výskumov, zo zachovaných historických plánov a dobových pohľadníc.
11. Zachovať priechodnosť tradičných dvorov a prejazdov objektov.
12. Zástavba plôch v minulosti nezastavaných, ktoré ani v minulosti neboli určené na zástavbu nie je prípustná.
13. Novostavby, resp. prístavby dvorových traktov sa majú realizovať len na mieste zaniknutej historickej zástavby.
14. Orientácia hmoty zástavby musí dodržať systém hmotovej skladby určený v susedstve.
15. Výška korunnej rímsy nesmie prevýšiť výšky korunných ríms okolitých stavieb.
16. Tvar, sklon strechy a krytina musia dodržať typické vlastnosti historickej zástavby, podľa požiadaviek uvedených v kapitole G.1.4 (požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu výškového a priestorového usporiadania objektov, časť strechy).
17. Úroveň korunnej rímsy a hrebeňa strechy uličného krídla nesmie prevýšiť priemernú úroveň korunnej rímsy a strešného hrebeňa okolitých historických objektov v území.
18. Stavba dvorového krídla nesmie prevyšovať korunnú rímsu a strešný štít hmoty uličného krídla.
19. Priestorové usporiadanie stavieb v prípade ich obnov, úprav resp. pri novostavbách nesmie presahovať cez historickú uličnú čiaru ani za ňu ustupovať.
20. Plochu strechy nečleniť architektonickými prvkami, vikiermi.
21. Priestory podkrovia môžu byť presvetľované iba strešnými oknami rozmerov bežných pre jednokrídlové okno.

22. Počet strešných okien musí byť obmedzený na jeden rad tak, aby súčet širok všetkých okien nepresahoval 1/4 šírku príslušnej plochy strechy.
23. V prípade architektonického riešenia fasád novotvarom je nutné tvorivým spôsobom využívať regionálne urbanistické a architektonické princípy a tvaroslovie – vždy je nutné zasadiť stavbu do existujúceho kontextu sídla, stavba sa nesmie svojím pôsobením negatívne presadzovať na úkor prostredia.
24. Fasády zadných, dvorových traktov menej dotvárať architektonickými prvkami ako uličné fasády.
25. Stavba sa nesmie svojím pôsobením negatívne presadzovať na úkor prostredia, architektonicky sa novotvarom musí priblížiť princípu dôrazu na vyzdvihnutie hodnoty autenticity.
26. Stavby a prístavby vo vnútroblokoch stavieb posudzovať individuálne s ohľadom na celkový urbanistický kontext, ale aj s ohľadom na pamiatkovú a architektonickú hodnotu objektu, ku ktorému sa má novostavba alebo prístavba vzťahovať.
27. Nevhodné je zastrešovanie dvorov a nádvorí celopreskleným (priehľadná krytina na báze plastov) prístreškom,
28. Dostavby dvorných traktov sú možné len vtedy, pokiaľ sa nebudú rušivo pohľadovo uplatňovať z verejného priestranstva či panoramatických pohľadov. Ich objem by nemal výrazne prekročiť zvyčajnú zastavanosť danej časti mesta.
29. Pri novostavbách je nutné tvorivým spôsobom využívať regionálne urbanistické a architektonické princípy a tvaroslovie – vždy je nutné zasadiť stavbu do existujúceho kontextu sídla, stavba sa nesmie svojím pôsobením negatívne presadzovať na úkor prostredia.
30. V prípade dožitia alebo asanácie stavieb zaradených do kategórie nerešpektujúcich pamiatkové hodnoty územia uvoľnenú plochu rehabilitovať tak, aby rešpektovala pamiatkové hodnoty územia; mieru zastavania je však potrebné preveriť príslušnými archívnymi a pamiatkovými výskumami.

Rezervná plocha R1 (parc. č. 1514, 1515, 1516, 1517, 1518/1, 1519, 1520, 1522, 1523/1-2, 1524, 1525, 1526, 1527, 1528, 1529, 1530, 1531, 1532, 1533, 1539):

1. Historický pôdorys a parceláciu revitalizovať podľa zachovanej historickej mapy z konca 19. storočia.
2. Pri obnove objemového a architektonického riešenia je potrebné vychádzať z dobových pohľadníc, viď príloha: fotografická dokumentácia – historická, č. 17, 18.
3. Zastavanosť parciel zachovať pozdĺž ulíc objektmi aditívne radenými vedľa seba, s jedným dvorovým krídlom v pôdorysnom tvare písmena „I“ a „L“.
4. Uličnú čiaru zachovať totožnú so stavebnou čiarou.
5. Pri určovaní výškových úrovní stavby je nevyhnutné vychádzať z okolitých historických objektov: EL č. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8.
6. Dodržaný musí byť typ sedlovej strechy s hrebeňom orientovaným rovnobežne s uličnou čiarou, pri sklone 38-45°; v prípade nárožia sedlovej strechy s valbou, alebo typ plochej strechy, smerom od ulice terasovite ustupujúcej.
7. Funkčne sú plochy určené pre polyfunkčné objekty vhodné do zmiešaných zón.

Rezervná plocha R2 (parc. č. 1640/4, 1636/1-/4, 1653/1, 1653/3, 1672/1-2):

1. Historický pôdorys a parceláciu revitalizovať podľa zachovanej historickej mapy z konca 19. storočia.
  - Pri obnove objemového a architektonického riešenia je potrebné vychádzať z dobových pohľadníc, viď príloha: fotografická dokumentácia – historická, č. 17, 18.

- Zastavanosť parciel zachovať pozdĺž ulíc objektmi aditívne radenými vedľa seba, s jedným dvorovým krídlom v pôdorysnom tvare písmena „I“ a „L“.
  - Uličnú čiaru zachovať totožnú so stavebnou čiarou.
2. Pri určovaní výškových úrovní stavby je nevyhnutné vychádzať z okolitých historických objektov: EL č. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8.
  3. Dodržaný musí byť typ sedlovej strechy s hrebeňom orientovaným rovnobežne s uličnou čiarou, pri sklone 38-45°; v prípade nárožia sedlovej strechy s valbou, alebo typ plochej strechy, smerom od ulice terasovite ustupujúcej.
  4. Funkčne sú plochy určené pre polyfunkčné objekty vhodné do zmiešaných zón.

Rezervná plocha R3 (parc. č. 1673, 1674, 1675, 1676/3, 1676/7-8, 1676/11-14, 1677, 1678/3-5, 1679/1, 1679/6, 1680):

1. Historický pôdorys a parceláciu revitalizovať podľa zachovanej historickej mapy z konca 19. storočia.
2. Pri obnove objemového a architektonického riešenia je potrebné vychádzať z dobových pohľadníc, viď príloha: fotografická dokumentácia – historická, č. 19.
3. Zastavanosť parciel zachovať pozdĺž ulíc objektmi aditívne radenými vedľa seba, s jedným dvorovým krídlom v pôdorysnom tvare písmena „I“ a „L“.
4. Uličnú čiaru zachovať totožnú so stavebnou čiarou.
5. Pri určovaní výškových úrovní stavby je nevyhnutné vychádzať z okolitých historických objektov: EL č. 5, 6, 8, 10, 11.
6. Dodržaný musí byť typ sedlovej strechy s hrebeňom orientovaným rovnobežne s uličnou čiarou, pri sklone 38-45°; v prípade nárožia sedlovej strechy s valbou, alebo typ plochej strechy, smerom od ulice terasovite ustupujúcej.
7. Funkčne sú plochy určené pre polyfunkčné objekty vhodné do zmiešaných zón.

Rezervná plocha R4 (parc. č. 666/1, 666/3, 672/1-2, 667, 668):

1. Historický pôdorys a parceláciu revitalizovať podľa zachovanej historickej mapy z konca 19. storočia.
2. Pri obnove objemového a architektonického riešenia je potrebné vychádzať z dobových pohľadníc, viď príloha: fotografická dokumentácia – historická, č. 20.
3. Zastavanosť parciel zachovať pozdĺž ulíc objektmi aditívne radenými vedľa seba, s jedným dvorovým krídlom v pôdorysnom tvare písmena „I“ a „L“.
4. Pri určovaní výškových úrovní stavby je nevyhnutné vychádzať z okolitých historických objektov: EL č. 43 - 55.
5. Dodržaný musí byť typ sedlovej strechy s hrebeňom orientovaným rovnobežne s uličnou čiarou, pri sklone 38-45°; v prípade nárožia sedlovej strechy s valbou, alebo typ plochej strechy, smerom od ulice terasovite ustupujúcej.
6. Funkčne sú plochy určené pre polyfunkčné objekty vhodné do zmiešaných zón.

Rezervná plocha R5 (parc. č. 7/9-15, 7/1):

1. Historický pôdorys a parceláciu revitalizovať podľa zachovanej historickej mapy z konca 19. storočia.
2. Pri obnove objemového a architektonického riešenia je potrebné vychádzať z dobových pohľadníc, viď príloha: fotografická dokumentácia – historická, č. 21.
3. Zastavanosť parciel zachovať pozdĺž ulíc objektmi aditívne radenými vedľa seba, s jedným dvorovým krídlom v pôdorysnom tvare písmena „I“ a „L“.

4. Pri určovaní výškových úrovní stavby je nevyhnutné vychádzať z okolitých historických objektov: EL č. 69, 70, 71, 72, 73, 152, 153,
5. Dodržaný musí byť typ sedlovej strechy s hrebeňom orientovaným rovnobežne s uličnou čiarou, pri sklone 38-45°; v prípade nárožia sedlovej strechy s valbou, alebo typ plochej strechy, smerom od ulice terasovite ustupujúcej.
6. Funkčne sú plochy určené pre polyfunkčné objekty vhodné do zmiešaných zón.

Rezervná plocha R6 (parc. č. 1828, 1829, 1933, 1935):

1. Historický pôdorys a parceláciu revitalizovať podľa zachovanej historickej mapy z konca 19. storočia.
2. Pri obnove objemového a architektonického riešenia je potrebné vychádzať z dobových pohľadníc, viď príloha: fotografická dokumentácia – historická, č. 22.
3. Zastavanosť parciel zachovať pozdĺž ulíc objektmi aditívne radenými vedľa seba, s jedným dvorovým krídlom v pôdorysnom tvare písmena „I“ a „L“.
4. Pri určovaní výškových úrovní stavby je nevyhnutné vychádzať z okolitých historických objektov: EL č. 105, 106, 112.
5. Dodržaný musí byť typ sedlovej strechy s hrebeňom orientovaným rovnobežne s uličnou čiarou, pri sklone 38-45°; v prípade nárožia sedlovej strechy s valbou, alebo typ plochej strechy, smerom od ulice terasovite ustupujúcej.
6. Funkčne sú plochy určené pre bývanie a polyfunkčné objekty vhodné do zmiešaných zón.

G.1.3. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU HODNOTNEJ OBJEKTOVEJ SKLADBY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

G.1.3.1. POŽIADAVKY NA OCHRANU CHARAKTERU TRADIČNEJ SKLADBY ZÁSTAVBY

Obnova narušenej historickej zástavby v danom území neodmysliteľne súvisí s prinavrátením urbanistických, architektonických a historických hodnôt územia s dôrazom na prezentáciu ako jednotlivých prvkov objektov, tak i celého priestoru. Všetky existujúce objekty s pamiatkovými hodnotami je nevyhnutné zachovať s ohľadom na ich zachované, resp. narušené pamiatkové hodnoty, k úpravám pristúpiť s cieľom zachovať, resp. prinavrátiť hodnoty samotných objektov. Podmienky zachovania a prinavrátenia pamiatkových hodnôt bližšie uvádza kapitola G.1.3.4. - Požiadavky na zásady diferencovaného prístupu k ochrane, obnove a údržbe objektov v pamiatkovom území. Pri väčšine rušivo pôsobiacich novostavieb je však nemožné požadovať asanáciu pre ich vhodné využitie a dobrý stavebno-technický stav, preto je potrebné ich rešpektovať v dnešnom rozsahu a ich rušivé pôsobenie, pokiaľ možno, eliminovať. V prípade úprav existujúcej zástavby je predpoklad požiadaviek zmeny podlažnosti. V chránenom území sektora je nutné považovať výslednú historickú podlažnosť v zásade za nemennú. Historickú zástavbu je potrebné zachovať v maximálnej miere v jej autentickej podobe, s cieľom uchovania identity historického prostredia územia. Vo všeobecnosti je nevyhnutné stanoviť, že zmeny nárastu či úbytkov hmôt existujúcich objektov sú neprípustné. Z hľadiska požiadavky na objemové riešenie je prípustná zmena objemu hmôt chápaná len ako náprava rušivého stavu nevhodnými prístavbami či nadstavbami objektov. Historický objem objektov je však potrebné preveriť príslušnými pamiatkovými výskumami. Nová zástavba je prípustná iba v prípade zástavby rezervných plôch a v dvorových častiach na voľných plochách po asanácii objektu bez pamiatkových hodnôt. Svojou pôdorysnou mierkou, umiestnením na parcele, hmotovou skladbou a architektonickým riešením musí regenerovať alebo dopĺňať koncepciu historického prostredia a jeho chýbajúce časti. Ich

hmota sa nesmie rušivo pohľadovo uplatňovať z verejného priestranstva či panoramatických pohľadov. Tieto zásadné kritéria je potrebné rešpektovať, aby sa vyhlo neprimeranému kontrastu medzi novou a historickou zástavbou.

▪ **Požiadavky:**

1. Zachovať výslednú historickú podlažnosť.
2. Zachovať výškovú úroveň zástavby zastúpenú jedno až dvojpodlažnými objektmi, ktoré sú predmetom pamiatkovej ochrany.
3. Ulice ponechať voľné, zachovať ich uličný charakter.
4. Nevytvárať nové hmotové ani výškové dominanty.
5. Zmena objemu objektov, ktoré sú predmetom pamiatkovej ochrany (nehnutelnosti vytypované na vyhlásenie za NKP a nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou), je prípustná len ako náprava rušivého stavu nevhodnými prístavbami, či nadstavbami objektov. Historický objem objektov je však potrebné preveriť príslušnými pamiatkovými výskumami.
6. Odstraňovanie nehnuteľností, ktoré sú predmetom pamiatkovej ochrany (NKP, nehnuteľnosti vytypované na vyhlásenie za NKP a nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou) je vylúčené.
7. Narušenú historickú zástavbu je potrebné preveriť príslušnými pamiatkovými výskumami, následne obnoviť.
8. Obnoviť výškovo-priestorové usporiadanie v deštruovaných častiach.
9. Zachovať typologický druh objektov NKP, nehnuteľností vytypovaných za NKP a nehnuteľností s pamiatkovými hodnotami.
10. Zachovať jestvujúce, historické dvorové hmoty objektov, pri dodržaní historickej miery zastavanosti a výškového usporiadania.
11. Objekty dvorových traktov NKP, nehnuteľností vytypovaných za NKP a nehnuteľností s pamiatkovými hodnotami nesmú prevyšovať výšku hrebeňa strechy uličných krídiel.
12. Novú zástavbu zadných častí parcel je potrebné preveriť pamiatkovým archeologickým výskumom; v prípade novej zástavby je potrebné rešpektovať výsledky výskumov.
13. Zastrešovanie dvorov v nádvorí a zastrešenie dvorov meštianskych domov posudzovať individuálne. Kotvenie konštrukcie zastrešenia môže byť maximálne pod spodnou hranou korunných ríms dvorových fasád a zastrešenie nesmie výškou presahovať tieto rímsy.
14. V prípade dožitia alebo asanácie stavieb zaradených do kategórie nerešpektujúcich pamiatkové hodnoty územia uvoľnenú plochu rehabilitovať tak, aby rešpektovala pamiatkové hodnoty územia, podľa podmienok uvedených v jednotlivých kapitolách zásad.
15. Regeneráciu systematicky riešiť na rezervných plochách.

Blok I.

1. Zachovať zastavanosť parcel pozdĺž ulíc objektmi aditívne radenými vedľa seba, s jedným dvorovým krídlom v pôdorysnom tvare písmena „L“, prípadne dvomi dvorovými krídlami usporiadanými do pôdorysného tvaru nepravidelného písmena „U“ alebo písmena „C,
2. V polohách, kde to opodstatňuje historická mapa zachovať parcely s blokovou zástavbou, bez dvorového krídla.
3. Uličnú čiaru zachovať zhodnú so stavebnou čiarou.
4. Zachovať historickú zastavanosť zadných častí dvorovými krídlami.

Blok II.

1. Zastavanosť parcel zachovať objektmi blokového, solitérneho charakteru s nepravidelným pôdorysom, zasunutých do vnútra parcel, bez dvorového krídla zachovať.

2. Priestorové riešenie jednotlivých parciel zachovať s členením na okrasnú predzáhradku s drobnou záhradnou architektúrou v prednej uličnej časti parciel, s príľahlými záhradami a sadovou zeleňou s drobnými stavbami nedosahujúcimi veľkosť hlavného objektu v zadnej časti parciel.
3. Uličnú čiaru pevne stanovenú oploteniami zachovať.
4. Stavebnú čiaru zachovať na jestvujúcich troch úrovniach.
5. Drobné stavby situovať v zadných častiach tak, aby sa čo najmenej prezentovali v komplexnom pohľade na interiér územia.

Blok III.

1. Na juhovýchodnej strane ulice zachovať charakteristickú parceláciu užších a širších dlhých parciel, pravidelne radených kolmo na komunikačnú os po oboch jej stranách.
2. Na juhovýchodnej strane ulice zachovať zastavanosť nadväzujúcu na šírku parciel.
3. Na severozápadnej strane ulice zachovať zastavanosť širších parciel solitérnymi domami a vilami.
4. Priestorové riešenie jednotlivých parciel zastavanými solitérnymi domami a domami zasunutými za uličnú čiaru zachovať s členením na okrasnú predzáhradku s drobnou záhradnou architektúrou v prednej uličnej časti parciel, s príľahlými záhradami a sadovou zeleňou s drobnými stavbami nedosahujúcimi veľkosť hlavného objektu v zadnej časti parciel.
5. Drobné stavby situovať v zadných častiach tak, aby sa čo najmenej prezentovali v komplexnom pohľade na interiér územia.
6. Uličnú čiaru pevne stanovenú oploteniami a fasádami domov v úrovni uličnej čiary zachovať.

Blok IV.

1. V prípade možnosti riešiť pôdorysnú a hmotovo-priestorovú regeneráciu na rezervnej ploche R5. Podmienky pre obnovu historického prostredia na rezervných plochách uvádza kapitola G.1.2.2. - Požiadavky na reguláciu novej zástavby a určenie a riešenie rezervných plôch.

Blok V.

1. Revitalizovať pôdorysnú a hmotovo-priestorovú regeneráciu na rezervných plochách R1 a R2. Podmienky pre obnovu historického prostredia na rezervných plochách uvádza kapitola G.1.2.2. - Požiadavky na reguláciu novej zástavby a určenie a riešenie rezervných plôch.

Blok VI.

1. Celoplošne je nutná zmena funkcie - návrat k pôvodnej funkcii, revitalizovať zeleň, podľa historických máp.
2. Plochu vyčistiť od všetkých rušivých stavieb.
3. Vylúčiť výstavbu nových objektov.
4. Vylúčiť umiestňovanie akýchkoľvek prevádzok.

Blok VII.

1. Zachovať plochu zelene.

Blok VIII.

Regenerácia historickej zástavby je minimálne reálna, nakoľko ide o pomerne mladú výstavbu zo 70-tych rokov 20. storočia, s husto sústredenou administratívnou funkciou, ktoré si mesto vyžaduje. Z uvedeného dôvodu je zástavbu bloku VIII. nevyhnutné rešpektovať ako určitú fázu vývoja mesta.

V prípade dožitia alebo asanácie stavieb zaradených do kategórie nerešpektujúcich pamiatkové hodnoty územia uvoľnenú plochu rehabilitovať tak, aby rešpektovala pamiatkové hodnoty územia, podľa podmienok uvedených pri bloku I.; mieru zastavania je však potrebné preveriť príslušnými archívnymi a pamiatkovými výskumami.

G.1.3.2. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE A OCHRANU HISTORICKÝCH DOMINÁNT A KOMPOZÍCIE VÝŠKOVÉHO ZÓNOVANIA SÍDLA A PRÍPADNÉ ODPORÚČANIE KOREKCIÍ V PROSPECH ELIMINÁCIE NARUŠENÝCH VZŤAHOV

Pre identifikáciu sídla v diaľkových pohľadoch je zachovanie dominánt nevyhnutné. Zachovanie hmotových i výškových dominánt je dôležité aj pre zachovanie gradácie vytvorenej vyčlenením sa významnejších objektov z typickej výškovej aj hmotovej zástavby.

V rámci zástavby sa nachádza jedna výšková dominanta rímskokatolícky kostol, ktorá sa uplatňuje aj v diaľkovom pohľade. V zmysle vyššie uvedených kapitol je v chránenom území nutné považovať výslednú historickú podlažnosť určenú najmä objektami s dvomi nadzemnými podlažiami. Narušenie, zvyšovanie podlažnosti by malo negatívny vplyv na historické výškové usporiadanie, ale hlavne i za následok potlačenie významných dominánt. Stanovením podmienok pre ochranu historickej parcelácie a zástavby, ako i obmedzením podlažnosti stavieb sa zabráni utváraniu nových dominánt v sektore.

Zvyšovanie hmôt existujúcej zástavby alebo vytváranie novostavieb prevyšujúcich výšku pamiatkovo chránenej zástavby (NKP, nehnuteľností vytypovaných za NKP a nehnuteľností s pamiatkovými hodnotami) by utlmilo dominantnosť definovaných historických dominánt, potláčalo by výškové zónovanie historickej štruktúry.

▪ Požiadavky:

1. V území nie je prípustný vznik nových hmotových, urbanistických, výškových ani architektonických dominánt, a to aj z pohľadu exteriéru (panorámy) na mesto.
2. Zachovať všetky historické dominanty:
  - Rím. Kat. kostol sv. Michala archanjela (*EL č. 39*),
  - Dom župný (*EL č. 59*),
  - Kaštieľ Miggaziovcov (*EL č. 30*),
  - Budova bývalého hostinca (*EL č. 26*),
  - Budova gymnázia (*EL č. 155*),
  - Budova finančných úradov (*EL č. 154*),
  - Budova bývalej banky (*EL č. 54*),
3. Zachovať všetky dominanty prírodno-krajinárskeho charakteru:
  - Areál mauzólea Miggaziovcov (*EL č. 162*),
  - Areál cintorína (*EL č. 163*),
4. Zvyšovanie hmôt existujúcej zástavby alebo vytváranie novostavieb prevyšujúcich výšku pamiatkovo chránenej zástavby je neprípustné.

G.1.3.3. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, OCHRANU A PREZENTÁCIU OPEVNENIA

V meste Zlaté Moravce sa nevyskytuje dochovaný pevnostný ani hradobný systém. Z toho dôvodu nie je možná jeho prezentácia.

G.1.3.4. POŽIADAVKY NA ZÁSADY DIFERENCOVANÉHO PRÍSTUPU K OCHRANE, OBNOVE A ÚDRŽBE OBJEKTOV V PAMIATKOVOM ÚZEMÍ

Prístup k ochrane, obnove, a údržbe objektov v pamiatkovom území legislatívne upravuje zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov a vyhláška Ministerstva kultúry SR č. 253/2010 zo 17. mája 2010, ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu, v znení neskorších predpisov.

Vo všeobecnosti je možné vypovedať, že predmetom pamiatkovej ochrany územia je zachovanie a regenerácia urbanistických a architektonických hodnôt, ako jedným zo základných prvkov vytvárajúcich charakter územia (situovanie objektu v rámci parcely, pôdorysné usporiadanie objektov, základné objemové riešenie, spôsob ich prestrešenia). Tieto hodnoty neoddeliteľne dopĺňajú špecifické hodnoty jednotlivých výtvarných a umelecko-remeselných detailov. Práve oni sa v neposlednom rade podieľajú na dotvorení historickej atmosféry prostredia. Platí tu pravidlo, že všetky dochované hodnoty od stredoveku po polovicu 20. storočia sú pre územie vzácne, majú vysokú hodnotu a je opodstatnený dôvod chrániť ich v maximálnej miere. A to bez ohľadu na to, či ide o hodnoty viditeľné (prvky fasád) alebo hodnoty skryté pod novšími vrstvami (murivá, historické omietky).

Predmetom pamiatkovej ochrany v súčasnosti nie sú novostavby, objekty postavené po 2. pol. 20. storočia a 21. storočia. Ich prípadné úpravy hmotového a architektonického riešenia nesmú negatívne ovplyvniť pamiatkové hodnoty pamiatkovej zóny.

Národné kultúrne pamiatky sú predmetom individuálneho posudzovania, podliehajú zásade vysokého stupňa ochrany stavby ako celku, sú predstaviteľmi najvyššej koncentrácie pamiatkových hodnôt. Zámery úprav ostatných nehnuteľností sa posudzujú vo vzťahu k pamiatkovým hodnotám. Rozsah zachovania pamiatkových hodnôt je zisťovaný pamiatkovými výskumami, o ktorých vykonaní rozhoduje krajský pamiatkový úrad v rámci rozhodnutí o zámere obnovy národných kultúrnych pamiatok, resp. v rámci rozhodnutí o zámere úpravy nehnuteľností. Vykonanie pamiatkových výskumov je spravidla potrebné v prípadoch navrhovaných zásahov do pôvodných hmôt, konštrukcií alebo povrchových úprav národných kultúrnych pamiatok a nehnuteľností, ktoré disponujú pamiatkovými hodnotami.

Každý objekt v pamiatkovom území je považovaný za fyzický doklad historického vývoja územia. Zmeny, ako je pridanie vymyslených znakov alebo architektonických prvkov z iného historického obdobia či objektu, ktoré neodôvodnene vytvárajú falošný dojem historického vývoja, sú neprijateľné.

1. NÁRODNÉ KULTÚRNE PAMIATKY

Na ochranu a obnovu národných kultúrnych pamiatok sa vzťahuje § 27, § 28, § 32, § 33 pamiatkového zákona. Ku každej národnej kultúrnej pamiatke je potrebné pristupovať individuálne. Konkretizácia pamiatkových hodnôt je uvedená v evidenčných listoch jednotlivých objektov, vid' príloha: Evidenčné listy.

▪ **Požiadavky:**

1. Národné kultúrne pamiatky musia podliehať individuálnej pamiatkovej ochrane v zmysle platnej legislatívy.
2. Národné kultúrne pamiatky musia byť trvalo udržiavané v dobrom stave, musia sa využívať a prezentovať spôsobom, ktorý zodpovedá ich pamiatkovej hodnote.
3. Obnovou sa musí predchádzať ohrozeniu, poškodeniu, zničeniu alebo odcudzeniu národnej kultúrnej pamiatky.
4. Za obnovu národných kultúrnych pamiatok sa považuje súbor špecializovaných odborných činností, ktorými sa vykonáva údržba, konzervovanie, oprava, adaptácia a rekonštrukcia národnej kultúrnej pamiatky alebo jej časti s cieľom zachovania ich pamiatkových hodnôt.
5. Obnovu národnej kultúrnej pamiatky je nevyhnutné vykonávať iba na základe exaktne zistených pamiatkových hodnôt.
6. V závislosti od zámeru obnovy určí krajský pamiatkový úrad v rozhodnutí o zámere obnovy požiadavku vykonania predchádzajúceho pamiatkového výskumu.
7. Originál národnej kultúrnej pamiatky je nevyhnutné zachovať v maximálnej miere.
8. Zachovať všetky existujúce a zistené hodnoty.
9. Prestavby národných kultúrnych pamiatok môžu byť vykonávané iba za účelom prinávratenia narušených pamiatkových hodnôt.
10. Stavebné zásahy je nevyhnutné realizovať za účelom odstraňovania nevhodných úprav kultúrnej pamiatky.
11. Zmena historického hmotového objemu nadstavbou, znížením a zmenou tvaru strechy je neprípustná.
12. Zobytnenie podkrovia je možné navrhnuť v opodstatnených prípadoch a je predmetom individuálneho posúdenia navrhovaného riešenia krajským pamiatkovým úradom. Pri navrhovaní druhu a rozsahu presvetlenia podkrovia vychádzať jednotne z priestorových parametrov strechy a plošných parametrov strešných rovín.
13. Zateplňovanie fasád objektov NKP, ktoré sú nositeľmi akýchkoľvek slohotvorných architektonických a umelecko-remeselných prvkov je neprípustná; v prípade požiadavky zateplenia fasád bez slohotvorných prvkov je nutné pristupovať od prípadu k prípadu - potrebu zateplenia dôsledne zvážiť, vziať do úvahy materiálové a konštrukčné vlastnosti predmetnej stavebnej konštrukcie a celkový charakter stavby.

2. NEHNUTEĽNOSTI VYTYPOVANÉ NA VYHLÁSENIE ZA NKP

Podmienky ochrany, obnovy a údržby týchto objektov definuje pamiatkový zákon, ako ochranu, údržbu a obnovu nehnuteľností nachádzajúcich sa v pamiatkovom území.

Všetky stavebné zásahy a úpravy v objekte je nutné vykonávať tak, aby v objekte neboli ohrozené zachované pamiatkové hodnoty. Vzhľadom na rovnako vysokú mieru zachovania pamiatkových hodnôt ako u kategórie Národné kultúrne pamiatky, ako i o zámer vyhlásiť tieto nehnuteľnosti za národné kultúrne pamiatky sú požiadavky pre úpravu nehnuteľností tejto kategórie rovnaké ako pre národné kultúrne pamiatky.

▪ **Požiadavky:**

1. Nehnuteľnosti vytypované na vyhlásenie musia byť trvalo udržiavané v dobrom stave, musia sa využívať a prezentovať spôsobom, ktorý zodpovedá ich pamiatkovej hodnote.
2. Ich úpravou sa musí predchádzať ohrozeniu, poškodeniu, zničeniu alebo ich odcudzeniu.
3. Nevyhnutné je vykonávať ich pravidelnú údržbu, konzervovanie, opravu a rekonštrukciu s cieľom zachovania ich pamiatkových hodnôt.

4. Akékoľvek ich úpravy je nevyhnutné vykonávať iba na základe exaktne zistených pamiatkových hodnôt.
5. V závislosti od zámeru úpravy určí krajský pamiatkový úrad v rozhodnutí o zámere úpravy požiadavku vykonania predchádzajúceho pamiatkového výskumu.
6. Originál nehnuteľnosti vytypovanej na vyhlásenie je nevyhnutné zachovať v maximálnej miere.
7. Zachovať všetky existujúce a zistené hodnoty.
8. Prestavby nehnuteľnosti vytypovaných na vyhlásenie môžu byť vykonávané iba za účelom prinávratenia narušených pamiatkových hodnôt.
9. Stavebné zásahy je nevyhnutné realizovať za účelom odstraňovania nevhodných úprav.
10. Zmena historického hmotového objemu nadstavbou, znížením a zmenou tvaru strechy je neprípustná.
11. Zobytnenie podkrovia je možné navrhnuť v opodstatnených prípadoch a je predmetom individuálneho posúdenia navrhovaného riešenia krajským pamiatkovým úradom. Pri navrhovaní druhu a rozsahu presvetlenia podkrovia vychádzať jednotne z priestorových parametrov strechy a plošných parametrov strešných rovín.

3. NEHNUTEĽNOSTI S PAMIATKOVOU HODNOTOU

Podmienky ochrany, obnovy a údržby týchto nehnuteľností definuje pamiatkový zákon ako ochranu, údržbu a obnovu nehnuteľností nachádzajúcich sa na pamiatkovom území. Na ochranu a úpravu týchto objektov sa vzťahuje § 29, §30, § 32 pamiatkového zákona. Ku každému objektu je potrebné pristupovať individuálne. U nehnuteľností kategórie s pamiatkovými hodnotami sa nepredpokladá vyhlásenie predmetnej nehnuteľnosti za NKP, lebo ich pamiatkové hodnoty sú zachované iba lokálne. Nevyhnutnosť ich ochrany vyplýva z ich významu ako objektov dotvárajúcich historické prostredie pamiatkovej zóny. O niektorých týchto objektoch môže mesto rozhodnúť podľa § 14 ods. 4 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov o utvorení a odbornom vedení evidencie pamätihodností. Ku každej nehnuteľnosti je potrebné pristupovať individuálne. Konkretizácia pamiatkových hodnôt je uvedená v evidenčných listoch jednotlivých objektov, viď príloha: Evidenčné listy.

Nevyhnutné je udržiavať ich v dobrom technickom stave a ich bežnú údržbu vykonávať tradičnými materiálmi a technológiami za účelom zachovania slohotvorných prvkov, resp. obnovy zaniknutých, či narušených častí prvkov. Prípadný zásah do hmoty nad rámec historického objemu, resp. zánik objektov, by znamenalo značné ochudobnenie historického obrazu územia, pretože spoluvytvárajú jej dochovanú historickú podstatu. Prístup k ich úprave je individuálny, podľa zachovania pamiatkových hodnôt a podľa kvality novších úprav. Objekty disponujú pamiatkovými hodnotami, ktorými sú hlavne hmota objektu, fasáda, parter alebo strecha objektu. Preto tie časti, ktoré pamiatkovou hodnotou disponujú, musia zostať zachované, a tie ktoré pamiatkovou hodnotou nedisponujú, môžu byť adekvátne upravené alebo zmenené podľa situácie konkrétneho objektu, v rámci stanovených limitov. Objekty, ktoré boli novodobo upravované v koncepcii historického prostredia, napr. úpravou fasád prvkami v zjednodušenej forme, úpravou otvorov pri rešpektovaní tektoniky samotného objektu či okolitých budov, je možné akceptovať. Objekty, ktorých úpravy sú značne degradujúce, je potrebné riešiť stavebnými úpravami.

Zámery úprav nehnuteľností sa posudzujú vo vzťahu k pamiatkovým hodnotám. Množstvo pamiatkových hodnôt nie je exaktne zistených. Realizácie niektorých zámerov úprav si vyžadujú potrebu vykonať pamiatkové výskumy súvisiace s plánovanými zmenami, napr.

plánovaná zmena dispozície, obnova farebného riešenia fasády, obnova umelecko-historických prvkov fasád a výplní otvorov.

▪ **Požiadavky:**

1. Všetky existujúce pamiatkové hodnoty exteriérov musia ostať zachované.
2. Musia byť trvalo udržiavané v dobrom stave, musia sa využívať a prezentovať spôsobom, ktorý zodpovedá ich pamiatkovej hodnote.
3. Stavebné zásahy sú prípustné na základe individuálneho posúdenia a iba za podmienky, že nedôjde k zničeniu či poškodeniu pamiatkových hodnôt, resp. za účelom odstraňovania nevhodných úprav nehnuteľností.
4. V závislosti od zámeru úpravy určí krajský pamiatkový úrad v rozhodnutí o zámere úpravy požiadavku vykonania predchádzajúceho pamiatkového výskumu.
5. Za prípustnú úpravu je možné považovať iba takú, ktorá nespôsobí zničenie, poškodenie, či zánik pamiatkových hodnôt exteriéru nehnuteľnosti.
6. Akékoľvek úpravy je nutné riešiť s rešpektom na ich architektonický výraz, na základe dochovanej historickej fotodokumentácie.
7. Nenadstavovať, ani nemeniť objem ich hmoty vychádzajúci z historického pôdorysného riešenia, výška a šírka dvorového krídla nesmie presiahnuť výšku a šírku uličného krídla. Výnimky sú možné na základe individuálneho posúdenia konkrétneho návrhu krajským pamiatkovým úradom.
8. Zateplňovanie uličných fasád je neprípustné.
9. Úpravou zabezpečiť prinavrátanie narušených pamiatkových hodnôt nehnuteľností.
10. Úpravy riešiť za účelom odstraňovania nevhodných úprav, napr. dispozičné zmeny, zmeny osovosti, odstránenie nežiaducich technických zariadení.
11. Narušené fasády musia byť rehabilitované, napr. prinavrátanie historickej osovosti fasád, výplní otvorov, slohotvorných prvkov.
12. Zachovať pôvodný tvar strechy a pôvodné výškové úrovne hrebeňov, odkvapov a pod. Zobytnenie podkrovia je možné v opodstatnených prípadoch a je predmetom individuálneho posúdenia navrhovaného riešenia krajským pamiatkovým úradom. Pri navrhovaní druhu a rozsahu presvetlenia podkrovia jednotne vychádzať z priestorových parametrov strechy a plošných parametrov strešných rovín.
13. Zaniknuté pamiatkové hodnoty rehabilitovať formou náznakovej rekonštrukcie.
14. Nevhodné materiály (napr. obklady soklov, novodobé výplne otvorov) nahrádzať tradičnými, v zmysle požiadaviek na zachovanie charakteristických stavebných materiálov, kapitola G.1.5.2.
15. Základným princípom, ktorý je nutné rešpektovať pri zásahoch do objektov v pamiatkovom území, je princíp autenticity a reverzibility.
16. Pri stavebných úpravách objektov je žiaduca úprava prípadných rušivých prvkov objektov tak, aby sa eliminoval ich nepriaznivý vplyv na pamiatkové hodnoty.

4. NEHNUTEĽNOSTI REŠPEKTUJÚCE PAMIATKOVÉ HODNOTY ÚZEMIA

Podmienky ochrany, úpravy týchto objektov definuje pamiatkový zákon ako základnú ochranu pamiatkového územia a úpravu nehnuteľností nachádzajúcich sa v pamiatkovom území. Výrazovo kontextuálne dotvárajú historické prostredie. Nakoľko ide o objekty architektonicky riešené v príslušnom slohovom období, je žiaduce ich ponechať bez výraznejšieho zásahu do ich výrazu. V prostredí musia byť priznané ako stavby príslušného obdobia, ako výpoveď o stavebnom vývoji územia. Ku každej nehnuteľnosti je potrebné

prístupovať individuálne. Konkretizácia pamiatkových hodnôt je uvedená v evidenčných listoch jednotlivých objektov, vid' príloha: Evidenčné listy.

▪ **Požiadavky:**

1. Objekty musia byť trvalo udržiavané v dobrom stave, musia sa využívať a prezentovať spôsobom, ktorý zodpovedá miere ich ochrany.
2. Akékoľvek úpravy je nutné riešiť s rešpektom k architektonickému výrazu nehnuteľnosti ako i architektonickým hodnotám okolitej pamiatkovo chránenej zástavby pamiatkového územia.
3. Nové úpravy riešiť tak, aby nenarušili ich slohový prejav, aby nepôsobili degradujúco nielen na samotnú stavbu, ale i na celé prostredie.
4. Zmena ich objemu je predmetom individuálneho posúdenia, zmeny objemu nesmú pôsobiť degradujúco na okolitú historickú zástavbu.

5. OBJEKTY NEREŠPEKTUJÚCE PAMIATKOVÉ HODNOTY ÚZEMIA

Podmienky regulovania a úpravy týchto objektov definuje pamiatkový zákon ako základnú ochranu pamiatkového územia a úpravu nehnuteľností nachádzajúcich sa v pamiatkovom území. V predmetnom území sú považované za rušivé voči určeným pamiatkovým hodnotám. Vo väčšine prípadov je nutné ich akceptovať v ich hmote. Prípustné sú iba také úpravy, ktoré zhodnotia ich pôsobenie v historickom prostredí. Na ochranu a úpravu týchto objektov sa vzťahuje § 29, §30, § 32 pamiatkového zákona.

V kontexte pamiatkového územia pôsobia rušivo nielen výrazne nevhodným riešením fasády, ale aj hmotou stavby, pričom v prevažnej miere dochádza k naddimenzovaniu jednotlivých objektov.

Uvedomujeme si, že asanácia týchto objektov je v súčasnosti nereálna z majetkovo–právnych a ekonomických dôvodov. Ide hlavne o prevádzkové budovy s technologickým zariadením. Eliminovať ich pôsobenie v historickom prostredí je možné vhodnou úpravou zelene. Ku každej nehnuteľnosti je potrebné pristupovať individuálne. Konkretizácia pamiatkových hodnôt je uvedená v evidenčných listoch jednotlivých objektov, vid' príloha: Evidenčné listy.

▪ **Požiadavky:**

1. Objekty je nutné akceptovať, v prípade ich náhrady musí novostavba vychádzať z parametrov historickej zástavby.
2. Objekty tejto kategórie je možné upravovať v polohe fasád materiálmi a farbami, rešpektujúcimi historické prostredie – hladké omietky, drevené výplne, chladnejšie, menej sýte odtiene farieb.
3. Zmena ich objemu je predmetom individuálneho posúdenia, zmeny objemu nesmú pôsobiť rušivo na okolitú historickú zástavbu.

6. PAMÄTIHODNOSTI MESTA

V prípade, ak mesto Zlaté Moravce vytvorí Evidenciu pamätihodností mesta, pre úpravu jednotlivých nehnuteľností budú platiť požiadavky príslušnej kategórie nehnuteľností tej kapitoly, v ktorej bude konkrétna nehnuteľnosť zaradená.

G.1.4. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU VÝŠKOVÉHO A PRIESTOROVÉHO USPORIADANIA OBJEKTOV

V chránenom území je nutné považovať výslednú historickú podlažnosť v zásade za nemennú. Historickú zástavbu je potrebné zachovať v maximálnej miere v jej autentickej podobe, s cieľom zachovania identity historického prostredia územia. Všetky existujúce objekty s pamiatkovými hodnotami je nevyhnutné zachovať s ohľadom na ich zachované, resp. narušené pamiatkové hodnoty, k úpravám pristúpiť s cieľom zachovať, resp. prinavrátiť hodnoty samotných objektov. V prípade úprav existujúcej zástavby je predpoklad požiadaviek zmeny podlažnosti.

▪ **Požiadavky:**

1. Vo všeobecnosti je nevyhnutné stanoviť, že zmeny nárastu či úbytkov hmôt existujúcich objektov sú neprípustné.
2. Nerozširovať úzke dvory objektov vymedzené uličnou čiarou, bočnou stenou objektu a hranicou parcely.
3. Zachovať, udržiavať a regenerovať historickú niveletu a profiláciu terénu v sektore.
4. Prístavby alebo dostavby rodinných domov sú prípustné iba v obmedzenom rozsahu; musia byť nižšie ako hlavná hmota pôvodného objektu; musia mať výškovú úroveň odkvapu strechy (resp. najvyššiu úroveň fasády) situovanú nižšie ako výšková úroveň odkvapu strechy objektu, ku ktorému sú prístavované; musia mať výškovú úroveň najvyššieho hrebeňa strechy (resp. najvyššieho bodu novostavby) situovanú nižšie ako výšková úroveň hrebeňa strechy objektu, ku ktorému sú prístavované; je vhodné priradovať predovšetkým k dvorovým krídlam; nie je možné realizovať v priestoroch úzkych dvorov objektov vymedzených uličnou čiarou, bočnou stenou objektu a hranicou parcely; môžu spolu s pôvodným objektom dosiahnuť veľkosť zastavanej plochy, ktorá bude menšia ako polovica pôvodného pozemku; väčšia časť plochy pôvodného pozemku musí zostať nezastavaná.
5. Z hľadiska požiadavky na objemové riešenie je prípustná zmena objemu hmôt chápaná len ako náprava rušivého stavu nevhodnými prístavbami či nadstavbami objektov. Historický objem objektov je však potrebné preveriť príslušnými pamiatkovými výskumami.
6. Obnovou narušenej historickej zástavby v danom území je potrebné prinavrátiť urbanistické, architektonické a historické hodnoty územia s dôrazom na prezentáciu ako jednotlivých prvkov objektov, tak i celého priestoru. Pri väčšine rušivo pôsobiacich novostavieb je však nemožné požadovať asanáciu pre ich vhodné využitie a dobrý stavebno-technický stav, preto je potrebné ich rešpektovať v dnešnom rozsahu a ich rušivé pôsobenie, pokiaľ možno, eliminovať.
7. Nevytvárať nové hmotové ani výškové dominanty.
8. Obnoviť výškovo-priestorové usporiadanie zástavby v deštruovaných častiach.
9. V prípade dožitia alebo asanácie stavieb zaradených do kategórie nerešpektujúcich pamiatkové hodnoty územia plochu po asanácii upraviť alebo doplniť tak, aby rešpektovala pamiatkové hodnoty územia.

Blok I.

1. Zachovať výškové usporiadanie zástavby tvorenej prevažne radovými domami s 1 a 2 nadzemnými podlažiami a tradičnou strechou (sedlovou, valbovou).

Blok II. a III.

1. Zachovať výškové usporiadanie zástavby tvorenej prevažne rodinnými domami s 1 nadzemným podlažím a tradičnou strechou (sedlovou, valbovou, pultovou, manzardovou a pod.), doplnenej niekoľkými rodinnými domami a vilami s 1 nadzemným podlažím a zobytným podkrovím, prípadne s 2 nadzemnými podlažiami a bytovými domami s 2 nadzemnými podlažiami.
2. Nevytvárať novostavby, prístavby, prístrešky alebo dostavby v polohách predzáhradok nehnuteľností.

Blok IV.

1. Zachovať výškové usporiadanie zástavby areálu nemocnice.
2. V prípade obnovy zástavby v severnej časti bloku, túto obnoviť podľa požiadaviek učených pre výstavbu na R5.

Blok V.

1. Zachovať jediný existujúci historický objekt v pôvodnom objemovom riešení.
2. Ostatné objekty objemovo nezväčšovať.
3. V prípade obnovy zástavby, túto obnoviť podľa požiadaviek učených pre výstavbu na R1 a R2.

Blok VI.

1. Vylúčiť výstavbu nových objektov.
2. Objekty objemovo nezväčšovať.
3. Celoplošne je nutná zmena funkcie - návrat k pôvodnej funkcii, revitalizovať zeleň, podľa historických máp.

Blok VII.

1. V parkovo upravenom priestore nevytvárať nové stavebné objemy.
2. V areáli cintorína náhrobníky neprestrešovať.

Blok VIII.

Regenerácia historického priestorového usporiadania je minimálne reálna, nakoľko ide o pomerne mladú výstavbu zo 70-tych rokov 20. storočia, zástavbu bloku VIII. nevyhnutné rešpektovať ako určitú fázu vývoja mesta.

V prípade dožitia alebo asanácie stavieb zaradených do kategórie nerešpektujúcich pamiatkové hodnoty územia uvoľnenú plochu rehabilitovať tak, aby rešpektovala pamiatkové hodnoty územia, podľa podmienok uvedených pri bloku I.; mieru zastavania je však potrebné preveriť príslušnými archívnymi a pamiatkovými výskumami.

STRECHY

1. Typ strechy musí byť zachovaný nasledovne:
  - pri radovej zástavbe sedlové strechy, ojedinele manzardové s hrebeňom strechy rovnobežne orientovaným s ulicou, pri nárožných objektoch na konci radovej zástavby s valbou,
  - pri objektoch solitérne situovaných sedlová, valbová strecha musia ostať zachované v súčasnom rozsahu,
  - stavové strešné vežičky, atikové nadstavce, historické odkvapové rímasy musia ostať zachované v súčasnom rozsahu,

- dvorové krídla musia mať strechy pultové a sedlové,
  - objekty s dlhým krídlom tiahnucim sa do dvora musia mať hrebeň sedlovej alebo valbovej strechy orientovaný kolmo na ulicu,
  - ploché strechy, charakteristické pre nehnuteľnosti pochádzajúce z prvej polovice 20. storočia, je nevyhnutné rešpektovať, t.j. typ strechy sa nesmie meniť; strechy musia ostať zachované v súčasnom rozsahu.
2. Výber typu strechy pri jednotlivých nehnuteľnostiach je nevyhnutné riešiť diferencovaným prístupom – na základe pamiatkových a archívnych výskumov.
  3. Zachovať existujúce strechy na nehnuteľnostiach, ktoré sú predmetom pamiatkovej ochrany (NKP, nehnuteľnosti vytypované na vyhlásenie za NKP a nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou).
  4. Zmena typu strechy na nehnuteľnostiach, ktoré sú predmetom pamiatkovej ochrany (NKP, nehnuteľnosti vytypované na vyhlásenie za NKP a nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou), je prípustná iba v odôvodnených prípadoch, na typ preukázaný príslušnými pamiatkovými výskumami.
  5. Nadstavby podlaží ani striech nehnuteľnosti, ktoré sú predmetom pamiatkovej ochrany (NKP, nehnuteľnosti vytypované na vyhlásenie za NKP a nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou) nie sú prípustné.
  6. Nadstavby podlaží ani striech nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou sú prípustné iba v odôvodnených prípadoch, na typ preukázaný príslušnými pamiatkovými výskumami.
  7. Nenadstavovať, ani nemeniť objem hmoty vychádzajúci z historického pôdorysného riešenia, výška a šírka dvorového krídla nesmie presiahnuť výšku a šírku uličného krídla.
  8. Existujúca úroveň korunnej rímsy a strešného hrebeňa musí ostať zachovaná.
  9. Historický, existujúci typ strešnej krytiny musí ostať zachovaný na NKP, nehnuteľnostiach vytypovaných na vyhlásenie a s pamiatkovou hodnotou v zastúpení:
    - a) tvrdá krytina – škridla v odtieňoch prírodnej červenej farby,
    - b) mäkké krytiny – plech.
  10. Zvolený typ strešnej krytiny musí zodpovedať historicky potvrdenému alebo obvyklému typu strešnej krytiny štruktúrou, farebnosťou a spôsobom kladenia.
  11. Pôvodné komínové telesá musia ostať zachované, komínové telesá musia byť murované z tehál.
  12. V prípade potreby vytvorenia komínových telies tieto musia byť dopĺňané v historicky pôvodných polohách, na základe zachovaných častí komínových konštrukcií, výskumov alebo podľa dobových pohľadníc zo začiatku 20. storočia.
  13. Pôvodné odkvapové žľaby, vrátane dekoratívnych kotlíkov zachovať.
  14. Pri rekonštrukcii striech, respektíve zobytnovaní podkrovia musí zostať zachovaný pôvodný typ strechy, sklon strechy a pôvodné výškové nivelety strechy.
  15. V prípade rekonštrukcie plochej strechy na objektoch bez pamiatkovej hodnoty je prípustné strechu nahradiť sedlovou, pultovou strechou alebo plochou strechou terasovite ustupujúcou od ulice, ak zásady umožňujú zvýšenie hmoty konkrétnej nehnuteľnosti.
  16. Zobytnenie podkrovia je možné iba v prípade, ak to umožňuje historický typ a sklon strechy.
  17. Perforácia striech nie je prípustná vo vizuálne exponovaných polohách; presvetlenie je prípustné na dvorových stranách striech, vo vnútroblokoch, vo vizuálne neexponovaných polohách. Pri presvetľovaní podkroví.
  18. Situovanie strešných okien a vikierov musí rešpektovať existujúce historické strešné vikiere, pre presvetlenie podkrovných priestorov sú neprípustné nadrozmerné strešné okná a vikiere.
  19. Strešné roviny môžu byť perforované iba v jednom rade.

20. Pri navrhovaní druhu a rozsahu presvetlenia podkrovia vychádzať z priestorových parametrov strechy a plošných parametrov strešných rovín rovnako a tiež aj zo širšieho architektonického a urbanistického kontextu. Perforácia strechy musí byť minimalizovaná na nevyhnutný rozsah (nevytvárať veľký počet strešných okien a vikierov).
21. Dbať na primeranú veľkosť strešných okien alebo vikierov vo vzťahu k strešným rovinám a strechám.
22. Počet strešných okien musí byť obmedzený tak, aby súčet širok všetkých okien nepresahoval 1/4 šírky príslušnej plochy strechy, resp. historické technické vetracie okná, bez pamiatkovej hodnoty, môžu byť nahrádzané novými strešnými oknami.
23. Výška strešného hrebeňa novostavieb nesmie prevýšiť úroveň strešného hrebeňa susedných pamiatkovo chránených stavieb.
24. Neumiestňovať do strešných rovín loggie, terasy, vegetačné strechy.

G.1.5. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU PRVKOV ULIČNÉHO INTERIÉRU A ULIČNÉHO PARTERU

G.1.5.1. POŽIADAVKA NA OCHRANU TYPICKÝCH PRVKOV PROSTREDIA

1. Na území je potrebné obmedziť individuálne vkladanie nových prvkov malej architektúry, novodobých plastík, replík zaniknutých prvkov a pod. Prípadné odôvodnené nové vkladania takýchto prvkov je potrebné riešiť koncepčne vo vzťahu k celkovému prostrediu, ostatným prvkom a genia loci miesta.
2. Všetky navrhované úpravy verejných plôch a priestorov, vrátane prvkov exteriérového mobiliáru, musia svojím technickým a výtvarným riešením rešpektovať, prípadne rehabilitovať historický charakter pamiatkového územia.
3. Pri návrhu nových prvkov drobnej architektúry a ostatného vybavenia (stánky, lavičky, koše a pod.) vychádzať z tradičných tvarov, foriem, materiálov a ich farebnosti (kameň, drevo, kov, sklo a pod.). Rozsah nových prvkov minimalizovať.
4. Parter je potrebné vnímať ako neoddeliteľnú estetickú a kompozičnú súčasť fasády a zároveň ako súčasť verejného priestoru.
5. Potrebné je zachovať a rešpektovať hodnotné prvky uličného interiéru, najmä historické sochy a dlažby, zachované pod novodobými úpravami komunikácií.
6. Zachovať a obnovovať oplotenia, ktoré tvoria súčasť nehnuteľnosti, zaniknuté oplotenia prinavrátiť späť.
7. Výmenu prvkov drobnej architektúry (lavičky, smetné nádoby, lampy, informačné tabule) je potrebné riešiť koncepčne tak, aby nenarušili estetický stav prostredia ani objektov.
8. Obnovu riešiť reštaurovaním, príp. umelecko-remeselne; v zmysle platnej legislatívy.
9. Pre dočasné, prípadne trvalé premiestnenie postupovať v zmysle platnej legislatívy.
10. Rešpektovať autorské práva žijúcich autorov a uprednostniť možnosť úpravy samotným autorom. V prípade nežijúceho autora úpravu realizovať odborníkom s identickým vzdelaním autora diela.
11. Uprednostniť pravidelnú odbornú údržbu.
12. Prípadné umiestnenie nových sochárskych diel musí mať súdobý výraz a nesmie pôsobiť rušivo. Ich výber a lokalizácia bude posudzovaná individuálne podľa výtvarných kvalít, priestorových možností a pamiatkových hodnôt navrhovanej lokality.

1. SOCHY A SOCHÁRSKE KOMPOZÍCIE, KRÍŽE ...

1. Nepripustné je odstrániť prvky kategórie národné kultúrne pamiatky.
2. Všetky historické plastiky zachovať.
3. Obnovu a ich úpravu vykonávať umelecko-remeselne alebo reštaurátorsky.
4. Umiestnenie novej plastiky (situovanie, výtvarné a materiálové riešenie, rozmery, osadenie) nesmie narušiť pamiatkové hodnoty nehnuteľnosti, na ktorej bude umiestnená alebo pamiatkové hodnoty sektora.
5. Plastiky nezastrešovať.

2. PLOTY A OPLOTENIE

1. Nepripustné je odstrániť oplotenia kategórie národné kultúrne pamiatky a oplotenia kategórie nehnuteľnosti s pamiatkovými hodnotami.
2. Plné murované múry musia ostať zachované v historickej podobe – priestorové riešenie, materiálové riešenie, povrchová úprava, farebné riešenie omietaných múrov – monochrómne vo farbe omietky.
3. Oplotenia v bloku II. a III. zachovať v historickom výraze – murovaný alebo kamenný sokel, murovaný omietaný pilier a kované oplotenie zachované v autenticknej podobe.
4. Narušené múry a oplotenia s pamiatkovými hodnotami obnoviť umelecko-remeselným spôsobom.
5. Zaniknuté múry a oplotenia prinavrátiť slohovou rekonštrukciou na základe prípadnej dochovanej historickej fotodokumentácie, resp. slohovou analýzou, výrazovo prispôbiť slohovému riešeniu predmetnej nehnuteľnosti.
6. Ďalšie oplotenia a oporné múry disponujúce pamiatkovými hodnotami, identifikované nad rozsah uvedených v predmetnej kapitole, zachovať a neodstraňovať.

3. PAMÄTNÉ TABULE, RELIÉFY

1. Nepripustné je odstrániť prvky kategórie národné kultúrne pamiatky.
2. Všetky historické pomníky zachovať.
3. Obnovu a ich úpravu vykonávať umelecko-remeselne alebo reštaurátorsky.
4. Umiestnenie novej plastiky, pamiatkovej tabule alebo pomníka (situovanie, výtvarné a materiálové riešenie, rozmery, osadenie) nesmie narušiť pamiatkové hodnoty nehnuteľnosti, na ktorej bude umiestnená alebo pamiatkové hodnoty sektora.
5. Pomníky nezastrešovať.

4. FONTÁNY

1. Fontánu na námestí, ako zdroj vody ponechať; zmena výtvarného riešenia je prípustná po predložení nového koncepčného návrhu.
2. Fontánu situovanú v areáli nemocnice ponechať, vrátane bazéna so sochárskou výzdobou, koncepčne a funkčne riešeného k fontáne stvárňujúcej kvet.
3. Úpravu riešiť umelecko-remeselne; v zmysle platnej legislatívy; uprednostniť pravidelnú odbornú údržbu.

5. SPEVNENÉ PLOCHY, DLAŽBY

1. Konkrétnu úpravu koncepčných plánov dlažieb v historickom centre mesta je nutné konfrontovať s príslušným krajským pamiatkovým úradom.
2. Na povrchovú úpravu spevnených plôch verejných priestranstiev a komunikácií používať kamennú dlažbu, resp. imitáciu kameňa, najvhodnejšie typu mačacích hláv alebo nepravidelného štiepaného kameňa.
3. Nepoužívať dlažbu z rezaných platní s leštenou povrchovou úpravou.
4. V prípade výmeny dlažby je nutné preveriť historickú niveletu terénu a prispôbiť sa jej v čo najväčšej miere, aby nedochádzalo k umelému zvyšovaniu terénu. Z tohto dôvodu je nutné v takýchto prípadoch vykonávať archeologický výskum, ktorý zistí pôvodnú povrchovú úpravu a niveletu komunikácii.

6. INÝ MOBILIÁR (LAVIČKY, KOŠE, VÝVESNÉ ŠTÍTY, REKLAMY, MARKÍZY)

1. Súčasný mobiliár námestia je vyhovujúci, riešený ako novotvar s neutrálnym výrazom, vhodné ponechať.
2. Pri návrhu či výbere nového mobiliáru (lavičky, smetné koše a pod.) uprednostňovať prírodné a tradičné materiály v kontexte s okolitým historickým prostredím sektora. Odporúča sa forma kontextuálneho novotvaru.
3. Mobiliár navrhovať ako historizujúci podľa výsledkov výskumov alebo ako novotvar s neutrálnym výrazom zodpovedajúcim kvalitám súčasných trendov.
4. Verejné priestranstvá osvetľovať stožiarovými svietidlami.
5. Umiestnenie konzol musí akceptovať predovšetkým princípy osvetľovania verejných budov, teda osvetľovacie konzoly umiestňovať pri vchodoch, v prípade viac významných objektov aj párovo, a to iba na základe dochovanej historickej dokumentácie.
6. V prípade objektov vyhlásených za národné kultúrne pamiatky podlieha osvetlenie budov individuálnemu posúdeniu krajským pamiatkovým úradom.

G.1.5.2. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, VÝBER A POUŽITIE CHARAKTERISTICKÝCH STAVEBNÝCH MATERIÁLOV

Historické stavby, architektonické stvárnenia novostavieb a rehabilitácia zmodernizovaných stavieb v chránenom území úzko súvisí s otázkou stavebných materiálov. Ten je spolu s hmotovým a tvaroslovným riešením neoddeliteľnou a významnou súčasťou a základným predpokladom pre vznik diela citlivo sa začleňujúceho do historického prostredia. Platí zásada, že materiálová ponuka bola predovšetkým daná dostupnými materiálmi v mieste stavby alebo v jej blízkom okolí, ktoré sa práve preto stali pre dané sídlo a oblasť charakteristickými.

Vo všeobecnosti platí, že nie je vhodné aplikovať historické, prírodné materiály na tých častiach stavieb a v takých architektonických súvislostiach, v ktorých sa v minulosti nepoužívali. Nie je však principiálne vhodné ani vylučovať citlivé použitie niektorých moderných materiálov a konštrukcií. Nežiaduce sú však výstredné materiálové povrchy a podobne aj výrazné netradičné, teplejšie, viac sýte farby.

Z hľadiska špecifík stavebných diel dominujú murované omietané architektonické objemy s aditívnym radením stavebných hmôt.

▪ Požiadavky:

1. Zachovať, udržiavať a obnovovať pôvodné materiálové riešenie:

- kamenných prvkov (zábradlia, ozdobné tvaroslovné prvky, sokle oplotení v bloku II a III);
  - tehlových konštrukcií (murivá stien, vrátane neomietaných tehlových murív a lemov stupňovito ukončených štítových múrov, soklov, múrikov a zábradlí, komíny, ohradné múry a oplotenia pozemkov, podmurovky plotov a soklových častí oplotení, stĺpy vstupných brán na pozemok, neomietané aj omietané stĺpiky oplotenia, vyrovnávacie terénne schodiská);
  - omietok (povrchy soklov, fasád, múrikov, zábradlí, ohradných múrov a oplotení, podmuroviek plotov a soklových častí oplotení, stĺpov vstupných brán na pozemok a stĺpikov oplotení, omietkové tvaroslovné prvky fasád);
  - štukových prvkov plastického tvaroslovného členenia;
  - keramických prvkov (maloformátová strešná krytina);
  - drevených prvkov (výplne okenných otvorov, výplne dverných otvorov, zábradlia, konštrukcie krovov);
  - kovových prvkov (výplne okenných otvorov, výplne dverných otvorov nehnuteľností z 1.polovice 20.storočia, mreže, kované koše na kvetináče, zábradlia, vstupné brány a bránky na pozemok, menšie plechové technické vetracie vikiere, originálna plechová strešná krytina, ozdobné kovové prvky na hrebeňoch a vrcholoch striech, stĺpiky plotov, kované výplne plotov, pletivové výplne plotov z tenkého aj hrubého drôtu);
  - iných súčastí stavieb, disponujúcich pamiatkovou hodnotou.
2. Sekundárne zrealizované novodobé keramické obklady soklov a fasád nahrádzať pôvodnými materiálmi (najčastejšie sokel s omietkou povrchovo upravenou náterom, zriedkavejšie sokel z kamenného režného muriva, či tehlového obkladu, niekedy ukončeného rímsou z tehlového režného muriva; hlavná časť fasády najčastejšie s omietkami, prvkami plastického tvaroslovného členenia vytvorenými z omietky alebo štuky, povrchovo upravenými náterom).
  3. Preferovať povrchové úpravy fasád formou priedušných náterov, najvhodnejšie vápenných.
  4. Preferovať povrchové úpravy výplní okenných a dverných otvorov formou krycích náterov.
  5. Pred stanovením farebného odtieňa povrchových úprav fasád a výplní okenných a dverných otvorov je potrebné vykonať zisťovanie pôvodnej farebnosti a túto uplatniť. V prípade, že pôvodné nátery sa nezachovali, je potrebné pri stanovovaní farebnosti objektov disponujúcich pamiatkovými hodnotami vychádzať zo zistení v analogických situáciách.
  6. Na objektoch, ktoré sú predmetom pamiatkovej ochrany (NKP, nehnuteľnosti vytypované na vyhlásenie za NKP a nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou) neuplatňovať plastové výplne otvorov.
  7. Hliníkové výplne otvorov sú prípustné iba v prípade novodobých otvorov, len ak úprava nerieši prinavrátenie pôvodnej osovosti fasád.
  8. Nezatepl'ovať fasády nehnuteľností, ktoré sú predmetom pamiatkovej ochrany (NKP, nehnuteľnosti vytypované na vyhlásenie za NKP a nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou).
  9. Vymenenú strešnú krytinu (plechová, betónová a pod.) nahradiť pôvodným typom strešnej krytiny.
  10. Farebnosť stanoviť podľa výskumu a zisteného slohu, pri nových stavbách alebo prvkoch používať chladnejšie, menej sýte farby, pri rešpektovaní farebnosti okolitých historických budov.
  11. Nepripustné je používať disperzné náterové hmoty, cementy, marmolit, plasty, asfaltovú krytinu, keramické a leštené obklady na fasádach, sokloch, schodiskách, podlahách.
  12. Pri obnovách a úpravách fasád objektov je potrebné zachovať a regenerovať pôvodné, resp. tradičné výplne, vrátane ich historickej povrchovej úpravy a farebnosti a dodržať pôvodné osadenie výplní v osteniach.

13. Zmeny osadenia výplní (brán, vstupných dverí, okien, výkladov) a utilitárne stavebné úpravy ostenia (bez poznania stavebného vývoja objektu) sú neprípustné. Táto požiadavka platí aj v prípade, ak pôvodné, tradičné výplne budú nahradené novými.
14. Historicky doložené výklady majú plniť svoje prioritné poslanie – zabezpečovať vizuálny kontakt.
15. Pri obnove a úprave parteru je nevyhnutné zachovať vetracie otvory suterénu.
16. Zamurovaným vetracím otvorom je potrebné prinavrátiť ich pôvodnú funkciu.
17. Pri obnove a úprave parteru je potrebné zachovať a regenerovať členenie, tvar a materiál sokla na základe poznania objektu.
18. Súčasné požiadavky na bezbariérové vstupy je potrebné riešiť v prípade historických objektov s ohľadom na zachovanie a prezentáciu pamiatkových hodnôt.

G.1.5.3. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, OCHRANU, OBNOVU A ÚDRŽBU PAMIATKOVÝCH A VÝTVARNÝCH HODNÔT DROBNEJ ARCHITEKTÚRY A VÝTVARNÝCH DIEL DOTVÁRAJÚCICH PROSTREDIE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

▪ Požiadavky:

1. Každý nový zámer na dotvorenie historického prostredia musí vlastník v štádiu zamýšľanej úpravy nehnuteľnosti predložiť krajskému pamiatkovému úradu.
2. Riešenie drobnej architektúry a výtvarných diel musí byť koncepčné pre daný celok.
3. Všetky navrhované úpravy verejných plôch a priestorov, vrátane parteru a prvkov exteriérového mobiliáru musia svojím technickým a výtvarným riešením rešpektovať, prípadne rehabilitovať historický charakter pamiatkového územia.
4. Dopĺňanie územia akýmkoľvek prvkami musí byť opodstatnené z hľadiska historickej nadväznosti či funkcie.
5. Jednotlivé prvky interiéru udržiavať v dobrom stave.
6. Rešpektovať pamiatkové hodnoty územia a zástavby sektora pri návrhu alebo výbere prvkov osvetlenia verejných priestorov z hľadiska ich dizajnu, tvaru, materiálu, farebnosti, povrchovej úpravy a umiestnenia.
7. Letné sedenia sú chápané ako sezónny prvok, pri ktorom je potrebné osobitné vyjadrenie krajského pamiatkového úradu.
8. Realizácia dočasných prezentácií a výstav v priestore uličného interiéru je možná v prípade, že nedôjde k trvalému poškodeniu pamiatkových hodnôt.

EXTERIÉROVÉ SEZÓNNE POHOSTINSKÉ ZARIADENIA

Každý návrh exteriérového letného sedenia na území pamiatkovej zóny bude posudzovaný individuálne, v súvislosti s prostredím, do ktorého sa má umiestniť. Pri posudzovaní budú uprednostnené originálne výtvarné a dizajnérske návrhy pred katalógovými prvkami.

1. Terasy a sedenia je možné povoliť iba ako dočasné (výlučne počas letnej sezóny).
2. Vyhradené plochy sedení situovať tak, aby neboli narušené základné urbanistické hodnoty pamiatkovej zóny, čitateľné línie uličných čiar, ucelené vnímanie jednotlivých architektúr alebo ucelených pohľadov do interiérov ulíc.
3. Po ukončení letnej sezóny je nevyhnutné využitý priestor upraviť do pôvodného stavu alebo do stavu zodpovedajúceho jej predchádzajúcemu účelu (využívaniu).
4. Architektonickým výrazom, objemovými parametrami, použitými materiálmi a užívaním nesmú znehodnocovať pamiatkové územie.

5. Neprimerané zábery plochy v pomere k priestorovým dimenziám ulíc a námestí sú neprípustné.
6. Zachovať voľné prístupy k hlavným vstupom do objektov, k prejazdom a priechodom objektov, zachovať odstup od hmoty historickej architektúry, neprekryvať tvaroslovie parteru.
7. Konštrukcia nesmie deštruktívnym spôsobom zasahovať do pamiatkovo hodnotných konštrukcií dotknutých nehnuteľností.
8. V prípade prekrytia riešiť terasy ako jednopodlažné s prekrytím z ľahkej demontovateľnej konštrukcie v primeranom objeme, hmote a materiáli (napr. plátno prírodnej farebnosti), súčasne na vysokej dizajnerskej úrovni, bez nadbytočných rušivých a reklamných prvkov.
9. Farebnú úpravu prispôbiť farbe fasády, nepoužívať farby reklamných spoločností, resp. farby reklám na jednotlivé výrobky.
10. Osadenie letného sedenia a terás nesmie znehodnotiť povrch verejných komunikácií a priestranstiev a nesmie obmedziť pohyb po komunikáciách.
11. Vylúčiť sezónne vzdušné elektrické káblové vedenie a akékoľvek iné technické zariadenia – chladiace boxy, výčapné pulty umiestniť priamo v stálej prevádzke mimo priestorov ulice.
12. Umiestnenie letných sedení nesmie narušiť chránené hodnotné pohľady v interiéri mesta.

REKLAMY, INFORMAČNÉ A PROPAGAČNÉ ZARIADENIA

1. Informačné, reklamné a propagačné zariadenia umiestnené na kultúrnych pamiatkach a nehnuteľnostiach v pamiatkovej zóne musia svojim výtvarným prevedením zohľadňovať architektonický a estetický výraz objektu (základné členenie priečelia a jeho významné detaily).
2. Umiestniť reklamné, informačné, propagačné alebo akékoľvek technické zariadenia na nehnuteľnej kultúrnej pamiatke alebo nehnuteľnosti v pamiatkovom území možno len so súhlasom príslušného krajského pamiatkového úradu.
3. Umiestnenie reklám, označenia prevádzok a informačných zariadení je neprípustné:
  - na strechách objektov, na stĺpoch verejného osvetlenia, na výtvarných dielach, drobnej architektúre, zeleni, na kovaných zábradliach pavlačí, balkónov a loggií, v parapetoch okien, na oploteniach v pamiatkovej zóne (napr. okolo kostola);
  - v polohách, ktoré by obmedzovali pohľad na architektúru objektov alebo ich hodnotné časti;
  - v rámci pamiatkovej zóny je možné reklamno-informačné tabule umiestňovať nad parterom vo výnimočných prípadoch.
4. V pamiatkovej zóne sú neprípustné
  - veľkoplošné reklamy typu billboard, bigboard, reklamné kubusy, trojhrany, štvorhrany a pod.
  - reklamy na objektoch vyhlásených za národnú kultúrnu pamiatku.
5. Informačné plochy a pútače je možné v pamiatkovej zóne umiestňovať iba na základe komplexného návrhu a na primeranej estetickej úrovni v nezastavaných prelukách.
6. Eliminovať typizované, sériovo vyrábané neónové svetelné reklamy.
7. Vylúčiť tie reklamné zariadenia, na ktorých nie je označená a propagovaná individuálna prevádzka v objekte, ale predávaný tovar, obchodné značky výrobkov a pod.
8. Vylúčiť celoplošné farebné reklamné texty zo samolepiacich fólií na presklených plochách výkladov, okien a brán.
9. Prezentačnú obchodných prevádzok, spoločenských zariadení, firiem a pod. riešiť vývesnými štítkami na primeranej tvarovej a materiálovej úrovni, s kvalitným výtvarným prevedením.

10. Pre príležitostnú prezentáciu kultúrno-spoločenských udalostí (vernisáž, výstavy, divadelné predstavenia, hudobné koncerty) pútače umiestňovať iba na základe komplexného návrhu a na k tomu určených plochách.
11. Prenosné zariadenia slúžiace na reklamné, propagačné a informačné účely a prenosné zariadenia typu „A“ je možné v pamiatkovej zóne použiť iba na základe komplexného návrhu a s primeraným materiálovým a tvarovým riešením.
12. V rámci svetelných označení je prípustné citlivé využitie moderných materiálov, kazetových plastických písmen, symbolov a vývesných panelov, pokiaľ ich výraz bude spĺňať kritériá osobitého štýlu, originality nápadu a invencie, v súlade s uvedenými požiadavkami. Osvetlenie riešiť podsvietením. V prípade riešenia zdroja svetla mimo plochy tabule, je potrebné riešiť zdroj svetla s rešpektom na architektonicko-výtvarné riešenie fasády.
13. Dôsledne chrániť vzhľad historickej uličnej zástavby a významných budov z diaľkových pohľadov. Plocha veľkoplošných reklamných zariadení, textilných transparentov a rôznych propagačných objektov nesmie zasahovať do dôležitých pohľadov na panorámu a siluetu pamiatkovej zóny.
14. Označenie prevádzok riešiť nasledovnými spôsobmi:
  - konzolové vývesné štíty (s reklamnou plochou kolmo na fasádu);
  - samostatné trojrozmerné písmená;
  - tabuľky.
15. Označenie prevádzok, reklamné, informačné zariadenia riešiť na požadovanej umelecko-remeselnej úrovni, princípom originality.
16. Funkčný nápis – názov konkrétnej prevádzky v objekte – môže byť v uličnom parteri objektu (t.j. v jednom pohľadovom kuželi) uplatnený najviac raz.
17. Informačné a reklamné tabuľky a nápisy na fasádach musia rešpektovať tvary a dimenzie, proporcie architektonických prvkov a článkov na fasádach.
18. Označenia prevádzok, informačné a technické zariadenia musia rešpektovať architektonický výraz a historické tvaroslovie fasád objektov, nesmie prekryvať architektonickú kompozíciu hlavnej fasády a jej dôležité detaily (vstupné portály, rímsy, pilastre, balkónové zábradlia).
19. Na fasádach objektov umiestňovať označenia prevádzok sídliačich v objekte formou tabuliek alebo jedného spoločného vývesného štítu komplexne pre všetky prevádzky.
20. Na objektoch, v ktorých sa nachádza niekoľko prevádzok:
  - pre obchody, firmy s výkladmi v parteri plošný nápis situovať nad vstupom a výkladom, nápis na fasáde riešiť formou samostatne vyrezávaného písma kotveného do fasády objektu;
  - pre ostatné prevádzky v objekte umiestniť po stranách hlavného vstupu jednotne riešené tabuľky osadené plošne na fasáde;
  - vhodným riešením, ktorým sa obmedzia zásahy do fasády, je umiestnenie zariadenia na vkladanie tabuliek po stranách vstupného portálu vyhotovenom na zodpovedajúcom dizajne a kvalitatívnej úrovni;
  - v prípade umiestnenia kolmo na fasádu ich prednostne riešiť formou priestorových obojstranných vývesných štítov.
21. Informačný systém mesta riešiť jednotne na patričnej umelecko-remeselnej úrovni, princípom originality, dizajn zosúladiť s dizajnom mestského mobiliáru. Architektonické, konštrukčné a materiálové spracovanie musí vychádzať z daností mestského prostredia (nevhodné je napr. použitie masívnych drevených konštrukcií, resp. drevenej guľatiny, ktoré evokujú prostredie prírody, lesa). Riešenie musí byť v kontexte s pamiatkovými hodnotami historického prostredia. Pri informačných tabuliach s vlastnou nosnou konštrukciou navrhnuť konštrukciu tak, aby bola čo najmenej vizuálne vnímateľná (odporúča sa použitie ľahkej kovovej, resp. kovanej konštrukcie v kombinácii s transparentnými materiálmi).

22. Umiestňovanie nových technických zariadení, ktorých poloha, tvar a veľkosť naruší pamiatkové hodnoty územia, je neprípustné.
23. Reklamné stavby typu: citylightsy sú prípustné za individuálneho posúdenia konkrétneho návrhu krajským pamiatkovým úradom.
24. Reklamné stavby na verejnom osvetlení v jednotných rozmeroch 1250 x 300 mm.
25. Minimalizovať rozsah dopravných značení v rámci pamiatkového územia, preferovať vodorovné dopravné značenia.
26. Všetky nevyhnutné prvky dopravného typu (stĺpiky, zábrany...) a ich dizajn, technické prevedenie je nutné umiestňovať až po súhlase Krajského pamiatkového úradu Nitra.
27. Chodníky, takisto trávnaté plochy pamiatkovej zóny nie sú parcely na umiestnenie rôznych reklamných panelov.

G.1.5.4. POŽIADAVKA NASVETLENIA - ILUMINÁCIE HISTORICKÝCH PRIESTOROV A BUDOV, SLÁVNOSTNÉ A PRÍLEŽITOSTNÉ OSVETLENIE, NUTNÉ KOMUNIKAČNÉ OSVETLENIE (URČENIE TYPOV NASVIETENIA A MATERIÁLU SVIETIDIEL)

Základné aspekty navrhovanej koncepcie osvetlenia pamiatkovej zóny mesta vychádzajú zo zachovaných historických fotografických podkladov. „Svetelné prostredie“ je všeobecne determinované piatimi základnými aspektmi umelého osvetlenia - fyziologickým, psychologickým, technickým, estetickým a ekonomickým. Vzhľadom na to, že doteraz pre pamiatkovú zónu nebol spracovaný materiál osvetlenia verejných priestranstiev, je nutné vypracovať koncepciu iluminácie pamiatkovej zóny mesta so zodpovedajúcimi technickými atestami. V koncepcii odporúčame riešiť tri okruhy osvetlenia.

▪ Požiadavky:

1. Večernú ilumináciu v priestoroch hlavných komunikácií riešiť formou liatinových stožiarov svietidiel s jednou lucernou, ktoré vychádzajú z historických podkladov. Pre komunikácie s odlišnou charakteristikou zvoliť iný typ osvetľovacej sústavy. Týmto spôsobom je možné docieľiť rôznorodosť a zdôrazniť príslušnosť mestských obslužných komunikácií.
2. Druhým okruhom sú dominanty mesta ako národné kultúrne pamiatky, objekty navrhované a vytypované na zápis do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu SR s možnosťou použitia atypicky konštruovaných svietidiel.
3. Tretím dôležitým riešeným okruhom je iluminácia architektúry a umeleckej výzdoby, ktorá musí súvisieť s komunikačným osvetlením. Potrebne je detailné rozpracovanie kompaktné nasvetlených plôch v súčinnosti s vyznením fasád a využitím všetkých možností na podporu tvarovej kompozície, tektoniky a výrazu architektúry.
4. Pri novom riešení verejného osvetlenia je vhodné vychádzať zo staršej obrazovej dokumentácie, nadviazať na miestne historické formy a použiť ich kópiu alebo parafrázu.
5. Druhou možnosťou je navrhnutie, prípadne použitie novodobého typu svietidla, ktoré by malo byť čo najmenej nápadné a v striedanej forme.
6. Vylúčiť použitie svietidiel v dlažbe komunikácií, výnimočne je možné tento typ osvetlenia uplatniť pri nasvetlení solitérov drobnej architektúry, sôch a pod.
7. V pamiatkovom území je prípustné osvetľovať architektonicky hodnotné stavby, svojim výrazom dominujúce v interiéroch námestí a ulíc.
8. Slávnostné osvetlenie musí byť riešené koncepčne a musí byť navzájom zosúladené s bežným osvetlením a osvetlením výkladov.

G.1.5.5. POŽIADAVKY PRE RIEŠENIE INFRAŠTRUKTÚRY VRÁTANE JEJ TECHNICKÝCH ZARIADENÍ (ELEKTRO, PLYN, KÚRENIE, KÁBLOVÉ ROZVODY, TELEFÓN, VODA, KANALIZÁCIA, MOŽNOSTI UMIESTNENIA ANTÉN PRE GSM).

1. Odstrániť nefunkčné technické zariadenia a sieťové pripojenia.
2. Pri obnove alebo úprave objektu preriešiť existujúce esteticky rušivé trasovania rozvodov.
3. Odstrániť neesteticky osadené technické zariadenia – antény, rozvodné skrine, resp. premiestniť ich na menej rušivé miesto.
4. Pri riešení infraštruktúry je potrebné minimalizovať nové prierazy v historických konštrukciách.
5. Rozvodné elektroskrine, plynomery a podobné zariadenia nie je prípustné umiestňovať na hlavných fasádach objektov NKP a nehnuteľnosti vytypovaných na vyhlásenie za NKP.
6. Rozvodné elektroskrine, plynomery a podobné zariadenia na nehnuteľnostiach s pamiatkovou hodnotou je prípustné umiestňovať na hlavných fasádach objektov iba v nevyhnutných prípadoch, v závislosti od miery hodnoty architektonického stvárnenia fasád.
7. Pri obnove, resp. výmene nevyhovujúcich rozvodov je žiaduce nové rozvody viesť v trase pôvodných. Novonavrhované rozvody umiestniť pod omietku tak, aby nedošlo k nadmernému poškodeniu pôvodných, resp. tradičných omietkových vrstiev a murív – minimalizovať šírku a hĺbku rýh, neumiestňovať ich v pätách klenby, vyhnúť sa prierazom v klenbách. Je žiaduce umiestniť nové rozvody do nefunkčných prieduchov komínových telies.
8. Rozvody plynu viesť v maximálnej možnej miere pod omietkou, alebo čo najbližšie k stene a k podlahe.
9. Na technické zariadenia (el. rozvádzače, plynomery ap.) aplikovať farebnú úpravu, ktorá nebude pôsobiť rušivo, kontrastne, ani nebude vytvárať farebné akcenty. Na rozvody inštalácií (plynu, ústredného kúrenia) je potrebné aplikovať zhodnú (totožnú) farebnú úpravu s konštrukciou, popri ktorej sú vedené. Farebná úprava inštalácii môže byť aj mierne farebne odlišená od podkladu napr. metódou tón v tóne.
10. Použitie slnečných kolektorov, veterných turbín, Trombeho stien, fotovoltaických systémov a podobných energetických zariadení, netypických pre pamiatkové územie, je potrebné riešiť tak, aby neboli viditeľné z verejného priestoru a neznehodnocovali pamiatkové hodnoty územia a pamiatok.
11. Použitie nevyhnutných komunikačných zariadení – napr. satelitných antén, antén pre GSM, a pod. je prípustné v obmedzenom rozsahu, zariadenia však nemajú byť viditeľné z verejného priestoru a nesmú znehodnocovať pamiatkové hodnoty územia a pamiatok.
12. Exteriérové súčasti klimatizácie je neprípustné umiestňovať na uličné fasády a uličné plochy striech.

G.1.6. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU CHARAKTERISTICKÝCH POHĽADOV, SILUETY A PANORÁMY ÚZEMIA

Zachovať všetky hodnotné pohľady na územie:

- zo severozápadnej strany od rieky Žitavy, z cestnej prístupovej komunikácie vedúcej od Topoľčianok (cesta II. triedy II/511, ktorá tvorí prieťah cez pamiatkovú zónu) do priestoru Župnej ulice
  - vonkajší pohľadový uhol č. 1,
- od juhozápadnej hranice pamiatkovej zóny severným smerom, do priestoru Sládkovičovej ulice

- vonkajší pohľadový uhol č. 2,
- od severovýchodnej hranice pamiatkovej zóny, z pohľadu Dlhej ulice do priestoru Štefánikovej ulice
  - vonkajší pohľadový uhol č. 3,
- do priestoru ulice SNP od severovýchodnej strany pri križovaní ulíc SNP a Dlhá
  - vonkajší pohľadový uhol č. 4,

Zachovať všetky vnútorné priehľady:

- pri vstupe do pamiatkovej zóny na Župnej ul. sa otvára pohľad na severovýchodnú časť zástavby Župnej ulice
  - vnútorný pohľad č. 1,
- pokračovaním po Župnej ulici, pri Ul. Sama Chalupku sa otvára pohľad zachytávajúci zástavbu Župnej ulice s architektonicky hodnotnou budovou banky (EL č. 54) a hmotovo dominantným župným domom (EL č. 59)
  - vnútorný pohľad č. 2,
- Na Župnej ulici pri budove pošty, na Župnej ulici pri vyústení do Námestia Andreja Hlinku je najhodnotnejší pohľad v rámci interiéru územia, v ktorom je historická časť mesta najrozsiahlejšie vnímaná; v zábere je okrem celej plochy námestia i severná zástavba námestia, R. k. kostol sv. Michala Archanjela (EL č. 39), kaštieľ Miggaziovcov (EL č. 30), súsošie kalvárie (EL č. 37), bývalý hostinec (EL č. 26).
  - vnútorný pohľad č. 3,
- od Námestia Andreja Hlinku smerom na západ sa otvára zástavba Župnej ulice
  - vnútorný pohľad č. 4,
- od Námestia Andreja Hlinku smerom na západ sa otvára aj priehľad na zástavbu Ulice Janka Kráľa
  - vnútorný pohľad č. 5,
- zaujímavý pohľad do Ulice Migazziho vrcholiaci honosnou architektúrou budovy banky (EL č. 54) je od domu Janka Kráľa severným smerom
  - vnútorný pohľad č. 6,
- od Ulice Migazziho je juhovýchodným smerom vnímaná zástavba južnej strany Ulice Janka Kráľa
  - vnútorný pohľad č. 7,
- od kostola západným smerom je pohľad na zástavbu severnej strany námestia
  - vnútorný pohľad č. 8,
- od kaštieľa severným smerom je pohľad do priestoru Bernolákovej ulice s budovou župnej nemocnice (EL č. 135)
  - vnútorný pohľad č. 9,
- od budovy mestského úradu (EL č. 32) je južným smerom pohľad do zástavby Sládkovičovej ulice
  - vnútorný pohľad č. 10,
- v mieste križovania Štefánikovej a Štúrovej ulice je východným smerom pohľad do priestoru Štefánikovej ulice
  - vnútorný pohľad č. 11,
- od severného konca Bernolákovej ulice, na hranici pamiatkovej zóny južným smerom je pohľad do priestoru Bernolákovej ulice s budovou župnej nemocnice (EL č. 135)
  - vnútorný pohľad č. 12.

G.1.7. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZÍSK

Vzhľadom na archeologicky doložené osídlenie územia PZ v mladšej a neskorej dobe kamennej, dobe rímskej a najmä v období stredoveku a novoveku, je nanajvýš potrebné pri akýchkoľvek zemných prácach súvisiacich so stavebnou činnosťou alebo rekonštrukciou existujúcich objektov požadovať uskutočnenie pamiatkového archeologického výskumu. Vzhľadom na charakter prác by sa mal archeologický výskum realizovať v predstihu alebo minimálne počas zemných prác.

G.1.8. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU ĎALŠÍCH KULTÚRNYCH A PRÍRODNÝCH HODNÔT ÚZEMIA

G.1.8.1. POŽIADAVKY NA OCHRANU, ZACHOVANIE A PREZENTÁCIU HISTORICKEJ ZELENĚ

Rekonštruovať vývoj historickej zelene v sídle Zlaté Moravce môžeme na základe analýzy archívnych dokumentov, máp a historických fotografií.

HISTORICKÁ ZÁHRADA (PARK) v zmysle Florentskej charty¹

- **Požiadavky:**

1. Zachovať záhradu (park) v jej súčasnej výmere.
2. Zachovať, resp. obnoviť všetky dochované prvky technického charakteru (vodný systém, architektonické a sochárske zložky, komunikačný systém).
3. Obnoviť vegetačné prvky (solitéry, skupiny alebo porasty) Cieľom nie je zachovanie konkrétnych vegetačných prvkov, ale zachovanie princípu v nich obsiahnutom, ktorý predstavujú neustále nové generácie rastlín².
4. Druhá skladba: Po získaní hodnoverných údajov sa pridržať zásady pôvodnej druhovej skladby drevín, pri absencii takýchto údajov sa pridržať dobových analógií a úplne sa vyvarovať používania moderných kultivarov drevín.

OSTATNÁ HISTORICKÁ ZELENĚ SÍDLA

- **Požiadavky:**

1. Zachovať všetky štruktúry zelene tohoto typu v princípe, to zn. nie je nutné zachovať konkrétny vegetačný prvok (strom, alej), ale zachovať, resp. obnoviť ideu, ktorá je v nich obsiahnutá.
2. V prípade zmiešaných alejí je prípustná jednorazová úplná asanácia celej aleje, avšak s bezprostrednou náhradnou výsadbou vzrastlých stromov vhodného druhu.
3. Druhá skladba: Po získaní hodnoverných údajov sa pridržať zásady pôvodnej druhovej skladby drevín, pri absencii takýchto údajov sa pridržať dobových analógií. Ako náhrada za asanované dreviny prichádzajú do úvahy i niektoré moderné kultivary stromov odvodené od rodov pôvodne použitých (napr. namiesto lipy použiť malokorunný kultivar tohto rodu alebo namiesto pagaštana konského použiť malokorunný kultivar tohoto rodu, ktorý je zároveň odolný voči škodcom).

ZELEŇ NOVODOBÁ - DOTVÁRAJÚCA HISTORICKÉ PROSTREDIE SÍDLA

- **Požiadavky:**

1. U mladších výsadiieb v dobrom zdravotnom stave pravidelnou odbornou údržbou a starostlivosťou čo najviac predĺžiť periódu ich hlavného estetického účinku, u starších výsadiieb v poslednej vývojovej fáze, u ktorých nie je predpoklad obnovenia ich estetického účinku prichádza do úvahy radikálna obnova celej prestárnutej výsadby alebo aleje a jej náhrada vzrastlými stromami vhodného druhu.
2. Druhovú skladbu: Prípustné sú i moderné kultivary drevín, ktoré nemusia byť odvodené od pôvodne použitých rodov a druhov, pripúšťajú sa i šľachtiteľské novinky, avšak pri rešpektovaní ekologických a pestovateľských nárokov týchto rastlín.

ZELEŇ NOVODOBÁ - V HISTORICKOM PROSTREDÍ SÍDLA NEVHODNÁ

- **Požiadavky:**

1. Vzhľadom na exponovanosť tejto plochy a vzťah miestnych obyvateľov k nej nie je vhodná jednorazová asanácia týchto drevín, pestovateľské opatrenia by však mali viesť k postupnému odstráneniu týchto drevín a k ich náhrade malokorunnými listnáčmi.

ZELEŇ NAVRHOVANÁ

- **Požiadavky:**

1. Druhovú skladbu: prípustné sú i moderné kultivary drevín, pri výbere klásť zvýšený dôraz na výšku dreviny v dospelosti a požadovaný estetický a funkčný účinok.

G.1.9. POŽIADAVKY OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA Z HĽADISKA DOPRAVY

Dopravné riešenie územia pamiatkovej zóny je ustálené.

- **Požiadavky:**

1. Historická štruktúra musí byť nadriadená nárokom dopravy.
2. Zachovať existujúce, historicky vytvorené komunikačné a pešie ťahy.
3. Nedegradovať pôdorysnú a hmotovo-priestorovú štruktúru, neuskutočňovať demolácie stavieb za účelom vzniku nových dopravných ťahov.
4. Statickú dopravu riešiť formou, ktorá nevyvolá zničenie, prípadne poškodenie pamiatkových hodnôt územia a prostredia pamiatkovej zóny.
5. Statickú dopravu s veľkými plošnými nárokmi situovať za hranicu pamiatkovej zóny (záchytné parkoviská, parkovacie domy, podzemné garáže).

G.1.10. POŽIADAVKY OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA Z HĽADISKA INFRAŠTRUKTÚRY

Priebežne vykonávaná obnova jednotlivých inžinierskych sietí prebieha v rôznych časových intervaloch, z tohto dôvodu regeneračný program technickej infraštruktúry na pamiatkovo chránenom území musí byť vykonávaný v zmysle zodpovedne navrhnutého režimu a zabezpečenia koordinácie všetkých dotknutých účastníkov, včítane krajského pamiatkového úradu. Navrhnutý systém musí zodpovedať požiadavkám a nárokom vlastníkov nehnuteľností v nadväznosti na záujmy ochrany pamiatkového fondu a interiéru pamiatkovo chráneného

územia, včítane jeho hodnotných interiérových a diaľkových pohľadov. Likvidácia komunálneho odpadu na území pamiatkovej zóny má zodpovedať nárokom vývoja technického pokroku v tejto oblasti, teda separácie odpadov pre možnú recykláciu, čím sa spôsob odvozu môže radikálne zmeniť.

• **Požiadavky:**

1. Vzhľadom na vysokú koncentráciu archeologických nálezov a jednoduchšiu dostupnosť v prípade poruchy uprednostniť umiestnenie všetkých rozvodov tak, aby nedochádzalo k častým zásahom do kultúrnych vrstiev.
2. Vzdušné elektrické vedenie na stĺpoch je nevyhnutné zmeniť na podzemné vedenia.
3. Nevyužívané technické prvky na strechách domov a v uličných priestoroch musia byť odstránené.
4. Rozvodné elektrické skrine, meracie a regulačné zariadenia a pod. musia byť umiestňované mimo uličného priečelia tak, aby svojou polohou a výrazom nerušili pamiatkové hodnoty objektov a pamiatkového územia.
5. Rozvody inžinierskych sietí (vodovod, kanalizácia, plynové rozvody, vedenie rozvodov elektrickej energie, rozvody telekomunikačných sietí) realizovať spôsobom, ktorý vizuálne nenaruší prostredie pamiatkového územia.
6. Hlavné rozvody a domové prípojky jednotlivých zložiek technickej infraštruktúry viesť pod úrovňou terénu.
7. Zariadenia technickej infraštruktúry (plynomery a HUP, elektrické rozvodné skrine, klimatizačné jednotky, prvky vzduchotechniky, tepelné čerpadlá, trafostanice, satelitné a telekomunikačné zariadenia, kolektory a pod.) neumiestňovať v pohľadovo exponovaných polohách uličného interiéru, v nevyhnutných prípadoch ich vizuálne eliminovať.
8. Zariadenia technickej infraštruktúry neumiestňovať na hlavné fasády nehnuteľností, do stĺpov brán alebo oplotení pozemkov.
9. Nevyhnutné skrinky technických zariadení, súvisiacich s domovými prípojkami jednotlivých zložiek technickej infraštruktúry, z hľadiska povrchovej úpravy a farebnosti maximálne priblížiť výrazu plochy, v ktorej budú umiestnené.
10. Neprípustné je situovanie spoločných veľko-rozmerových technických zariadení (vysielače, antény, satelitné zariadenia a pod.) na objektoch, samonosných nosičoch a priestranstvách v pamiatkovej zóne.
11. Individuálne technické zariadenia (satelitné a iné antény, bleskozvody a pod.), zariadenia alternatívnych zdrojov energie (solárne panely, fotovoltaické články) a iné technické zariadenia primeraných rozmerov (klimatizačné a vzduchotechnické jednotky a pod.) je prípustné situovať na objekty v pamiatkovej zóne výlučne v pohľadovo menej exponovaných a vizuálne neprístupných polohách interiéru pamiatkového územia. Tieto zariadenia je nevhodné umiestňovať na národné kultúrne pamiatky, na nehnuteľnosti vytypované na vyhlásenie za národnú kultúrnu pamiatku a na nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou. Trasovanie inžinierskych sietí musí rešpektovať pamiatkové hodnoty územia.
12. Likvidáciu komunálneho odpadu na území pamiatkovej zóny riešiť tak, aby neboli poškodené pamiatkové hodnoty nehnuteľností a znemožnená prezentácia priestorov územia - smetné koše umiestňovať mimo exponovaných plôch, vo vnútri nádvorí.

G.1.11. PLATNÁ LEGISLATÍVA

1. Ústava Slovenskej republiky
2. Zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov
3. Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov
4. Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov
5. Zákon č. 173/2004 Z. z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam
6. Deklarácia NR SR o ochrane kultúrneho dedičstva č. 91/2001 Z. z.
7. Dohovor na ochranu kultúrnych statkov za ozbrojeného konfliktu – UNESCO, Haag, 1954 (Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 94/1958 Zb.)
8. Dohovor o opatreniach zákazu a zamedzenia nedovoleného dovozu, vývozu a prevodu vlastníctva kultúrnych statkov - UNESCO, Paríž, 1970 (Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 15/1980 Zb.)
9. Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva – UNESCO, Paríž, 1972 (oznámenie č. 159/1991 Zb.)
10. Európsky dohovor č. 143. Európsky dohovor o ochrane archeologického dedičstva. Valletta 1992
11. Európsky dohovor č. 121. Európsky dohovor o ochrane architektonického dedičstva Európy. Štrasburg 1990
12. Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 55/2001 Z. z. o územnoplánovacích podkladoch a územnoplánovacej dokumentácii
13. Vyhláška MK SR č. 253/2010 Z. z. v znení neskorších predpisov, ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu
14. Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 216/2004 Z. z., ktorým sa ustanovujú oblasti utajovaných skutočností
15. Zákon č. 596/2002 Z. z. o ochrane zdravia ľudí v znení neskorších predpisov